MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
MYKOLO ROMERIO TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

GINTARĖ VAIKŠNORAITĖ
TEISĖS (SPECIALIZACIJA - BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA)
MAGISTRANTŪROS NUOLATINIŲ STUDIJŲ PROGRAMA

KRIMINALISTINĖ KONTRABANDOS TYRIMO METODIKA IR ŠIUOLAIKINĖS TECHNOLOGIJOS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. dr. Hendryk Malevski

Vilnius, 2019

TURINYS

TURINYS 1

ĮVADAS 3

1. KONTRABANDOS REIŠKINYS IR KOVA SU JUO LIETUVOJE 13

1.1. Teisinė kontrabandos samprata ir jos pokyčiai Lietuvoje 13

1.2. Teisinis kovos su kontrabanda reglamentavimas tarptautinėje ir nacionalinėje plotmėje... 18

1.3. Tarptautinių ir nacionalinių institucijų bendradarbiavimas kovoje su kontrabanda. 21

2. KONTRABANDOS TYRIMO MOKSLINIAI, METODOLOGINIAI IR TECHNINIAI PAGRINDAI 27

2.1. Kriminalistikos teorijos ir kriminalistikos bendros metodikos reikšmė rengiant kontrabandos tyrimo metodiką. 27

2.2. Kriminalistikos metodikos ypatumai atliekant atskirus tyrimo veiksmus kontrabandos bylose 31

2.2.1. Įvykio vietos apžiūra 37

2.2.2. Įtariamojo ir liudytojo apklausa 42

2.2.3. Krata ir poėmis 45

2.2.4. Specialiosios žinios ir jų taikymas tiriant kontrabandą 47

2.3. Kontrabandos kriminalistinės charakteristikos reikšmė tiriant šios rūšies nusikalstamas veikas. 54

3. KONTRABANDOS TYRIMO PRAKTIKA LIETUVOJE: BŪKLĖ, PROBLEMOS, PERSPEKTYVOS 62

3.1. Pirminės informacijos apie kontrabandos nusikalstamos veikos gavimas, analizė ir pirminių versijų kėlimas 64

3.2.Pirminiai tyrimo veiksmai. 66

3.3. Tolimesni veiksmai tiriant kontrabandos atvejus. 73

3.4. Šiuolaikinių techninių galimybių taikymas tiriant kontrabandą. 77

3.5. Kontrabandos tyrimo problemos ir šio proceso tobulinimo perspektyvos. 83

IŠVADOS 87

PASIŪLYMAI 89

NAUDOTA LITERATŪRA 90
ANOTACIJA.....106
ANNOTATION.....107
SANTRAUKA 108
SUMMARY 109
PRIEDAI 110

ĮVADAS

Kontrabandos sąvoka yra ganėtinai plati, kadangi kontrabandos dalyku gali tapti įvairios prekės, tokios kaip akcizais apmokestinamos prekės ar kitos materialūs dalykai, kuriems taikoma, pagal Bendrijos muitinės kodeksą[1], muitinės priežiūros priemonės. Pagal Baudžiamojo kodekso 199 straipsnį[2], kontrabanda yra laikoma neteisėtas daiktų, privalomų pateikti muitinei, gabenimas per Lietuvos Respubliką[3]. Neteisėtas prekių gabenimas, kitaip dar vadinamas kontrabandos nusikaltimu yra pavojingas ekonomikos ir teisėto verslo vystymuisi, visuomenei saugumui, kadangi gaunamos pajamos iš kontrabandos cirkuliuoja šešėlinėje rinkoje, todėl valstybė negali iš šių prekių surinkti mokesčių, taip iškraipoma ekonomika bei nelegaliai į valstybę patekusios prekės yra nesertifikuotos, dažnai neatitinka prekei keliamų reikalavimų, to pasekoje, iškyla didelis pavojus visuomenei. Pagal registruotą nusikalstamumą kontrabandiniai nusikaltimai yra ganėtinai latentiški, kadangi, tiek neteisėtai prekes gabenęs asmuo, tiek jas įsigijęs asmuo nėra suinteresuoti, jog ši veika būtų atskleista, kitaip tariant tai yra nusikaltimas be aukų, kuomet nusikalstamos veikos nepadaro tiesioginės žalos kitiems asmenims, jų turtui, o vienintelė auka – visuomenė[4]. Be to, šie nusikaltimai yra kruopščiai iš anksto suplanuoti ir paprastai yra veikiama ne vieno asmens, todėl teisėsaugos institucijoms reikalingi aukštos kvalifikacijos profesionalai, gebantys rinkti, sisteminti duomenis apie galimus nusikaltimus ir juos darančius asmenis, puikios kriminalinės žvalgybos, siekiant užkardyti veikas, ir žinoma, svarbu naudoti kriminalistinę metodiką ir šiuolaikines technologijas (technika, informacines sistemas), kurios palengvintų teisėsaugos institucijų darbą ir didintų ir optimizuotų kontrabandinių nusikaltimų išaiškinamumą.

Kontrabanda kaip neigiamas socialinis reiškinys yra paplitęs visame pasaulyje. Ne išimtis ir Lietuva. Dėl savo geografinės ir ekonominės padėties, kitaip tariant pagrindinės priežasties – skirtingo kainų lygio[5], Lietuva yra nelegalių tabako gaminių, tranzito, perkrovimo, laikino sandėliavimo arba pasirengimo tolimesniam gabenimui į Vakarų Europos valstybes šalis. Tačiau nereiktų apsiriboti vien tik tabako gaminių kontrabanda, kadangi, pagal Lietuvos Respublikos Muitinės prie Finansų ministerijos (toliau Muitinė) ir Valstybės sienos apsaugos

[1] „1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92 nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą“, Europos Sąjungos oficialusis leidinys L 253, 1993 (su pakeitimais), žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A31992R2913.

[2] „ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, Valstybės žinios, žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr.

[3] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras II tomas, specialioji dalis (99-212 straipsniai), Vilnius: Registrų centras, 2009.

[4] „Victimless crime“, Wikipedia, žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d., https://en.wikipedia.org/wiki/Victimless_crime.

[5] David Merriman, Ayda Yurekli, and Frank J. Chaloupka. „How big is the worldwide cigarette-smuglling problem?“, Siteresiurces, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 5 d. http://siteresources.worldbank.org/INTETC/Resources/375990-1089904539172/365TO392.PDF. 385.

tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau VSAT) ataskaitose pateikiami duomenys dėl pradėtų ikiteisminių tyrimų dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandos, alkoholio, naftos produktų kontrabandos. Remiantis 2018 metų Muitinės ataskaita[6], pradedamų ikiteisminių tyrimų skaičius ženkliai išaugo, o tai reiškia, jog aktyvėja kontrabandininkų bandymai įvežti į Lietuvą nelegalias prekes ir žinoma, teisėsaugos pareigūnų aktyvumą užkardant šias veikas. Tinkamai pradėti ikiteisminį tyrimą ir surinkti visus įmanomus įrodymus yra iššūkis tyrėjui, kadangi, šiai dienai nėra patvirtintos metodikos teisėsaugos institucijose, pavyzdžiui Muitinės kriminalinėje tarnyboje, arba nėra Generalinio prokuroro rekomendacijų, kuriose būtų pateikti metodiniai žingsniai kiekvienoje tyrimo situacijoje arba atliekant tam tikrą tyrimo veiksmą kontrabandos tyrime. Nors kiekviena situacija yra unikali, turinti savo ypatybių, tačiau reikalinga parengti institucijose metodines gaires, kuriomis vadovaudamasis tyrėjas, reaguodamas į situacijų dinamiškumą bei pritaikydamas teorines žinias, galėtų tinkamai veikti. Šiandieną turime kontrabandos tyrimo metodika tik esančia mokslinėje literatūroje. Kriminalistinė metodika suprantama kaip mokslinių teiginių ir jų pagrindu kuriamų nusikalstamų veikų tyrimo organizavimo, įgyvendinimo, bei kelio joms užkirtimo rekomendacijų sistema[7]. O detaliau kalbant apie kontrabandos tyrimo metodiką – tai moksliškai pagrįstų metodinių rekomendacijų, taktinių būdų ir techninių priemonių taikymas, siekiant atskleisti, išaiškinti kontrabandą[8]. Visos metodinės rekomendacijos randamos moksliniuose straipsniuose, disertacijose, vadovėliuose. Todėl svarbu išaiškinti ar metodinės rekomendacijos nėra pasenusios, kadangi straipsniai, disertacijos atspindi tam tikro laikotarpio situacijas, kurios laikui bėgant gali keistis. Taip pat, svarbu nustatyti kokias metodines klaidas daro tyrėjai ir apskritai, ar ikiteisminio tyrimo pareigūnai naudojasi kriminalistinėmis kontrabandos tyrimo, o gal apie tokios egzistavimą nėra žinoma. Daugelis metodikoje esančių mokslinių rekomendacijų yra parengtos prieš kelis ar net keliolika metų, todėl darbe bus bandoma, remiantis kriminalistiniais tyrimo metodikos principais, teorija, įžvelgti kurios rekomendacijos nėra aktualios ir pateikti įžvalgas, ką ir kodėl reikalinga atnaujinti turimose kriminalistinės metodikos rekomendacijose, kokiais šaltiniais naudojasi tyrėjai tirdami kontrabandą ir kaip yra atlieki kontrabandos tyrimo veiksmai nesinaudojant metodinėmis rekomendacijomis ar kaip tik remiantis metodinėmis rekomendacijomis . Be kita ko, svarbu išsiaiškinti kodėl šiai dienai nėra oficialių kontrabandos tyrimo metodinių rekomendacijų, nes šiai dienai yra kai kurių kitų veikų oficialios tyrimo

[6] „Lietuvos Respublikos muitinės 2018 metų veiklos ataskaita“, žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d., https://www.lrmuitine.lt/mport/failai/veikla/ataskaitos/2018_veiklos_ataskaita.pdf.
[7] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *Kriminalistika. Taktika ir metodika* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 430.
[8] Ten pat, 431.

rekomendacijos[9] Be to, reikia nepamiršti, jog nusikalstamas pasaulis technologine prasme visuomet yra vienu žingsneliu toliau, todėl svarbu neatsilikti ir teisėsaugai. Šiandieną yra begalės skirtingų technologijų, mokslinių laimėjimų, kurių naudojimas tapęs neatskiriama daugelio pasaulio pareigūnų darbo dalis. Tačiau, kalbant apie Lietuvą, kyla klausimas, ar technikos ir technologijų naudojimas nėra ganėtinai ribotas ir ar praktikoje yra naudojama tik nedidelė dalis kriminalistinės technikos, informacinių sistemų, duomenų bazių. Žinoma, daugelio priemonių šiandieną nelaikome technologijomis, tokių kaip, kompiuteris, vaizdo fiksavimo įrenginiai, internetas nes mums šiandiena tai yra tapę kasdieniniais įrankiais, tačiau reikia nepamiršti, kad prieš 30 ar 40 metų nebuvo plačiai naudojama tai kas mums šiandiena atrodo įprasta. Automatizuotų duomenų bazių naudojimas, kompiuteriai tais laikais buvo laikoma dideliais techniniais laimėjimais, kadangi šios technologijos padėjo optimizuoti tyrimą. Taip pat, reiktų paminėti ir tai jog teisėsaugos institucijų veikloje naudojamos techninės naujovės ir technologijos yra keliose srityse: patikros procese, kriminalinės žvalgybos veikloje ir ikiteisminiame tyrime. Iki pradedant ikiteisminius tyrimus atliekama kriminalinė žvalgyba, kurios metu irgi naudojamos tam tikros priemonės ir metodai. Pagal VSAT 2018 metų ataskaitą[10], kurioje dalijamasi informacija apie naujų technologijų naudojimą kriminalinės žvalgybos metu, pastebimas ir teigiamas pokytis, t.y., pastebimas efektyvesnis kriminalinės žvalgybos veikimas pasitelkiant naujausias technologijas – tokias kaip, termovizoriai, naktinio matymo prietaisai, bepiločių orlaivių užkardymo priemonė, turimai kinologinei veiklai skirta įranga, transporto priemonių priverstinio stabdymo priemonės ir t.t. Žinoma, nereikia pamiršti ir įvairių technologinių išradimų, tokių kaip, padirbtų dokumentų identifikavimo prietaisai, sunkiai prieinamų transporto priemonės vietų (bakai, durelių ertmės, panelės ertmės) realaus vaizdo matymo įrenginiai, naudojami aptikti kontrabandą kelio postuose, pasienio ruožuose. Todėl svarbu išsiaiškinti techninių priemonių ir informacinių sistemų svarbą teisėsaugos institucijų veikloje, jų duodamą naudą ir tobulinimo galimybes.

[9] „Generalinio Prokuroro rekomendacijos dėl nusikalstamų veikų, padarytų rasiniais, nacionaliniais ksenofobiniais, homofobiniais ar kitais diskriminaciniio pobūdžio motyvais, ikiteisminio tyrimo organizavimo, vadovavimo jam ir atlikimo ypatumų“, žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d., https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/met-rek-del-neapykantos-2009-12-23.pdf; Generalinio Prokuroro įsakymas „Dėl metodinių rekomendacijų dėl elektroninėje erdvėje vykdomų sukčiavimų (telefoninio sukčiavimo) tyrimo ir nusikaltamų veikų kvalifikavimo patvirtinimo“ žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d., https://prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/rek-del-el-sukciavimu-2014-02-10.pdf.

[10] „Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2018 metų veiklos ataskaita“, žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d., http://pasienis.lt/get_file.php?file=bVdPVm5HeWpuS1p5bm0lMkJUWnRwd21wZGlhbXhqYkpWaG1acGtwbkdrYWNLWm5aT2luS2VYYUclMkJwYXNWbzFtek1hcGVabzJXaGFxWERaSldqYjZ1YWtKZWtrcWx5bHB1bG02Sm54MnZDbWN0cnBwbWlscVJvWVppbVo1aHZxcHJLbVptWG9tJTJCZGxheHhhR2pSYVpKcTBHcVJhcHVUb1dXZW1KdHFxcGxtY05pY21wcWRiYURFbm5Dc21aTm15V3JNYko2Wm1taHVsR2ZGYjJ0bGFxZHV4WnlhazI5cnFwbXNiWnB0Mkd1Vm1aT1lZMnh0bFdacG9zV2FscDJiY20yY3hnJTNEJTNE.

Tiriama problema – Ar Lietuvos teisėsaugos institucijos turi patvirtintą ir naudoja kriminalistine kontrabandos tyrimo metodika, kuri yra pritaikyta šių dienų kontrabandos nusikaltimų situacijomis bei kokią įtaką kontrabandos nusikaltimų tyrimo efektyvumui turi šiuolaikinės technologijos? Jei neturi, tai kodėl? Ar reikalinga atskira kriminalistinė kontrabandos tyrimo metodika, ar pakankamai vadovautis BK, BPK ir jų komentarais ?

Baigiamojo darbo aktualumas – kontrabandinių nusikaltimų tema savo aktualumu pasižymi jau nuo seniausių laikų, kai pradedamos kurti valstybių sienos ir atsirado poreikis kontroliuoti prekių gabenimą per sieną. O žiūrint šių dienų situaciją ir vertinant Prokuratūros 5 metų ataskaitas matyti, jog dėl kontrabandinių nusikaltimų kasmet pradedama nemažai tyrimų (1 lentelė), Ataskaitose pateikiama, jog didžioji dalis užregistruotų kontrabandinių nusikaltimų yra cigarečių kontrabanda ir neteisėtas disponavimas jomis.

Nusikalstamos veikos susijusios su kontrabanda[11]	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Užregistruota	618	560	610	270	239
Ištirta	443	451	334	221	233
Ištirta dalis procentais	71,68	80,54	54,75	81,9	97,5

1 lentelė. Nusikalstamų veikų susijusių su kontrabanda statistinė lentelė remiantis Prokuratūros ataskaitomis

Pagal oficialius statistinius duomenis matoma, jog 2014-2016 metais buvo užregistruota sąlyginai daug nusikalstamų veikų. Nuo 2017-2018 m. pastebimas stiprus užregistruotų nusikalstamų veikų mažėjimas. Taigi, remiantis pastarųjų 2017-2018 metų oficialiais Prokuratūros duomenimis užregistruota ganėtinai nedaug kontrabandinių nusikaltimų, lyginant su 2014-2016 metais. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, jog kontrabandiniai nusikaltimai yra „pažaboti“ ir šių nusikaltimų išaiškinamumas beveik šimtaprocentinis. Tačiau 2019 metais Rinkos tyrimų bendrovės „Nielsen“ atlikto tuščių pakelių tyrimo duomenimis nelegalios tabako gaminių rinkos dydis Lietuvoje šiemet antrąjį ketvirtį siekė 19,3 proc. ir nuo 2018 m. antrojo ketvirčio išaugo 1,6 proc.[12] Taip pat, Eurobarometro apklausos apie nelegalią tabako prekybą, rezultatai[13] parodė, kad Lietuva yra viena iš labiausiai išsikerojusios „juodosios rinkos“ valstybių Europos Sąjungoje. Taigi, akivaizdu, jog Lietuvoje kontrabandinių cigarečių suvartojimas didėja ir tai suponuoja, jog teisėsaugos institucijos nefiksuoja tikrojo nusikalstamumo lygio. Akivaizdu, jog

[11] Nusikalstamos veikos susijusios su kontrabanda – BK 199 STR. 1 D., 199[1] STR., 199[2] STR., 200 STR.
[12] „Rinkos tyrimų bendrovės „Nielsen“ atliktas tuščių pakelių tyrimas“, LRT, žiūrėta 2019 rugsėjo 6 d., https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1075574/fiksuojamas-cigareciu-kontrabandos-augimas-80-proc-patenka-is-baltarusijos.
[13] „Specialaus Eurobarometro 482 santrauka“, žiūrėta 2019 rugsėjo 9 d., https://ec.europa.eu/antifraud/sites/antifraud/files/eurobarometer_2019_summary_en.pdf.

Lietuvoje kontrabandinių cigarečių suvartojimas didėja ir tai suponuoja, jog teisėsaugos institucijos šiuo metu nėra pajėgios sumažinti kontrabandinių prekių patekimą į rinką. Ir tai leidžia daryti prielaidas, jog nėra fiksuojami visi kontrabandos nusikaltimai arba teisėsaugos institucijos negeba nustatyti galimos kontrabandos atvejų, o gal visa tai lemia pasikeitęs teisinis reglamentavimas[14], Teisinėms kontrabandos reglamentavimo problemoms reikalinga gilesnė analizė, ar pasikeitęs teisinis reglamentavimas nedaro žalos šalies ekonomikai, tačiau ši problematika lieka už baigiamojo darbo rėmų. Taip pat, ne visa kontrabanda realizuoja Lietuvoje, dėl savo geografinės padėties mūsų valstybė pasirenkama kaip tranzito šalis gabenat kontrabandą į kitas ES valstybes, tokias kaip Vokietija, Ispanija ir pan. Pamatuoti cigarečių gabenimą į kitas valstybes per Lietuvą yra sudėtinga, kadangi, vien tik kontrabandos sulaikymais Lietuvos-Lenkijos ar Lietuvos-Latvijos pasienio ruožuose nėra tikslinga matuoti kontrabandos mąstų, nes tai nėra visiškai realią situaciją atspindintys duomenys ir tikslesnei kontrabandos gabenimo tranzitu statistikai ir situacijai nustatyti reikalinga detalesnė analizė, kuri irgi lieka už baigiamojo darbo temos rėmų.

Todėl temos aktualumas pasireiškia tuo, jog ši tema svarbi kriminalistinei praktikai, kadangi, iš anksčiau pateiktų duomenų matyti, kad kontrabandos nusikaltimas yra akivaizdus šiandieninėse realijose, todėl iš kriminalistinės pusės aktualu išsiaiškinti kaip ikiteisminio tyrimo pareigūnai atlieka kontrabandos tyrimą. Kokias metodines priemones naudoja. Nes šiandiena nėra oficialiai patvirtintos tam tikros žinybos kontrabandos tyrimo metodinių rekomendacijų. Iš to kyla natūralus klausimas, kad galbūt ir nėra reikalingos oficiali metodika, o pakanka tyrimui tik BPK, BPK komentaro ir kitų su tyrimo veiksmais susijusių Generalinio Prokuroro rekomendacijų. Bet visgi, mokslinėje literatūroje yra kontrabandos tyrimo metodinės rekomendacijos, kurios pagrįstos moksliniais tyrimais. Todėl taip pat, aktualu išsiaiškinti ar tyrėjai naudojasi mokslininkų metodinėmis rekomendacijomis. Šiai dienai trūksta vertinimo ar šios mokslinės rekomendacijos gali būti lengvai pritaikomos šiandieninių nusikaltimų situacijoms, ar šiandienos tipinės situacijos nėra pakitusios lyginant su anksčiau buvusiomis tipinėmis situacijomis. Ir žinoma, reikalinga ištirti, ar šiuo metu naudojamos techninės priemonės, sistemos yra pakankamai efektyvios tiriant kontrabandą ir kokia jų reikšmė tyrimuose bei kokios yra tyrimų tobulinimo galimybės. Autorės nuomone, kaip kontrabandos nusikaltimai vienaip ar kitaip keičiasi savo padarymo būdu ir pan., tai ir svarbu nuolat tikslinti kontrabandos tyrimo metodines rekomendacijas. Atlikus detalią analizę dėl kontrabandos metodinių rekomendacijų ir oficialios metodikos poreikio, galbūt, visa tai atkreips teisėsaugos institucijų dėmesį ir paskatins išleisti

[14] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199, 199[1], 199[2], 200 straipsnių pakeitimo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 rugsėjo 9 d., https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/84f43832052411e98a758703636ea610/format/ISO_PDF.

institucijoms tinkamiausias metodines kontrabandos tyrimo rekomendacijas bei padės suvokti techninių priemonių ir informacinių sistemų reikšmę ir būtina nuolatinį jų tobulinimą.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas – Imtis išsamesnio tyrimo nagrinėjamu klausimu skatina tai, jog šiuolaikinių techninių ir informacinių priemonių naudojimas kriminalistikoje nėra plačiai išnagrinėta tema ir nėra pateikti šia tema kylančių problemų galimi sprendimo variantai. Turimomis žiniomis, plačiau (monografiniu lygiu) apie šiuolaikines technines priemones kriminalistikoje, Lietuvoje nėra kalbėjęs joks mokslininkas, be to, pasaulyje ši tema nėra plačiai diskutuota, todėl svarbu ištirti techninių ir informacinių priemonių naudą kriminalistiniuose tyrimuose bei kokią įtaką turi šiuolaikinių kriminalistinių metodikų rengimui. Kalbant apie kriminalistine kontrabandos tyrimo metodiką, taip pat, nėra naujų mokslinių tyrimų. Paskutinis tyrimas apie kontrabandos tyrimo metodiką buvo A. Gorbatkov 2005 metais apgintoje disertacijoje[15]. Temos naujumą galima pagrįsti tuo, jog kai kurios problemos paminėtos A. Gorbatkov disertacijoje išnyko techninių priemonių dėka, tačiau manytina, jog per trylika metų atsirado naujų problemų, kurios nėra ištirtos. Kita vertus, bus tiriami ir praktiniai klausimai, pvz., ekspertinių įstaigų bendradarbiavimo klausimas: pavyzdžiui, ar tik Muitinės laboratorija gali atlikti Muitinės kriminalinės tarnybos užsakytas ekspertizes ir/ar objektų tyrimus, ar tikslingai naudojama Lietuvos teismo ekspertizes centro arba Policijos kriminalinių tyrimų centro pagalba, kadangi, minėtos įstaigos turi ne tik tokias pačias technines priemones (pvz., narkotinių medžiagų nustatymo aparatai) ekspertizėms atlikti, bet ir turi atitinkamą įrangą, kurios galbūt neturi kita ekspertizių įstaiga. Manytina, jog svarbu išsiaiškinti, ar ikiteisminio tyrimo pareigūnai (tyrėjai), tinkamai atlieka įvykio vietos apžiūrą. Be to, svarbu išsiaiškinti ar ikiteisminio tyrimo pareigūnai prieš liudytojo ar įtariamojo apklausą, išanalizuoja turimą informaciją bei surenka reikiamus dokumentus. Taip pat, kaip praktikoje atliekami ir kiti procesiniai veiksmai: krata, poėmis, ekspertizės ir tyrimai. Darbe bus aptariamos problemų ir trūkumų tobulinimo perspektyvos ir pateikiamos išvados bei pasiūlymai.

Baigiamajame darbe tiriamos problemos ištyrimo lygis – kontrabandos tema nėra vienalytė, kadangi kontrabanda gali būti kaip tam tikros mokslo šakos tyrimo objektas. Apie kontrabandos kriminologines problemas dėmesį skyrė ir Lietuvos kriminologai[16]. Apie kontrabandą, kaip baudžiamosios teisės objektą galime rasti tiek iš veikos kvalifikavimo pusės įvairiuose vadovėliuose[17], straipsniuose[18], tiek iš procesinės pusės[19] atliekant tam tikrus

[15] Andrej Gorbatkov," Kontrabandos tyrimas". (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2005)
[16] Genovaitė Babachinaitė ir kt., *Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m*. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008).
[17] Daiva Bereikienė ir kt., *Lietuvos baudžiamoji teisė: specialioji dalis. Antroji knyga* (Vilnius: Registrų centras. 2017); Armanas Abramavičius ir kt., *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga: vadovėlis*. (Vilnius: Eugrimas, 2001).

procesinius veiksmus. Mūsų temai svarbiausi yra kriminalistiniai straipsniai, monografijos ir t.t. Vienas iš leidinių yra Malinauskaitė, J., Šulija, G., Šulija, V., "Kontrabanda: Kontrolė ir prevencija Lietuvoje"[20], D. Povilauskienė „Teisė ir muitinės veikla"[21]. Taip pat, leidiniuose Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika yra mokslinių straipsnių tiek apie kontrabandos nusikaltimų kriminalistinės charakteristiką[22], tiek apie šiuolaikines technines priemones[23], bendradarbiavimą[24]. Be to, apie šiuolaikines informacines sistemas kalbėjo E. Kažemikaitienė „Lietuvos Respublikos kriminalistinė informacinė sistema: dabartinė būklė ir naujas modelis[25]". Apie teorinę kontrabandos tyrimo metodiką yra išleistas vadovėlis – „Kriminalistikos taktika ir metodika"[26], taip pat, apie kontrabandos tyrimą 2005 metais rašė A. Gorbatkov savo disertacijoje „Kontrabandos tyrimas", taip pat darbo temai aktuali S. Matulienės disertacija „Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika: teorijų ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija[27] ir susiję straipsniai[28]". Lietuvos literatūroje galime rasti keletą vadovėlių, kuriuose pristatoma tų naudojama kriminalistinė technika – E. Kurapka, H. Malevski, E. Palskys, S. Kuklianskis „Technikos pagrindai"[29] ir kuriuose aptariama technikos teorija[30]. Apie technologijų naudojimą tyrimuose plačiau kalbėjo užsienio mokslininkai[31], taip pat, užsienio

---

[18] Viktoras Justickis ir Justinas Sigitas Pečkaitis, „Baudžiamoji atsakomybė už narkotikų kontrabandą: teoriniai ir praktiniai aspektai", *Teisės apžvalga* 2 14 (2016): 184-193.; Kristupas Vasiliauskas, „Kontrabandos ir muitinės prižiūrimų prekių ar produkcijos gabenimo nusikaltimai: kai kurie baudžiamojo įstatymo trūkumai ir tobulinimo galimybės", *Jurisprudencija* 24, 1 (2017): 190-204.; Jonas Misiūnas. „Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. Kontrabanda", *Teisės problemos* 2, 18 (1997):53-62.

[19] Petras Ancelis ir kt., *Atskirų nusikalstaimų veikų tyrimas* (Vilnius: Registrų centras. 2016).; Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius. *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai* (Vilnius: Registrų centras. 2017).; Petras Ancelis ir kt., *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.2011).

[20] Jolita Malinauskaitė, Gintautas Šulija ir Vytautas Šulija, *Kontrabanda: Kontrolė ir prevencija Lietuvoje* (Vilnius: Teisės institutas, 2002).

[21] Danguolė Povilauskienė, *Teisė ir muitinės veikla* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2006).

[22] Jurgita Baltrūnienė ir Gintautas Šarauskas „Kontrabandinių nusikalstamų veikų kriminalistinė charakteristika ir praktiniai šių nusikaltimų atskleidimo aspektai Lietuvoje", *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 6 (2011), https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14846/Baltr%c5%abnien%c4%97.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

[23] Eglė Bilevičiūtė ir kt., „Kriminalistinės informacinės sistemos tarptautinėje erdvėje" iš *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika* (Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2017).

[24] Jurgita Baltrūnienė. „Neteisėta cigarečių apyvarta, kaip viena iš organizuoto nusikalstamumo formų ir tarptautinis kriminalistinis bendradarbiavimas kovoje su ja" iš *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika* (Kaunas: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2019): 167-178.

[25] Eglė Kažemikaitienė „Lietuvos Respublikos kriminalistinė informacinė sistema: dabartinė būklė ir naujas modelis" (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2003).

[26] Kurapka ir kt., *Kriminalistika.Taktika ir metodika*, 676-699.

[27] Snieguolė Matulienė. „Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika: teorijų ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija" (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2004).

[28]Snieguolė Matulienė „Issues of the Theory of Criminalistics Situation" *Jurisprudencija* 18, 1 (2011): 350.;
Andrej Gorbatkov „Kontrabandos kriminalistinė charakteristika", *Teisė* 39, (2001);

[29] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *Technikos pagrindai* (Vilnius: Eugrimas, 1998).

[30] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *Kriminalistika: teorija ir technika* (Vilnius: Mykolo Romerio universiteras. 2012).

[31] Олег Анатольевич Мокринский, „Контрабанда огнестрельного оружия и боеприпасов к нему: правовые и технико крйминалистические проблемы расследования" (Волгоград 2004); Stuart H. James, Jon J. Norby, Suzanne Bell *Forensic science: an introduction to scietific and investigative techniques*. (Boca Raton: CRC Press, 2009).

literatūroje, o ypatingai rusų mokslininkai kalbėjo apie nusikalstamų veikų tyrimus[32] bei kriminalistinę nusikalstamų veikų charakteristiką[33].

Baigiamojo darbo reikšmė – darbo reikšmė pasireiškia keliais lygmenimis. Pirmas iš jų yra teorinis lygmuo, kadangi Lietuvoje pastaraisiais nebuvo atliekama plačių tyrimų apie kontrabandos nusikaltimo tyrimą žvelgiant per šiuolaikinių technologijų prizmę, todėl šis darbas bus reikšmingas mokslo teorijai suvokiant kokią vietą technologijos užima kriminalistiniuose tyrimuose ir kaip palengvino tyrėjų darbą. Kitas aspektas yra tai, jog A. Gorbatkov disertacijoje nagrinėjo kokios problemos kyla tų dienų kontrabandos tyrimuose naudojant kriminalistines kontrabandos tyrimo metodines rekomendacijas, tačiau šiai dienai nėra atitinkamų analizių kaip veikia metodinės rekomendacijos šių dienų kontrabandos tyrimuose, kokios problemos išliko, o galbūt tuo metu egzistavusios problemos išnyko ar atsirado naujų, todėl šis tyrimas yra reikšmingas tobulinant kriminalistine kontrabandos tyrimo metodikos rekomendacijas. Taip pat, tyrimo metu bus bandoma išsiaiškinti ar reikalinga oficiali kontrabandos tyrimo metodika ir kodėl šiandieną egzistuoja kai kurių nusikalstamų veikų oficialios tyrimo rekomendacijos, o kontrabandos tyrimo atveju, pasigendama kontrabandos tyrimo oficialių metodikų parengtų atitinkamos žinybos. Manytina, jog tai taps gairėmis rengiant atitinkamas kontrabandos tyrimo rekomendacijas ikiteisminio tyrimo institucijose. Taip pat, darbe gauti rezultatai, įžvalgos bei problemų eliminavimo pasiūlymai bus panaudoti ir tiesiogiai praktikoje, pateikiant informaciją kolegoms-praktikams.

Tyrimo tikslas – baigiamojo darbo tikslas išsiaiškinti kodėl nėra oficialios kontrabandos tyrimo metodikos įtvirtintos poįstatyminiu aktu bei atlikti kontrabandos tyrimo teorinių nuostatų analizę ir vertinimą. Tyrimo tikslas apima ir kontrabandos tyrimo metodikos taikymą bei tobulinimo kryptis, taip pat, kontrabandos tyrimo veiksmuose naudojamas šiuolaikines technologijas ir technines priemones.

Tyrimo uždaviniai – siekiant išanalizuoti šią temą iškelti tokie uždaviniai:

1. Aptarti kontrabandinių nusikaltimų sampratą ir jos pokyčius bei įvertinti kriminalistinės charakteristikos reikšmę kontrabandos tyrimo metodinėms rekomendacijoms.

[32] Елена Рафаиловна Россинская, *Криминалистика* (Москва. Юнити-Дана,1999).; Евгений Петрович Ищенко и Александр Геннадьевич Филиппов *Криминалистика* (Москва: Инфра-М. 2007). Алексей Алексеевич Екцарксопуло, *Криминалистика в схемах и иллюстрациях* (Санкт Петербург: Юридический центр Пресс. 2002).; Борис Александрович Быков, *Особенности расследования групповых преступлений*. (Ташкент: НИиРИО Ташк. ВШ МВД СССР, 1980).; Евгений Ищенко ir kt. *Криминалистика*, (Москва: Проспект, 2015).

[33] Татьяна Витальевна Аверьянова ir kt. *Криминалистика.* (Москва:, НОРМА—ИНФРА, 2000).

2. Atlikti analizę ir nustatyti kokiomis kriminalistinėmis metodikomis ar kitomis rekomendacijomis vadovaujasi pareigūnai, tiriant kontrabandos nusikalstamas veikas? Įvertinti, ar yra reikalinga oficialioji kriminalistinė kontrabandos tyrimo metodika patvirtinta atitinkamų žinybų (Muitinės, Generalinės Prokuratūros ir pan.)?
3. Išanalizuoti tipines kontrabandos tyrimo situacijas ir jų ypatumus.
4. Išnagrinėti reikšmingų kontrabandos tyrimui procesinių veiksmų atlikimo specifiką, kylančias problemas bei pateikti pasiūlymų veiksmų atlikimo kokybei gerinti.
5. Išanalizuoti šiuolaikinių techninių priemonių, technologijų naudojimą ir teikiamą našumą tiriant kontrabandos nusikaltimus.
6. Nurodyti tyrimo veiksmų ir šiuolaikinių technologijų naudojimo tiriant kontrabandą galimas tobulinimo kryptis.

Tyrimo metodika. Atliekant tyrimą, darbe buvo naudojami tokie pagrindiniai metodai:

1. *Aprašomasis metodas* – buvo naudojamas šiuolaikinei kontrabandos sampratai bei kitiems teoriniams aspektams atskleisti.
2. *Istorinis metodas* – aprašoma ir atskleidžiama kaip kitos kontrabandos samprata ir teisinis reglamentavimas.
3. *Lyginamasis metodas* – palyginami kontrabandos kriminalistinės charakteristikos elementai užsienio mokslininkų pateikiamomis klasifikacijomis.
4. *Mokslinės literatūros analizės metodas* – šiuo metodu buvo siekiama išanalizuoti lietuvių ir užsienio kalbomis esamą literatūrą, siekiant atskleisti kokios techninės priemonės naudojamos arba gali būti naudojamos tiriant kontrabandą, kokios metodinės rekomendacijos naudojamos tokio pobūdžio bylų tyrimuose.
5. *Loginis analitinis metodas* – apibendrinant teisės aktus, teismų praktiką, analizuojant kylančias problemas ir pateikiant atitinkamas išvadas.
6. *Empirinis metodas* – kiekybinės apklausos metu tiriama kriminalistines technologijas taikančių asmenų požiūris į naudojamas priemones ir pastebimus trūkumus. Taip pat, tiriama kokios kriminalistinės metodinės rekomendacijos dažniausiai yra naudojamos kontrabandos tyrimuose ir kaip jų naudojimas atsispindi tyrimo veiksmuose.

7. *Interviu metodas* – apklausiant ekspertus-praktikus, apie šių dienų problemas naudojant kriminalistines kontrabandos tyrimo rekomendacijas, turimas technines priemones ir tarpžinybinį bendradarbiavimą. (PUSIAU STRUKTŪRUOTAS INTERVIU)

Tyrimo struktūra. Magistro baigiamasis darbas pradedamas įvadu. Dėstomoji dalis susideda iš trijų pagrindinių skyrių, skyrelių ir jų poskyrių. Pirmoje dalyje pateikiama kontrabandos nusikaltimų samprata, teisinis kovos su kontrabanda reglamentavimas nacionaliniu ir Europos Sąjungos mastu bei aptariamas nacionalinių ir tarptautinių institucijų bendradarbiavimas. Antroje darbo dalyje analizuojama kriminalistinės charakteristikos reikšmė ir kriminalistinės metodikos ypatybės bei pokyčiai, aptariamos Lietuvoje taikomos konkrečios techninės priemonės ir sistemos kovoje su kontrabanda. Trečioje darbo dalyje analizuojama teismų praktika ir atliekamos kiekybinės ir kokybinės apklausos metu gauti rezultatai bei įvardijamos pagrindinės problemos. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

Ginamieji teiginiai:

1. Lietuvoje šiuo metu pakankamai plačiai naudojamos techninės priemonės ir informacinės technologijos, kurios padeda aptikti kontrabandą, atlikti tinkamai procesinius tyrimo veiksmus bei atlikti reikiamas ekspertizes ar tyrimus.
2. Lietuvoje trūksta oficialios kriminalistinės kontrabandos tyrimo metodikos ikiteisminio tyrimo institucijose, kurios būtų parengtos Generalinio prokuroro ar kitų žinybų poįstatyminiu aktu. .
3. Procesinių veiksmų atlikimas kontrabandos tyrimo metu turi spragų, kurių atsiradimui daro įtaką nepakankamas ikiteisminio tyrimo pareigūnų rengimas tiek studijų lygmenyje, tiek kvalifikacijos tobulinime.

1. KONTRABANDOS REIŠKINYS IR KOVA SU JUO LIETUVOJE

1.1. Teisinė kontrabandos samprata ir jos pokyčiai Lietuvoje

Kontrabandos sąvoka kildinama iš italų kalbos, itališkai *contrabbando* reiškia prieš (contra) + vyriausybės įsaką (bando). Šiuolaikiniame Lietuvių kalbos žodyne ši sąvoka apibūdinama kaip slaptas prekių gabenimas per sieną iš kitos valstybės, aplenkiant muitines ir slepiant prekes nuo jų patikrinimo.[34] Lietuvos mokslininkai pateikia konkretesnius teisinius sąvokos paaiškinimus, pavyzdžiui, K. D. Povilausienė įvardija kontrabandą įvardija keliais aspektais, tokiais kaip:“ priešinga teisei veika (kai akcentuojamas neteisėtas prekių gabenimas), neteisėtai gabenamas prekes (kai kalbama apie nusikaltimo dalyką), kaip neigiamą socialinį reiškinį (kai nagrinėjamos kontrabandos atsiradimo bei plitimo priežastys, vystymosi tendencijos ir kt.)[35]. Kontrabanda įvardijama kaip ekonominę naudą nešanti nusikalstama veika, įgaunanti tam tikras įvairias ir greitai besiformuojančias formas. Šis reiškinys vyksta tuomet, kai subjektus tenkina neteisėtos naudos ir galimų sąnaudų skirtumas, kurią sudėtinga atskleisti ir kuri trukdo visapusiškai pasireikšti rinkos mechanizmams[36]. Kontrabandos sąvoka yra ganėtinai plati, kadangi kontrabandos dalyku gali tapti įvairios prekės, tokios kaip akcizais apmokestinamos prekės ar kitos prekės-daiktai, kuriems taikoma, pagal Bendrijos muitinės kodeksą[37], muitinės priežiūros priemonės. Pagal Baudžiamojo kodekso 199 straipsnį[38], kontrabanda yra laikoma neteisėtas daiktų, privalomų pateikti muitinei, gabenimas per Lietuvos Respubliką[39].

Užsienio mokslininkai taip pat yra pateikę įvairias kontrabandos definicijas. Pavyzdžiui, rusų mokslininkai kontrabandą apibūdina kaip veiklą, kurios pagrindinis tikslas gauti kuo didesnes pajamas iš prekių, kurios per valstybės sieną gabenamos pažeidžiant gabenimo taisykles[40]. O kituose užsienio šaltiniuose kontrabandą apibūdinama, kaip prekių ar kitų daiktų slaptas gabenimas krovinyje, automobilyje, asmenyje, siekiant išvengti muitų ar atitinkamų importo arba eksporto apribojimų.[41] O remiantis tarptautiniais dokumentais, tokiais kaip Nairobio tarptautine konvencija „Dėl tarpusavio administracinės pagalbos užkertant kelią muitinės įstatymų pažeidimams, vykdant šių pažeidimų tyrimą ir su jais kovojant“, šio

[34] Lietuvių kalbos institutas. *Lietuvių kalbos žodynas,* 2019 rugsėjo 21 d., http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=kontrabanda&lns=-1&les=-1&id=17181610000.
[35] Danguolė Kazimiera Povilauskienė, *Teisė ir muitinės veikla* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas 2006) 58.
[36] Ten pat. 27.
[37] „1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92 nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą“
[38] „ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“
[39] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras II tomas, specialioji dalis (99-212 straipsniai), (Vilnius: Registrų centras, 2009)
[40] Александр Геннадьевич Филипов, *Криминалистика*. (Москва: Юрайт, 2010) 792.
[41] „The Editors of Encyclopaedia Britannica, Smuggling“. Encyclopaedia Britannica, žiūrėta 2019 rugsėjo 15 d. https://www.britannica.com/topic/smuggling.

dokumento 1 straipsnio d dalyje sakoma: „kontrabanda“ reiškia muitinės įstatymų pažeidimą, kurį sudaro prekių judėjimas per muitinės sieną bet kokiu slaptu būdu[42]“. Kontrabanda gabenantys asmenys, paprastai, suvokia, jog gabena kontrabanda, todėl remiantis Pasaulio muitinių organizacijos pateiktu apibūdinimu, tai yra logistinis procesas, kurio metu kontrabandą gabenantys asmenys suvokia, jog veikia nelegaliai t.y., nelegaliai transportuoja prekes[43]. Manytina, jog svarbus momentas – asmens gabenančio kontrabandą suvokimas, jog jis veikia neteisėtai.

Kontrabandos gabenimas į Lietuvos Respubliką gali būti traktuojamas kaip administracinis nusižengimas ar nusikalstama veika. Todėl kontrabandą kaip nusikalstamą veiką galima traktuoti remiantis Lietuvos Aukščiausiojo teismo (toliau LAT) apžvalga, kuomet veika atitinka vienos nusikalstamos veikos sudėties požymius ir kvalifikuojama pagal BK straipsnį ar jo dalį[44]. Pagal P. Veršekį: „Nusikalstamos veikos sudėtį, kaip nusikalstamos veikos abstrahuotą traktuotę baudžiamajame įstatyme, sudaro susisteminta požymių visuma, reikšminga tam tikrai veikai kvalifikuoti[45].“ Kontrabandos atveju remiantis šiais apibūdinimais galima sukonkretinti kas yra kontrabandos nusikaltimas – tai veiksmai, kurie pagal savo požymius atitinka BK 199, BK 199^1 ar $BK199^2$ straipsnių atitinkamas dalis bei atitinka šių straipsnių veikos dalyką.

Kontrabandos samprata nuolat keitėsi, nuolat papildoma naujais požymiais arba išbraukiami netinkami. Kontrabandos samprata ir jos keitimąsi galima stebėti jau nuo XX a., kadangi, tai laikoma Lietuvos muitinių istorijos pradžia, nes 1918 m. vasario 16 d. paskelbta Lietuvos nepriklausomybė. Besikurianti Lietuva negalėjo sėkmingai egzistuoti be valdymo institucijų, tarp jų ir muitinių, nes reikėjo kontroliuoti valstybės sieną, neleisti išvežti iš šalies maisto produktų. 1919 m. įkūrus Muitinės departamentą buvo paskelbti laikinieji Lietuvos muitinių įstatai, kur kontrabandos nusikaltimas – prekių išgabenimas ir atgabenimas į Lietuvos teritoriją šalia muitinių ar neparodant muitinėms[46]. Jau 1924 m. liepos 10 d. priimti Muitinių įstatai. Kontrabandos reglamentavimui buvo skirta du straipsniai tai 159 straipsnis, kuriame kontrabanda laikoma, visos prekės, kurios atgabentos iš užsienio ir prekės kurios buvo

---

[42] „Tarptautinės konvencijos dėl tarpusavio administracinės pagalbos užkertant kelią muitinės įstatymų pažeidimams, vykdant šių pažeidimų tyrimą ir su jais kovojant (Nairobio konvencija)“ Valstybės žinios, 2000-11-03, Nr. 94-2923.

[43] Gautam Basu, „Combating illicit trade and transnational smuggling: key challenges for customs and border control agencies“. *World Customs Journal* 8,2,(2014): 15. https://worldcustomsjournal.org/Archives/Volume%208%2C%20Number%202%20(Sep%202014)/04%20Basu.pdf

[44] „Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų sutapčių apžvalga“, LAT, Žiūrėta 2019 rugsėjo 27 d. https://www.lat.lt/data/public/uploads/2018/01/apzvalga-nv-sutaptys-2016.docx

[45] Paulius Veršekys, “*Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai*“ *Teisė* 82 (2012):198

[46] „Lietuvos įstatymai: sistemizuotas įstatymų, instrukcijų ir įsakymų rinkinys“, Kaunas, 1922, p. 430.

išgabenamos arba kėsinamasi jas išgabenti neatlikus muitinių procedūrų (apeigų), arba prekės kurios valstybės viduje platinamos nesumokėjus muito arba sumokėjus mažesnį nei reikia muitą. O 160 straipsnyje pateikiama kokios prekės yra kontrabandinės: „užsienio prekės, saugojamos, pervežamos ir sukrautos sandėliuose, jei: kleimuotinos prekės gabenamos arba laikomos prekybos įstaigose be kleimų; prekybai skiriamos nekleimuotinos prekės neturi muitinės kvitų ar urmo sandėlių dokumentų[47]“.

1961 m. buvo priimtas Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Šio kodekso „Valstybiniai nusikaltimai“ 77 straipsnyje: „Kontrabanda, tai yra neteisėtas prekių ar kitokių vertybių gabenimas per TSRS valstybinę sieną, jeigu tai daroma, slepiant daiktus specialiose saugyklose, arba apgaulingai panaudojant muitų ir kitokius dokumentus, arba stambiu mastu, arba jeigu tai daro grupė asmenų, susiorganizavusių verstis kontrabanda, ar pareigūnas, pasinaudodamas tarnybine padėtimi, taip pat sprogstamųjų, narkotinių, smarkiai veikiančių ir nuodingųjų medžiagų, ginklų ir karinės aprangos kontrabanda –baudžiama laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų su turto konfiskavimu ir su nutrėmimu nuo dvejų iki penkerių metų ar be nutrėmimo[48].“ Šio kodekso straipsnyje matyti, jog jau pradedama kalbėti apie pareigūnų bendrininkavimą gabenant kontrabandą bei straipsnio dispozicijoje atskirai įtvirtinta narkotinių medžiagų ir karinių priemonių gabenimas kontrabanda.

Lietuvai 1990 kovo 11 dieną atkūrus nepriklausomybę iškilo būtinybė keisti kontrabandą reglamentuojantį įstatymą ir tų pačių metų spalio 4 dieną Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo“ 77 straipsnyje buvo padaryti pakeitimai panaikinant nutrėmimo bausmę bei dispozicijoje esančią sąvoką „karinės aprangos“ pakeitė į sąvoką „šaudmenų kontrabanda[49]“. Nuo šių pakeitimų, galima sakyti, kasmet ties Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau LR BK) 77 straipsniu buvo daromi pakeitimai. Pavyzdžiui, 1993 m. sausio 28 d. Lietuvos Respublikos įstatymu buvo numatyta pagrindinė ir kvalifikuota kontrabandos sudėtis. Buvo išplėstas kontrabandos dalykas į pinigų, prekių , meno ar kitokių vertybių privalomų pateikti muitinei. Taip pat, įtrauktas naujas požymis, jog prekės gabenamos pateikiant visai kitų prekių dokumentus, be to, buvo panaikinta požymis dėl kontrabandos padarymo esant pareigūnui ar pasinaudojus tarnybine padėtimi. O kvalifikuotoje sudėtyje atsirado nauja sankcija – bauda, kaip

[47] „Lietuvos muitinių įstatai“. *Vyriausybės žinios* 164 (1924): 264-265.
[48] „Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo“ Vyriausybės žinios, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 10 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.20465?jfwid=-fxdp782c.
[49] „Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios* 31, 740 (1990).

pagrindinė ar papildoma bausmė[50]. Tų pačių metų birželio 10 dienos įstatymu sukonkretintas prekių nepateikimas: „ne per muitinės ar muitinių postus arba tokių daiktų gabenimas per muitines[51]“. Nuo 1994 liepos 4 dienos įsakymo[52] LR BK 77 straipsnis neteko galios ir kontrabandos nusikaltimas įtvirtintas 312 straipsnyje. 1995 metais kontrabandos nusikaltimo sudėtis buvo papildyta nauju požymiu „kitaip išvengiant muitinės kontrolės[53]“ bei atsirado naujas veikos padarymo būdas „pagal tranzitinius dokumentus įvežamų prekių neišvežimas iš Lietuvos Respublikos[54]“. Po kelių metų, t.y., 1998 metais LR BK 312 straipsnyje įtvirtiną prekių neišvežimą iš Lietuvos atskyrė į atskirą straipsnį – LR BK 312^1, tuo pačiu įsakymu[55] LR BK 312 straipsnio 2 dalyje įvedamas naujas gabenimo būdas „ne per muitines“ bei išplečiamas dalyko sąrašas, įtraukiant sprogstamąsias medžiagas, narkotines medžiagas ir jų prekursorius. Taip pat, šis straipsnis papildytas 3 dalimi, kuri numato atsakomybę: „padaryta grupės iš anksto susitarusių asmenų arba pakartotinai, arba stambiu mastu, arba didelio kiekio šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų kontrabanda[56]“. Tame pačiame straipsnio pakeitime, ties 312^2 straipsniu randame išaiškinimus kuri dalis turi būti taikoma už atitinkamą kontrabandos dalyko vertę. Pirmoji ir antroji 312 straipsnio dalys taikomos, kai dalyko vertė viršija 100 MGL[57], o kontrabanda stambiu mastu buvo laikoma – 500 MGL. Nuo 2002 metų buvo įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė ir juridiniam asmeniui[58], bei numatyta, jog baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą kyla, kai dalyko vertė viršija 250 MGL. Paskutiniai pakeitimai iki įstojant į Europos Sąjungą (toliau ES) buvo 2003 metais įsigaliojusiame naujajame LR BK, kur Kontrabandos nusikaltimas įtvirtintas LR BK XXXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“ 199 straipsnyje[59]. Šis straipsnis buvo sudarytas iš 3 dalių, kur 1 dalyje įtvirtinta pagrindinė sudėtis, 2 dalyje numatyta kvalifikuojanti sudėtis, o 3 dalyje įtvirtinta atsakomybė juridiniam asmeniui. Straipsnyje matyti, jog atsisakyta sąvokos „ne

[50] „Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, baudžiamojo proceso ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“, *Valstybės žinios* 5, 90 (1993).
[51] „Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, baudžiamojo proceso ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“, *Valstybės žinios* 26, 597 (1993).
[52] Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5904?jfwid=-9dzqnu8gj.
[53] „Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodeksų pakeitimo ir papildymo“, *Valstybės žinios* 59,1477 (1995).
[54] Ten pat.
[55] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8(1), 11, 26, 35, 49, 54, 55, 207, 231, 231(2), 231(3), 232(1), 232(2), 232(4), 232(5), 232(6), 234, 234(1), 234(2), 234(3), 234(4), 236, 285, 287, 288, 289, 290, 294, 295, 312 straipsnių pakeitimo ir papildymo 132(1), 214(1), 312(1), 312(2) straipsniais įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.49792.
[56] Ten pat.
[57] 1 MGL(minimalus gyvenimo lygis) nuo 1998 gegužės 1 d. buvo 125 Lt.
[58] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8(1), 11(1), 45, 53(1), 232(1), 232(2), 232(5), 232(8), 312, 321(2) straipsnių pakeitimo, 232(3) straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir kodekso papildymo 340(1) straipsniu, įstatymas“, *Valstybės žinios* 9, 1258 (2002).
[59] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas“ LRS, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555.

per muitinę“, pakeičiant sąvoka „neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną“, taip pat, neliko atsakomybės už stambaus masto kontrabandą. Be to, LR BK 200 straipsniu numatyta atsakomybė už neteisėtą prekių ar produkcijos neišvežimą iš Lietuvos.

2004 liepos 1 dieną Lietuvai įstojus į ES, nebeliko sienų tarp Lietuvos ir Europos Sąjungos valstybių. Muitinės formalumų neliko, o prekės gabenamos su transporto ir/ar prekybos dokumentais. Tačiau, prie vidinių sienų atliekamas atrankinis transporto priemonių patikrinimas. O kiti muitiniai formalumai gabenant prekes iš Trečiųjų šalių išliko privalomi. Kadangi, LR BK 199 straipsnis numatė atsakomybę už kontrabandos gabenimą iš Trečiųjų šalių, buvo reikalingas straipsnis, numatantis atsakomybę už kontrabandos gabenimą iš ES šalių. 2005 birželio 23 d. įstatymu[60] LR BK buvo papildytas LR BK 199^1 „Muitinės apgaulė“, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už kontrabandos gabenimą iš ES ir LR BK 199^2 „Neteisėtas disponavimas akcizais apmokestinamomis prekėmis“, šiuo straipsniu siekiama patraukti atsakomybėn asmenis, kurie įgijo kontrabandines prekes, kurių vertė viršija 250 MGL. 2007 metais LR BK 199 straipsnyje įtvirtinta ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų apsauga, t.y., numatyta baudžiamoji atsakomybė už šių vertybių gabenimą neturint leidimo per valstybės sieną[61]. Be to, 2015 metais į kontrabandos dalyko sąrašą buvo įtrauktos ir dopingo medžiagos[62], taigi, LR BK 199 straipsnis papildytas nauja 2 dalimi „Tas, kas nepateikdamas muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengdamas arba neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas medžiagas[63]“, o buvusieji 2 ir 3 dalys laikomi 3 ir 4 dalis.

Taigi, akivaizdu, jog kontrabandos reglamentavimas nuolat keitėsi ir yra juntamas atsakomybės už kontrabandos nusikaltimus griežtėjimas. Manytina, jog dalyko išplėtimas nuolat kito, reaguojant į tuometines nusikaltimo tendencijas ir situacijas. O sankcijų ribos ir dydžiai nuolat kito, siekiant sumažinti kontrabandos nusikaltimus. Tačiau, kontrabandos samprata savo esme nesikeitė, kadangi, visų sampratų dalyku yra neteisėtai gabenamos prekės, kurios pažeidžia įstatymus, kenkia ekonomikai ir visuomenės gerovei.

---

[60] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 48, 60, 145, 147, 157, 212, 213, 214, 215, 226, 249, 251, 252, 256, 267, 270, 272, 274, 280 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir kodekso papildymo 147^1, 199^1, 199^2, 267^1, 270^1, 308^1 straipsniais“, LRS, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.258888.

[61] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 1981, 1982, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256(1), 257(1) straipsniais įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.301997.

[62] „Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatymas.“ LRS, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6a2713c0f96011e4ab99c3ab3bbb5843?jfwid=rivwzvpvg.

[63] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 160, 199 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 2761, 2762, 2763straipsniais įstatymas.“, Teisės aktų registras 7560 (2015).

1.2. Teisinis kovos su kontrabanda reglamentavimas tarptautinėje ir nacionalinėje plotmėje

Nuo 2018 metų dar labiau sugriežtėjo atsakomybė už Kontrabandą, kadangi pagal LR BK 199, 199[1], 199[2], 200 straipsnių pakeitimus, nustatoma, jog baudžiamoji atsakomybė kyla nuo 150 MGL[64]. To pasekoje, atsakomybę už kontrabanda, kurios vertė neviršija 150 MGL[65], reglamentuoja Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau ANK) 208 straipsnis[66]. Šiandieninis LR BK 199 straipsnis sako: „Tas, kas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabendamas privalomus pateikti muitinei daiktus, kurių vertė viršija 150 MGL, bet neviršija 250 MGL dydžio sumos, nepateikė jų muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengė [67]<...>“. Šis straipsnis reglamentuoja atsakomybę už neteisėtą prekių gabenimą iš trečiųjų šalių (Baltarusijos, Rusijos), kaip jau yra minėta, atsakomybė už kontrabandos gabenimą iš Europos valstybių, pavyzdžiui, Lenkijos, Latvijos, yra atskiras atsakomybę įtvirtinantis straipsnis – LR BK 199[1], kuris skamba taip: „Tas, kas iš Europos Sąjungos valstybės narės į Lietuvos Respubliką įvežė privalomus pateikti muitinei daiktus, kurių vertė viršija 150 MGL, bet neviršija 250 MGL dydžio sumos, ir jų nepateikė Lietuvos Respublikos ar kitos Europos Sąjungos valstybės narės muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengė <...>“. LR BK 199, LR BK 199[1] straipsniuose nėra detalizuojama sąvoka „privalomi pateikti muitinei daiktai“, pagal Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą (toliau LAT), yra materialūs objektai, turinys piniginę vertę ir privalomi pateikti muitinei[68]. Daiktai gali būti įvairūs, pavyzdžiui, byloje[69] buvo gabenami saldumynai (sausainiai, vafliai, saldainiai), kitoje byloje[70] asmuo kaltinamas dopingo medžiagų kontrabanda. Tačiau daugiausiai nelegaliai įvežamų prekių-daiktų yra tabako, alkoholio gaminiai, narkotinės ir psichotropinės medžiagos. O „muitinės kontrolės išvengimas“ pagal LAT išaiškinimus: „neteisėtas prekių ar kitų daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, pasireiškia ne tik tuo, kad privalomai pateiktini muitinei daiktai gabenami tiesiog nepateikiant jų muitinės kontrolei, bet ir kitokiais veiksmais, kuriais muitų kontrolės išvengiama.

---

[64] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199, 199-1, 199-2 ir 200 straipsnių pakeitimo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 2d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/84f43832052411e98a758703636ea610.
[65] Nuo 2019 m. sausio 1d. 1 MGL yra 38 eurai.
[66] „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b8d908c0215b11e58a4198cd62929b7a/cwzwYcjnmN.
[67]„Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555.
[68] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K-530/2005“, TEISĖS GIDAS, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d., http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=28610.
[69] „Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis Nr. 1A-266/2005“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d., https://www.infolex.lt/tp/73308.
[70]„Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų byla Nr. 1-1835-311/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d., https://eteismai.lt/byla/59993487307664/1-1835-311/2019?word=steroidai.

Toks išvengimas įmanomas pateikiant suklastotus tokius dokumentus, kurie yra reikšmingi nustatant daiktų gabenimo per valstybės (muitų) sieną atitinkamo režimo reikalavimus[71]“.

Kadangi LR BK taikomas tik tais atvejais, kuomet kontrabandos dalykas viršija 150 MGL, todėl atsakomybę iki 150 MGL reglamentuoja ANK. ANK 208 straipsnis numato: „Prekių, pinigų, meno vertybių ar kitų privalomų pateikti muitinei daiktų, išskyrus, kilnojamąsias kultūros vertybes ar antikvarinius daiktus, šaunamuosius ginklus, šaudmenis, sprogmenis, sprogstamąsias, radioaktyviąsias medžiagas ar kitas strategines prekes, Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas tam tikras dopingo medžiagas, nuodingąsias ir stipriai veikiančias, psichotropines ar narkotines medžiagas, jų pirmtakus (prekursorius), gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nepateikiant jų muitinės kontrolei arba kitaip išvengiant muitinės kontrolės <...>“. Taigi, ANK straipsnis taikomas „smulkesnei kontrabandai“, pavyzdžiui Baltarusijos pilietis Y. B. gabeno po viršutiniais drabužiai nedeklaruotus 130 pakelių cigarečių „MINSK SUPERSLIMS“ su Baltarusijos pavyzdžio banderolėmis, kurių bendra vertė 422,50 Eur.[72] (bendra vertė nesiekia 12 MGL). Arba administracinėje byloje Lietuvos Respublikos pilietė J.S. 2019-02-13 atskrido iš Stambulo į Vilniaus oro uostą, su savimi gabeno 1 232,08 Eur vertės prekes (drabužius (sportinius kostiumus, apatinį trikotažą, džinsus), dezodorantus, tualetinį vandenį), kurių nepateikė muitinės kontrolei ir nedeklaravo[73] (bendra vertė nesiekia 33 MGL). Asmenys traukiami atsakomybėn pažeidžia ir Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento[74] 139 straipsnio 1 dalies a punktą, kuris sako: „Į Sąjungos muitų teritoriją įvežtas prekes, po to, kai jos atvežamos į nurodytą muitinės įstaigą ar kitą muitinės nustatytą ar jai priimtiną vietą, arba į laisvąją zoną, muitinei nedelsdamas pateikia vienas iš šių asmenų: a) į Sąjungos muitų teritoriją prekes įvežęs asmuo“. Kadangi, asmuo nevykdo savo prievolės pateikti gabenamas prekes muitinei ir yra traukiamas atsakomybėn.

Administracinės ir baudžiamosios atsakomybės sudėties požymiai panašūs. Panašus objektyvieji požymiai: kontrabandos dalykas, sudėtys – formaliosios, neteisėtas privalomų pateikti muitinei daiktų gabenimas, o subjektyvieji požymiai: subjektas, kaltė, kuri pasireiškia tiesiogine tyčia, kuomet kaltininkas supranta savo veiksmų pavojingumą, nori taip veikti ir kryptingai veikia. Tačiau yra aspektų, kuriais galima atriboti baudžiamąją atsakomybę

[71] „Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis Nr. 2K-543/2005“, TEISĖS GIDAS, žiūrėta 2019 m. spalio 2d., http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=28727.
[72] „Alytaus apylinkės teismo Druskininkų rūmų administracinė byla Nr. A8.-488-810/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d., https://eteismai.lt/byla/19947355059802/A8_-488-810/2019.
[73] „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. AN2-332-626/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d., https://e-teismai.lt/byla/267069825031001/AN2-332-626/2019.
[74] „2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas“, EUROLEX, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0952.

nuo administracinės atsakomybės. Atribojant baudžiamąja atsakomybę nuo administracinės mums leidžia kontrabandos dalyko vertė – baudžiamoji atsakomybė nuo 150 MGL, o administracinė iki 150 MGL, taip pat, baudžiamoji ir administracinė atsakomybė skiriasi savo pavojingumu. Net ANK 208 straipsnyje nurodyta, kad administracinė atsakomybė kyla prekėms, kurių vertė nesiekia 150 MGL, išskyrus, strategines prekes, kultūrines, antikvarines vertybes, uždraustus dalykus – tam tikros dopingo medžiagos, narkotinės medžiagos ar jų prekursoriai.

Reikia paminėti ir tai, jog kontrabandos teisinis reglamentavimas apima ne tik nacionalinės teisės aktus, bet ir Europos Sąjungos aktus. Vienas iš jų yra Tarybos reglamentas (EB) Nr. 515/97 dėl administracinių institucijų tarpusavio pagalbos muitinės srityje[75]. ES taip sustiprino savo tiriamąsias priemones sukčiavimui muitinės ir akcizų srityje. Reglamentu tyrėjams sudaromos sąlygos palyginti fizinį konteinerių judėjimą su duomenimis apie importą ir tranzitą, taip pat su akcizais apmokestinamų prekių, ypač cigarečių, eksporto duomenimis. Taip pat supaprastinama ir iš kitų ES jurisdikcijų gautų įrodymų naudojimas administraciniuose ir teismų procesuose. Taip pat, jau minėtas Sąjungos muitinės kodeksas, kurio 6 skyriaus „Kova su sukčiavimu“ 325 straipsnyje numato, jog reikalinga imtis priemonių prieš Sąjungos finansiniams interesams kenkiantį sukčiavimą ir ar kitoms neteisėtoms veikoms. Kitas teisės aktas, kurį ratifikavo Lietuvos Seimas yra jau minėta tarptautinė Nairobio konvencija[76], kurioje kalbama apie Muitinių tarpusavio pagalbą kovojant su kontrabanda. Įtvirtintas informacijos perdavimas dėl asmenų padariusių kontrabandos nusikaltimą, informacijos perdavimas tarptautiniu mastu dėl kontrabandos ar kitų pažeidimų, įskaitant padirbinėjimą, klastojimą, sukeitimą metodų aprašymas, transporto priemonių, laivų aprašymai, slaptaviečių aprašymai. Be to, atskirai reglamentuojama pagalba kovoje su narkotikų kontrabanda. Aptariami prašymai dėl sekimo, informacijos kaupimo, pareigūnų veiksmų, ar tyrimų atlikimo. Šiame kontekste reikia paminėti ir Tarybos reglamentą „Dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos[77]“, kuris įtvirtina administracinių nuobaudų taisykles kovojant su Bendrijų finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu. Sukčiavimu pagal konvenciją “Dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos[78]“ 1 straipsnį, pajamų srityje yra laikoma bet koks tyčinis veikimas ar neveikimas, kuris yra susijęs su suklastotų, neteisingų ar neišsamių pareiškimų ar dokumentų naudojimu ar

[75] 2015 m. rugsėjo 9 d. Reglamentas (ES) 2015/1525, OL L 243, 2015 9 18, p. 1.
[76] „Tarptautinės konvencijos dėl tarpusavio administracinės pagalbos užkertant kelią muitinės įstatymų pažeidimams, vykdant šių pažeidimų tyrimą ir su jais kovojant (Nairobio konvencija)“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.112359?jfwid=-x5bl5snnu.
[77] „Tarybos reglamentas (EB, Euratomas) Nr. 2988/95 Dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos. L 312, 23/12/1995 p. 0001 – 000“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. spalio 3 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A31995R2988.
[78] „Konvencija dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 3 d., https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238210.

pateikimu, kurio padariniai yra neteisėtas Europos Bendrijų bendrojo biudžeto arba Europos Bendrijų valdomų ar jų vardu valdomų biudžetų išteklių mažinimas.

Taigi, turime teisės aktų, reglamentuojančių atsakomybę už kontrabandą. Be to, akivaizdu, jog baudžiamosios ir administracinės atsakomybės ryšys labai glaudus. Jeigu kontrabandos vertė yra didesnė už 150 MGL arba tai yra kultūrinės vertybės, sprogstamosios medžiagos ir panašiai, tai yra baudžiamoji atsakomybė, o ne administracinė.

1.3. Tarptautinių ir nacionalinių institucijų bendradarbiavimas kovoje su kontrabanda.

Prokuroras ir ikiteisminio tyrimo institucijos tyrėjas pradeda bendradarbiavimą gavę pirminės informacijos apie nusikalstamą veiką, pradedami derinti veiksmai. Rezultatų kokybė anot P. Ancelio priklauso nuo pareigūno ir prokuroro bendradarbiavimo, tai gali būti vienkartinis bendradarbiavimas, periodiškas ar nuolatinis bendradarbiavimas[79]. Taip pat, mokslininko nuomone, bendradarbiavimas gali būti ir akivaizdus (keičiantis informacija, organizuojant tyrimą, pasitelkiant kitas institucijas), ir neakivaizdus (bendravimas telefonu, el. paštu ir pan.) bei raštu[80]. Tačiau pažymėtina, jog raštu bendradarbiavimas labiausiai tinkamas atliekant tolimesnius veiksmus, t.y., įvairius procesinius formalumus, tokius kaip prokuroro nurodymų davimas tyrėjui arba tyrėjo kreipimasis į prokurorą esant poreikiui gauti teismo nutartį proceso veiksmams atlikti ir pan. Lietuvoje turime nemažai institucijų, kurių tiesioginė veiklos sritis arba kompetencijos ribos yra ties kontrabandos prevencija, tyrimu. Institucijos atliekančios kriminalinę žvalgybą, ikiteisminius tyrimus dėl kontrabandos yra Muitinė, VSAT, Policija, tam tikrais atvejais, FNTT, VSD, STT, be to, visus tokio pobūdžio ir kitas nusikalstamas veikas kuruoja Lietuvos Respublikos prokuratūra (toliau Prokuratūra).

Kaip žinoma, viena svarbiausių ir pagrindinių institucijų be kurios negalėtų vykti joks ikiteisminis tyrimas yra Prokuratūra. Pagal Prokuratūros įstatymo[81] 2 straipsnį, institucija organizuoja ikiteisminį tyrimą ir jiems vadovauja, kontroliuoja ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiklą proceso metu, atlieka ikiteisminį tyrimą ar atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus ir pan.

Muitinė pagal Muitinės įstatymo[82] 10 straipsnį yra atsakinga už mokesčių surinkimą už akcizais apmokestinamas prekes, vykdo kriminalinę žvalgybą su muitinės veikla susijusių nusikalstamų veikų faktams išaiškinti, atlieka rizikos valdymą, susijusį su muitinės

[79] Petras Ancelis ir kt., *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. 49.
[80] Ten pat.
[81] „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 spalio 3 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5956/xCSbITgrJh.
[82] „Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 3 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232350/GblJENuCus.

prižiūrimų prekių vežimu, laikymu ir vartojimu ir kitas funkcijas numatytas straipsnyje. Atskirai vykdyti muitinės numatytas tam tikras funkcijas, tokias kaip ikiteisminio tyrimo pradėjimas dėl nusikalstamų veikų, kontrabandos prevencija Muitinė turi atskirą įstaigą, tai Muitinės kriminalinė tarnyba (toliau MKT). „Atlikdama jai paskirtas funkcijas MKT orientuoja savo veiklą ne tik į kontrabandos užkardymą, bet siekiama nustatyti ir jos organizatorius, nusikalstamus darinius, koordinuojančius kontrabandos gabenimą, pareigūnus, padedančius gabenti kontrabandą[83].“

Kita institucija yra VSAT, ši įstaiga taip pat dalyvauja kovoje su kontrabanda, saugodami valstybės sieną užtikrina, jog asmenys nelegaliai nekirs valstybės sienos bei kartu su savimi negabens kontrabandos. Pagal VSAT įstatymo 23 straipsnį: „atlieka asmenų, transporto priemonių, kertančių valstybės sieną, patikrinimus. Patikrinimus, kaip laikomasi Vyriausybės patvirtintų Keleivių įvežamų prekių neapmokestinimo importo pridėtinės vertės mokesčiu ir akcizais taisyklių, atlieka pasienio kontrolės punktuose, kuriuose nėra muitinės įstaigų[84]“.

Policija pagal Policijos įstatymo 6 straipsnį, pagal kompetenciją įgyvendina nusikalstamų veikų ir administracinių teisės pažeidimų prevenciją, atskleidimą ir atlieka jų tyrimą, analizuoja ir atskleidžia padarytų nusikalstamų veikų ir administracinių teisės pažeidimų (nusižengimų) priežastis, taip pat, registruoja ir nagrinėja pareiškimus ir pranešimus apie rengiamas, daromas ar jau padarytas nusikalstamas veikas ir administracinius teisės pažeidimus (nusižengimus)[85]

Minėtos įstaigos yra pasirašiusios tarpžinybinio bendradarbiavimo sutartis. 2010 m. buvo pasirašyta bendradarbiavimo susitarimas Nr. 11B-156/8-102/5-IN-119/04/1-1582 Dėl bendradarbiavimo Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie LR VRM, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie LR VRM, Policijos departamentas prie LR VRM, taip pat, 2017 metais buvo priimtas susitarimas Nr. 9.11-7 Kriminalinės žvalgybos pagrindinių institucijų ir Generalinės prokuratūros susitarimas dėl bendradarbiavimo ir kriminalinės žvalgybos veiksmų koordinavimo[86]. Daugelis organizuojamų operacijų nėra skelbiamos viešai. Visa bendrų operacijų informacija lieka institucijų vidiniuose dokumentuose. Tačiau galima rasti viešoje erdvėje minimas operacijas, pavyzdžiui VSAT ir Muitinės pareigūnų bendra operacija skirta nelegalios migracijos ir kontrabandos prevencijai. Šios operacijos metu buvo sustiprinama

[83] Danguolė Povilauskienė. *Teisė ir muitinės veikla*. 27.
[84] „Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo Nr. VIII-1666 pakeitimo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 5 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/9a0dd6b2660411e7a53b83ca0142260e.
[85] Lietuvos Respubikos policijos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 5 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111665/RTbgPRaHFD.
[86] „Tarpžinybinis bendradarbiavimas“, Lietuvos muitinė, žiūrėta 2019 m. spalio 4 d., https://www.lrmuitine.lt/web/guest/730.

kontrolė tikrinimo postuose bei pačiame pasienio ruože tikrinimus atliko VSAT ir Muitinės jungtiniai ekipažai[87]. Kita operacija „Žara“, kurią organizavo VSAT. Šios operacijos metu buvo bendradarbiauta ne tik su Policijos, Muitinės pareigūnais, bet ir kolegos iš Karo policijos, Viešojo saugumo tarnybos. Vykdytos operacijos tikslas buvo nelegalios migracijos ir kitų teisės pažeidimų prie Lietuvos ir Latvijos valstybių sienos užkardymas. Ši priemonė yra grindžiama bendra rizikos analize ir patirtimi, susijusia su galimomis grėsmėmis visuomenės saugumui, taip siekiama kovoti ir su tarpvalstybiniu nusikalstamumu[88].

Esant susitarimui bendradarbiauti dalinantis informacija ir t.t., svarbu išsiaiškinti ar institucijos pakankamai aktyvios šioje srityje, manytina, jog vien tik valdžios atstovų susitarimas ar organizuojamos bendros operacijos neparodo realios bendradarbiavimo situacijos. Bendradarbiavimo buvimą geriausiai gali parodyti institucijų pareigūnų nuomonė, kadangi, jie tiesiogiai vykdo tam tikrus veiksmus, ne organizuojamų operacijų metu, kuriems atliekant gali būti reikalinga kitų institucijų pagalba.

Taip pat, šią dieną veikia ir tarptautinės institucijos, kurių pagrindinė veiklos sritis arba viena iš sričių yra kova su kontrabanda. Pagrindinė institucija galima laikyti Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (toliau OLAF), kadangi ši institucija yra specialiai Europos Komisijos įsteigta kovoti su minėtais nusikaltimais. Reikia paminėti, jog OLAF yra subūrusi kovos su sukčiavimu komunikatorių tinklą (OAFCN), kurį sudaro valstybių nacionalinių institucijų atstovai, kurie dalinasi, kuria strategijas kaip užkirsti kelią sukčiavimui. OAFCN institucijas sudaro Policija ir Ekomoninė policija, Muitinė, Prokuratūros ir kitos institucijos. Institucijų narių atstovus galima rasti specialiuose sąrašuose[89]. Lietuvai atstovauja STT, FNTT, Muitinės ir Prokuratūros atstovai. Europoje yra įsteigta institucija, kurios pagrindiniai tikslai užtikrinti valstybių bendradarbiavimą su OLAF, tai yra Kovos su sukčiavimu koordinavimo tarnyba (toliau AFCOS). Iš valstybių narių reikalaujama paskirti AFCOS pagal Reglamento 883/2013 3 straipsnio 4 dalį, kad būtų palengvintas veiksmingas bendradarbiavimas ir keitimasis informacija, įskaitant operatyvinio pobūdžio informaciją su OLAF[90]. Manytina, jog toks bendradarbiavimas, kuomet valstybės institucijos keičiasi patirtimi ir gerąja patirtimi tiriamojo bendradarbiavimo srityje, leidžia valstybių institucijoms tobulinti turimas priemones kovoje su kontrabanda, sukčiavimu. OLAF organizuoja bendras muitinės operacijas. ES ir kai kurių ES

[87]„Pasienyje su Rusija vyksta operacija prieš nelegalią migraciją“, TV3, žiūrėta 2019 m. spalio 6 d., https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/389625/pasienyje-su-rusija-vyksta-operacija-pries-nelegalia-migracija

[88] „Pasienyje su Latvija – operacija prieš nelegalią migraciją“, Kauno diena, žiūrėta 2019 m. spalio 6 d., https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/pasienyje-su-latvija-operacija-pries-nelegalia-migracija-815188

[89] OAFCN Members, EUROPA, žiūrėta 2019 m. spalio 6 d., https://ec.europa.eu/anti-fraud/media-corner/anti-fraud-communicators-network/oafcn-members_en.

[90]Anti-fraud coordination service (AFCOS), EUROPA, žiūrėta 2019 m. spalio 6 d., https://ec.europa.eu/anti-fraud/investigations/afcos_en.

nepriklausančių šalių muitinės, bendradarbiaudamos su OLAF, reguliariai vykdo bendras muitinės operacijas su specialiais patikrinimais Europos lygiu. Šios operacijos yra ribotos trukmės, koordinuojami veiksmai, skirti kovoti kontrabanda ir sukčiavimu tam tikrose vietose ir (arba) nustatytais prekybos keliais. Šios operacijos, padeda pagerinti muitinės tarnybų veiksmingumą atliekant tikslinius patikrinimus Europos lygiu, nustatyti, kur slypi rizika konkrečiuose prekybos keliuose, apsaugoti piliečius ir teisėtą verslą užkertant kelią nelegaliems gaminiams patekti į ES, apsaugoti ES viešuosius finansus. Lietuvos Muitinė taip pat dalyvauja rengiamose operacijose, pavyzdžiui 2013 m. Lietuvos muitinė ir Lietuvos mokesčių inspekcija, glaudžiai bendradarbiaudami su Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF) ir dalyvaujant visoms 28 ES valstybėms narėms surengė operacija „Sandėlis“[91], kurios metu ES valstybių narių muitinės bendradarbiaudamos tarpusavyje, dalinosi informacija, žvalgybos duomenimis, tokio bendradarbiavimo rezultatas sulaikyta daugiau nei 45 milijonai kontrabandinių cigarečių, beveik 140 000 litrų dyzelino ir apie 14 000 litrų degtinės. [92] Dar anksčiau buvo organizuota Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF) 2007 m. vasario mėnesį Europos Komisijos vardu organizavo 27 ES valstybių narių jungtinę tarptautinę muitinės operaciją „DIABOLO“ kurioje dalyvavo Interpolas , Europolas ir Pasaulio muitinių organizacija.[93] Operacijos metu buvo konfiskuota beveik 135 milijonai padirbtų firminių cigarečių ir 557 000 kitų padirbtų gaminių, tokių kaip tekstilė, avalynė, žaislai, baldai, lagaminai ir laikrodžiai. Vien cigaretėse atlikta operacija padėjo išvengti galimų maždaug 220 milijonų eurų muitų ir mokesčių nuostolių Europos bendrijos ir valstybių narių biudžetams.

EUROPOL – Europos policijos biuras, kuris padeda valstybių narių teisėsaugos institucijoms kovoti su sunkių formų tarptautiniu nusikalstamumu ir terorizmu. Kadangi Europolui tenka centrinis vaidmuo Europos saugumo struktūroje, jis teikia unikalias paslaugas: teikia paramą teisėsaugos operacijoms vietoje, yra informacijos apie nusikalstamą veiklą centras[94]. Bendradarbiavimo metu atliekama daug operacijų, viena tokių yra operacija „Icebreaker“[95]. kurią tarptautiniu lygiu koordinavo Europolas ir Eurojustas, buvo daugelio mėnesių kruopštaus planavimo tarp teisėsaugos ir baudžiamojo persekiojimo agentūrų

[91] „Operation WAREHOUSE“, EUROPA, žiūrėta 2019 m. spalio 20 d., https://ec.europa.eu/anti-fraud/policy/joint-customs-operations/operation-warehouse_en.

[92] „European Commission Press release Operation "Warehouse": Major joint customs operation prevents large losses to the EU's and Member States' budgets“, EUROPA, žiūrėta 2019 m. spalio 20 d., https://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-37_en.htm.

[93] „Operation DIABOLO“, EUROPA, žiūrėta 2019 m. spalio 20 d., https://ec.europa.eu/anti-fraud/policy/joint-customs-operations/diabolo-i_en.

[94] „Europos policijos biuras (Europolas)“, EUROPA, žiūrėta 2019 m. spalio 20 d., https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/europol_lt.

[95] „Operational task force leads to dismantling of one of Europe‘s most prolific crime groups behinds €680 million operation“, EUROPOL, žiūrėta 2019 m. spalio 20 d., https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/operational-task-force-leads-to-dismantling-of-one-of-europe%E2%80%99s-most-prolific-crime-groups-behind-%E2%82%AC680-million-operation.

pasiruošimo veiksmui kulminacija. Pavojinga tarptautinio organizuoto nusikalstamumo grupė buvo išardyta po sudėtingo tyrimo, atlikto vykdant jungtinę operatyvinę darbo grupę, įkurtą Europole, tarp Lietuvos kriminalinės policijos biuro, Lenkijos policijos Centrinio tyrimų biuro, Estijos centrinės kriminalinės policijos prie Policijos ir pasienio apsaugos valdybos kt. Išardytą grupuotę sudaro Lietuvos ir kitų ES šalių piliečiai, užsiimantys didelio masto narkotikų ir cigarečių prekyba, žmogžudystėmis ir pinigų plovimu. Bendradarbiaujant dalinantis informacija, suderinant tarpusavyje operacijos veiksmus buvo sulaikyta 8 mln. eurų grynųjų pinigų, deimantų, aukso, papuošalų ir prabangių transporto priemonių, taip pat konfiskuota nemaža dalis neteisėtų cigarečių.

Eurojustas yra Europos Sąjungoje veikianti institucija, kurios tikslas yra remti ir stiprinti valstybių narių, kompetentingų institucijų tyrimų ir baudžiamųjų, persekiojimų koordinavimą ir bendradarbiavimą kovoje, su sunkiais tarpvalstybinio masto nusikaltimais. Labai puikus bendradarbiavimo pavyzdys yra kai Lietuvoje muitinė vykdė tyrimą dėl kyšininkavimo, dokumentų klastojimo ir neteisėto disponavimo akcizais apmokestinamomis prekėmis. Šio tyrimo metu buvo nustatyta, kad 2011 m. Lietuvos piliečiai siekė neteisėtai įvežti didelius kiekius cigarečių į ES rinką išvengdami akcizo ir PVM mokesčių. Grupuotė gabeno cigaretes iš vieno akcizų arba muitinės sandėlio į kitą skirtingose valstybėse narėse nemokėdami mokesčių, pasinaudodami spragomis Akcizais apmokestinamų prekių gabenimo ir kontrolės sistemoje (EMCS), kuri buvo sukurta akcizais apmokestinamų prekių gabenimui tarp valstybių narių stebėti. Tyrimo metu buvo nustatyta, jog grupuotė veikia ir kitose ES šalyse, todėl Eurojustas, gavęs prašymą paremti teisminį bendradarbiavimą, tuoj pat suorganizavo tarp valstybių pasitarimus, aptariant aktyvaus bendradarbiavimo galimybes išardant nusikalstamą grupuote. Valstybių aktyvaus bendradarbiavimo rezultatas buvo konfiskuoti milijonai cigarečių, ir sulaikyti grupuotėje dalyvavę asmenys[96].

Skatinanti ir organizuojanti ES valstybių narių pasienio apsaugos institucijų bendradarbiavimą yra Europos pasienio ir kranto apsaugos agentūra (FRONTEX), kurios uždaviniai yra koordinuoti valstybių narių operatyvų bendradarbiavimą išorės sienų valdymo srityje, atlieka rizikos analizę ir kitus nustatytus uždavinius[97]. Be to, ši institucija planuoja ir vykdo mokymus pareigūnams, mokslinius tyrimus, siekiant užtikrinti, kad naujos technologijos

[96] „Eurojust 2014 metų ataskaita.“, EUROJUST, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d., http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/eurojust%20Annual%20Reports/Annual%20Report%202014/Annual-Report-2014-LT.pdf. 30.

[97] „2004 m. spalio 26 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2007/2004, įsteigiantis Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūrą.“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d., https://eurlex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2004.349.01.0001.01.LIT&toc=OJ:L:2004:349:TOC

atitiktų pasienio kontrolės institucijų poreikius, Frontex suburia sienų kontrolės ekspertus ir mokslinių tyrimų bei pramonės sektorių atstovus.[98] Nors šios institucijos veikla nukreipta į pasienio apsaugos institucijas Europos Sąjungoje, tačiau FRONTEX bendradarbiauja ir su kitomis institucijomis ir organizuoja tarptautines operacijas. Visai neseniai buvo vykdoma tarptautinė operacija „JAD Arktos“, kurioje dalyvavo ne tik pasienio apsaugos tarnybos, bet ir policijos ir muitinės tarnybos, kartu su EUROPOL, INTERPOL, OLAF. Šios operacijos tikslas buvo nelegali migracija, akcizinių prekių kontrabanda, suklastotų/padirbtų dokumentų sukčiavimo kontrolė[99]. Tokios operacijos, autorės nuomone, turi būti vykdomos nuolat, kadangi skirtingų krypčių institucijos sutelkdamos jėgas gali pasiekti kur kas didesnį rezultatą nei veikdamos atskirai.

Pastebima, jog Lietuvos teisėsaugos institucijos dažniausiai bendradarbiauja vykdant tarptautines operacijas. Valstybių bendradarbiavimo rezultatai aiškiai parodo, jog tik aktyvus bendradarbiavimas gali duoti puikius rezultatus. Todėl Lietuvos teisėsaugos institucijoms reikalinga aktyviau dalintis informacija ir bendradarbiauti aiškinant nusikaltimus, be tik, operacijų metu, bet nuolatos. Puikiais pavyzdžiais kaip bendradarbiavimas atneša naudos gali būti tarptautinių institucijų „geroji praktika“.

[98] „European Border And Coast Guard Agency. Pagrindinės pareigos“, FRONTEX, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d., https://frontex.europa.eu/lt/ka-mesdarom/pagrindines-pareigos/

[99] Muitinės kriminalinė tarnyba. Dėl tarptautinės operacijos JAD ARKTOS. 2019-05-03. Nr.(15.3/5) 3R-899.

2. KONTRABANDOS TYRIMO MOKSLINIAI, METODOLOGINIAI IR TECHNINIAI PAGRINDAI

2.1. Kriminalistikos teorijos ir kriminalistikos bendros metodikos reikšmė rengiant kontrabandos tyrimo metodiką.

Mokslininkai nusikaltimo tyrimo metodiką supranta kaip: „moksliškai pagrįstą metodinių rekomendacijų, taktinių būdų ir techninių priemonių, taikomų išaiškinant ir tiriant atskiras nusikalstamų veikų rūšis, sistemą[100]“. Kriminalistikos metodiką galima pavadinti bene labiausiai kintančiu dalyku, nes ši suvokiama kaip mokslinių teiginių ir jų pagrindu kuriamų nusikaltimų užkirtimo ar jų tyrimo rekomendacijų sistema. Taip pat, reikia pabrėžti, jog tai nėra griežtai nustatytos taisyklės, kaip tyrėjui elgtis tam tikrose situacijose. Kriminalistinė metodika tyrinėdama ir analizuodama atskirų nusikalstamų veikų specifiką, parengia ir nuolat tobulina metodines rekomendacijas, kurios galėtų palengvinti ikiteisminio tyrimo tyrėjams darbą. Žinoma, kriminalistinės metodikos nereikia suprasti kaip mechaniškos sistemos, kurią sudaro tyrimo techninės priemonės ir taktiniai būdai. Senesnėje literatūroje galima rasti, jog tyrimo metodika kuria ir tobulina atskirų nusikalstamų veikų tyrimo modelius, schemas, tyrėjams suteikia žinių ir rekomendacijų. Metodika reikia suvokti kaip matricą, kurią svarbu pritaikyti pagal turimos situacijos aplinkybes[101]. „Kriminalistikos tyrimo metodikoje susiduriama su kriminalistinės arba metodinės rekomendacijos terminu. Metodinės rekomendacijos apibrėžiamos kaip moksliškai pagrįsti ir praktiškai patikrinti patarimai (pasiūlymai), kaip organizuoti ir įgyvendinti konkrečios nusikalstamos veikos atskleidimą, tyrimą ir jo kelio užkirtimą. Kiekvieną atskirų nusikalstamų veikų rūšių metodiką sudaro keletas rekomendacinių grupių, formuojančių tarpusavyje susijusių patarimų sistemą, kaip dirbti įvairiomis sąlygomis arba įvairiausiose tyrimo situacijose.“[102] Be to, literatūroje išskiriamas pagrindinis kriminalistikos metodikos uždavinys – rengti atskirų nusikalstamų veikų rūšių tyrimo metodines rekomendacijas, kurios būtų aktualios praktikoje ir jog kriminalistinių mokslinių metodinių žinių ir metodų kompleksas padėtų ikiteisminio tyrimo pareigūnams ar bendradarbiaujantiems kriminalistams atskleisi, ištirti ir užkardyti veikas.[103]

Pagrindiniai kriminalistikos metodikos šaltiniai yra:

[100] Eugenijus Palskys, Marcelis Kazlauskas ir Petras Danisevičius. *Kriminalistika* (Vilnius:Mintis, 1985), 260.
[101] Елена Рафаиловна Россинская, *Криминалистика*. (Москва: Юнити-Дана, 1999), 239.
[102] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika. Taktika ir metodika*. 432
[103] Ten pat. 434

- Baudžiamosios teisės normos, nustatančios nusikalstamos veikos sudėties požymius, be to, baudžiamojo proceso normos, tiriant baudžiamąsias bylas, nurodančios įrodinėjimo dalyką ir jo ribas;
- Bendrosios kriminalistikos (metodologijos), kriminalistinės technikos, kriminalistinės taktikos nuostatos;
- Praktinė patirtis, nusikalstamų veikų tyrimuose, atskleidime, užkardyme;
- Kitų mokslų naudojamų tiriant nusikalstamas veikas atskiri pagrindai (psichologija, teismo medicina ir t.t.)[104].

Kalbant apie kriminalistinę metodiką reikia paminėti ir ryšius su kriminalistikos technika, taktika ir bendrąja kriminalistikos teorija. Bendroji kriminalistikos teorija yra visų metodinių nuostatų pagrindas, šaltinis. Galima teigti, jog tiek kriminalistinė metodika, tiek bendroji teorija tarpusavyje sąveikauja, kadangi, teorija turi atitikti kriminalistikos sudėtinių dalių išsivystymo lygį. Taip pat, kriminalistinė metodika yra susijusi su kriminalistikos technika. Metodika nurodo pėdsakus būdingus tam tikram nusikaltimui, o technika atskleidžia įvairių pėdsakų atsiradimo dėsningumus. Todėl juntamas glaudus ryšys tarp šių kriminalistikos sudėtinių dalių, kadangi sprendžia skirtingus klausimus kalbant apie vieną ir tą patį dalyką. Pavyzdžiui, technika nustato rankų, kojų, įrankių pėdsakų atsiradimą, fiksavimą ir tyrimo priemones, o metodika, remdamasi, praktika, nustato kokiems nusikaltimams ir situacijoms būdingi atitinkami pėdsakai. Dar viena kriminalistikos mokslo dalis yra taktika. Metodika ir taktika viena kita papildo, nes taktika rengia racionaliausius tyrimo organizavimo, tyrimo veiksmų atlikimo, duomenų rinkimo taktinius būdus, o metodika pateikia atskiroms nusikalstamoms veikoms būdingus ypatumus, tokius kaip kontrabandos įtariamojo apklausos specifiką, įvykio vietos apžiūros ypatumus nužudymuose ir pan.

Aptarinėjant atskirų nusikalstamų veikų tyrimo metodikas reikalinga pateikti galimą jų klasifikavimą. Vienas ir pagrindinių klasifikavimų, pagal santykį su baudžiamuoju įstatymu yra tipinės ir ypatingosios metodikos. Tipinės metodikos yra toks, kurios sudarytos pagal BK numatytas veikas. Tipinių metodikų skaičius turi atitikti BK įtvirtintą veikų skaičių. Ypatingosios metodikos rengiamos kiek kitokiu pagrindu, t.y., rengiamos pagal nukentėjusiojo arba nusikaltėlio asmenybę, veikos padarymo vietą, būdą ir pan. Kita klasifikacija gali būti pagal apimtį: kompleksinės ir konkrečios. Konkrečios metodikos skirtos vienai konkrečiai nusikalstamai veikai tirti, o kompleksinės skirtos kelių tarpusavyje susijusių veikų tyrimui. Pagal forma metodikos gali būti įvairiuose moksliniuose straipsniuose, monografijose, disertacijose ir t.t.

[104] Ryšardas Burda ir kt., *Kriminalistikos taktika ir metodika* (Lietuvos teisės universitetas: Vilnius, 2004), 79.

Teorijoje kriminalistinė metodika kaip kriminalistikos mokslo dalis susideda iš dviejų dalių: bendrųjų tyrimo metodikos pradmenų (metodikos teorijos įvadas, atskirų nusikaltimų tyrimo metodikos), konkrečių nusikalstamų veikų tyrimo metodikos. Pirmojoje dalyje metodikos teorijos įvadas susideda iš metodikos dalyko, sąvokos, uždavinių, principų, ryšio su kitomis dalimis ir kiti įvadiniai klausimai. Teoriniai atskirų nusikalstamų veikų ryšių tyrimo metodikų rengimo pagrinduose teoriniu lygmeniu nagrinėjami atskirų veikų metodikos dalyką sudarantys klausimai, tokie kaip rekomendacijų šaltiniai, ikiteisminio tyrimo situacijos, veikos tyrimo etapai, ir pan.

„Atskirų nusikalstamų veikų tyrimo metodikos – tai konkrečių nusikalstamų veikų rūšių tyrimo rekomendacijos, programos, algoritmai. Šios metodikos savo apimtimi ir turiniu yra labai skirtingos. Kiekvienos nusikalstamo veikos tyrime yra pasikartojančių kitų nusikalstamų veikų tyrimų elementų, o tai leidžia parengti nusikalstamų veikų tyrimo metodiką, tiek visų nusikalstamų veikų apskritai, tiek ir atskirų nusikalstamų veikų rūšių (pogrupių)“.[105]

Lietuvos mokslininkai išskiria atskirų nusikalstamų veikų rūšių tyrimo metodikos bendrųjų pagrindų struktūrinius elementus štai taip:

- „kriminalistinės metodikos samprata ir dalykas (kriminalistikos metodikos ryšys su kitomis kriminalistikos mokslo dalimis, metodikų vieta ir reikšmė kriminalistikos sistemoje);
- Kriminalistinės charakteristikos samprata, esmė ir reikšmė;
- Įrodinėtinų aplinkybių samprata ir turinys;
- Nusikalstamos veikos tyrimo etapų esmė (kiekvieno etapo uždaviniai ir bendrosios charakteristikos);
- Specialių žinių naudojimo bendrieji pagrindai;
- Visuomenės pagalbos tiriant nusikalstamas veikas naudojimo bendrieji pagrindai.

Atskirų nusikalstamos veikos rūšių tyrimo tipinių metodikų struktūriniai elementai:

- Konkrečios nusikalstamos veikos rūšies kriminalistinė charakteristika;
- Konkrečios nusikalstamos veikos rūšies įrodinėtinų aplinkybių grupė;
- Ikiteisminio tyrimo pradėjimo ypatumai ir pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų planavimas tos nusikalstamos veikos rūšies;

[105] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika. Taktika ir metodika*. 438.

- Konkrečios nusikalstamos veikos rūšies tyrėjo elgesys (veiksmai, programa, algoritmas) kiekvieno tyrimo etapo metu, atsižvelgiant į susiklosčiusias aplinkybes;
- Specialiųjų žinių naudojimas tos nusikalstamos veikos rūšies tyrimo metu;
- Visų teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo, organizavimo ypatumai tos nusikalstamos veikos rūšies tyrimo metu.“[106]

Tyrimui taip pat svarbios yra ir nusikaltimo padarymo versijos. Versijos keliamos remiantis faktinėmis nusikaltimo aplinkybėmis. Versijos yra formuojamos ir naudojamos baudžiamajame procese; versijas kelia tam įgalioti asmenys (tyrėjai, prokurorai, teisėjai); iškeltos versijos paaiškina situacija, kurie yra svarbūs bylai išaiškinti; versijos tikrinamos atliekant tam tikrus įstatymuose numatytus procesinius veiksmus[107]. Teorijoje yra įvairus kriminalistinių versijų klasifikavimas. Galima įvardinti, mūsų nuomone, pagrindinius klasifikavimus. Vienas iš tokių yra versijų klasifikavimas pagal aplinkybių pobūdį ir apimtį, t.y., bendrosios, atskirosios ir detaliosios versijos. Pagal versiją keliantį subjektą – eksperto, specialisto versijos, tyrėjo versijos, teismo versijas. Dar vienas galimas klasifikavimas pagal tikimybę, tai mažiau tikėtinos ar labiau tikėtinos versijos. Versijos kėlimui susideda iš dviejų etapų, tai bylos faktų nagrinėjimas ir versijų kūrimas[108]. Keliant versijas turi būti remiamasi pagrindinėmis taisyklėmis. Visų pirma, versija negali prieštarauti moksliniams dėsniams, taip pat, labai svarbu atsižvelgti į faktines bylos aplinkybes ir turimus duomenis ir turi būti logiškai ir aiškiai suformuotas teiginys. Keliant versiją tyrėjas privalo įsitikinti, kad faktiniai duomenys, kurių pagrindu sukurta versija, neprieštarautų vieni kitiems turimiems duomenimis ir kitoms versijoms, be kita ko, tyrėjas privalo pagal turimus duomenis iškelti visas įmanomas versijas. Versijų vieta tyrime taip pat yra svarbi, kadangi, esant joms, galima toliau planuoti tyrimą, numatyti būtinus veiksmus, ir taip tikrinant kiekvieną versiją, atmetimo būdu išsiaiškinti kaip buvo įvykdytas nusikaltimas ir kokiu būdu.

Tiriant konkrečią veiką, metodika pateikia rekomendacijas atliekant pirminius veiksmus (įvykio vietos apžiūra, įtariamojo, nukentėjusiojo, liudytojo apklausos) bei tolimesnius tyrimo veiksmus, kuomet jau atlikti pirminiai veiksmai, tyrėjas numato nusikaltimo padarymo versijas ir tyrimo planą bei imasi kitų reikalingų veiksmų, tokių kaip krata, poėmis, ekspertizės ir kiti procesiniai veiksmai, prievartos priemonės – asmens sulaikymas, asmens apžiūra.

[106] Ryšardas Burda ir kt., *Kriminalistikos taktika ir metodika.* 80-81.
[107] Hendryk Malevski ir kt. *Textbook of criminalistics. Volume I: General Theory*. (Kharkiv: Apostille Publishing House LLC. 2016). 224.
[108] Arvydas Barakauskas. *Kriminalistinės versijos*, (Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000). 32.

2.2.Kriminalistikos metodikos ypatumai atliekant atskirus tyrimo veiksmus kontrabandos bylose

Kontrabandos bylose kriminalistiniai ypatumai pasireiškia per įvairius procesinius veiksmus, jų atlikimą, fiksavimą. Čia reikalinga skirti dėmesį kriminalistiniai kontrabandos tyrimo metodikai, kuri rekomenduoja tyrėjui atliekant tam tikros nusikalstamos veikos, nagrinėjamu atveju, kontrabandos tyrimui tam tikras galimas susiklosčiusias situacijas ir metodinį elgesį joms esant, tam tikrus dažniausiai liekančius pėdsakus ir ypatingą dėmesį jiems ir panašiai. Struktūriškai kriminalistinę tyrimo metodiką, remiantis bendrąja tyrimo metodika, galima suskirstyti į keturias struktūrines dalis: 1. Kriminalistinė kontrabandos charakteristika; 2. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo bei pirminių tyrimo veiksmų atlikimo, bei žinoma, mokslinių techninių ir operatyvinių, paieškos priemonių panaudojimas; 3. Tyrimo versijos iškėlimas ir tyrimo planavimas; 4. Tyrimo veiksmų ypatumai tolimesniame bylos tyrime.[109] Toks metodikos struktūrizavimas, autorės nuomone, nėra visiškai tikslus. Dėl kriminalistinės kontrabandos tyrimo charakteristikos svarbos ir vietos struktūroje sutinkame. Tačiau, tikslingiau antru punktu įvardinti tyrimo versijos iškėlimas ir tyrimo planavimas, o trečiu punktu įvardinti Ikiteisminio tyrimo pradėjimą, pirminių tyrimo veiksmų atlikimą ir tam tikrų priemonių panaudojimą. Kadangi, logine prasme, pirmiausia svarbu išsikelti pradines versijas ir jos pagrindu planuoti tyrimą, t.y., kaip geriausiai atlikti pirminius tyrimo veiksmus pagal turimą informaciją, kokie papildomi veiksmai reikalingi ir t.t. Nes pagal autorių pateiktą struktūrą, atrodo, jog pirmiausia atliekami pirminiai tyrimo veiksmai, o tik vėliau planuojamas tyrimas. Naujesnėje literatūroje galima rasti kiek kitokį skirstymą: „1. Kriminalistinė kontrabandos tyrimo charakteristika; 2. Ikiteisminio tyrimo pradėjimas, ikiteisminio tyrimo situacijos ir tyrimo organizavimas, 3. Ikiteisminio tyrimo veiksmai ir procesinės prievartos priemonės“[110]. Šis struktūrizavimas logine seka, autorės nuomone, yra teisingas, taip pat, manytina, jog ties trečiu punktu naudinga įtraukti ir specialių žinių panaudojimą tyrimo veiksmuose. Analizuojant mokslinius straipsnius, disertacijas, vadovėlius, monografijas, matyti, jog nėra bendros nuomonės dėl kriminalistinės kontrabandos tyrimo metodikos struktūrizavimo. Todėl darbe bus bandoma apžvelgti metodinės rekomendacijos renkant svarbius duomenis kontrabandos bylos tyrimui, žinoma, tyrimo pradėjimo ypatumus, ikiteisminio tyrimo situacijas, ir kitus ikiteisminio tyrimo veiksmus: įvykio vietos apžiūrą, apklausas, kratą, poėmį, ekspertizių skyrimą.

[109] Ten pat. 262.
[110] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika. Taktika ir metodika*., 677-689.

Pagal kontrabandos tyrimo metodiką ikiteisminio tyrimo pradėjimo etape labai svarbios faktinės aplinkybės ir proceso dalyvių (tyrėjo, prokuroro ir t.t.) veiksmai susiformavus konkrečiai tyrimo situacijai.

Kaip vieną iš kontrabandos ypatumų galima išskirti pavienius kontrabandos gabenimo atvejus (atsitiktinius) ir kontrabandos gabenimą kaip reguliarų pajamų šaltinį. Ne visi kontrabandos sulaikymo atvejai reiškia organizuoto nusikalstamumo planuojamus veiksmus. Pasitaiko situacijų, kai asmenys, susigundę lengvu uždarbiu, išgirdę, kaip kitiems asmenims pavyksta įsivežti nelegalių prekių patys pasiryžta imtis nusikaltimo. Ir neretais atvejais pirmuoju bandymu asmenys sulaikomi, tokių veikų tyrimai nėra sudėtingi, nes žinomas veiką padaręs asmuo, turimas kontrabandos dalykas, žinomas būdas, motyvai, bendrininkai (jų buvimas, nebuvimas) ir pan. E.P. Iščenko suskirsto kontrabandininkus į „situacinius“ ir „kenkėjiškuosius“. Situaciniai kontrabandistai, anot, mokslininko būdingas laikinas teigiamo asmens požiūrio nukrypimas, kuris pasireiškia pagunda gauti tam tikro pelno. Tačiau, situacija kardinaliai skiriasi, kalbant apie kenkėjiškus kontrabandistus, čia būdingas planavimas veikimas grupėmis[111]. Lietuvoje mes tai vadiname organizuoto nusikalstamumo vykdoma kontrabanda. Organizuotą nusikalstamumą galima apibrėžti kaip drausmingos, su ištobulinta korupcijos sistema, hierarchiškai suskirstytos struktūros grupę, kuri vykdo nelegalią veiklą siekdamos gauti maksimalų pelną įvairiose srityse[112]. Čia bylos tyrimas būna sudėtingas, reikalinga kruopšti analizė, stebėjimas, tyrimas. Tokio tipo veikose, dalyvauja daug asmenų (vykdytojai, padėjai, pareigūnai ir t.t.), daug nežinomų asmenų, bandoma „mėtyti pėdsakus“. Ir būtent, tokio sudėtingumo bylose reikalinga specialistų ir ekspertų pagalba.

Ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagrindas yra informacija, kuria remiantis galima teigti apie konkrečios veikos, mūsų nagrinėjamu atveju kontrabandos, požymių egzistavimą, kitaip tariant pirminės informacijos patikrinimas. Pirminė informacija visuomet turi būti kruopščiai patikrinama, analizuojama, ir jeigu yra būtina, pagal įstatymų numatytus būdus papildoma[113]. Todėl pradėti ikiteisminį tyrimą galima, jeigu yra minimalus pagrindas, jog yra padarytas nusikaltimas. Anot A. Gorbatkovo kontrabandos požymiai dažniausiai nustatomi:

1. Tiriant kitą nusikalstamą veiką;

[111] Евгений Петрович Ищенко. „Криминалистика“, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d., http://be5.biz/pravo/k011/35.html

[112] „Zwalczanie przestępczości zorganizowanej“, ABW, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d., https://www.abw.gov.pl/pl/zadania/zwalczanie-przestepczo/9,Zwalczanie-przestepczosci-zorganizowanej.html; Aurelijus Gutauskas. „Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika“, *Jurisprudencija* 49, 41, (2003): 5.

[113] Petras Ancelis ir kt. *Atskirų nusikalstamų veikų tyrimas* (Vilnius: Registrų centras. 2016). 169.

2. Aptikus prekes, kurios galbūt per teritoriją buvo gabenamos neteisėtai (prekių dokumentų nebuvimo, pateiktų klastotų dokumentų, banderolių nebuvimo ant prekių, kurios įvežus į Lietuvą yra būtinos realizuoti vidaus rinkoje);

3. Tikrinant muitininkų arba VSAT darbuotojų veiklą;

4. Muitinio tikrinimo metu;

5. Sulaikius asmenį kirtusį valstybės sieną tam nenustatytoje vietoje[114].

Išvardinti kontrabandos požymiai nustatomi, kuomet veika jau yra baigta. Tačiau, reikia paminėti, jog atitinkami veiksmai pradedami iki padarant veiką, t.y., esant subjektų nusikaltimo rengimo stadijoje. Taigi, informaciją, kuri yra reikšminga kontrabandos tyrimui galima skirstyti į informaciją, kurią reikalingą surasti, kuomet yra padaryta nusikalstama veika arba kai veika yra rengimo stadijoje.

Pagal Generalinio prokuroro rekomendacijas[115] tais atvejais, kai yra duomenų, jog veiką rengiamasi atlikti, t.y., gautas skundas, pranešimas, pareiškimas, tačiau informacija nėra pakankamai informatyvi, kad būtų galima nedelsiant priimti sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą ar kuomet informacija yra informatyvi, bet neįmanoma identifikuoti pranešėjo, rekomenduojama atlikti kriminalinę žvalgybą. Reikalinga surinkti pirminę informaciją apie kriminalinės žvalgybos objektus bei ją patikrinti, esant reikalui atlikti kriminalinės žvalgybos tyrimą. Pagal Kriminalinės žvalgybos įstatymą galimi informacijos rinkimo veiksmai yra šie: agentūrinė veikla, apklausa, apžiūra, kontrolinis patikrinimas, kontroliuojamasis gabenimas, nusikalstamos veikos imitavimas, pasala, sekimas, slaptoji operacija, teisėsaugos institucijų užduotis[116]. Šie kriminalinės žvalgybos veiksmai, kaip yra renkama ir tikrinama informacija yra ne viešos metodinės rekomendacijos, todėl darbe jų plačiau neaptarinėsime.

Tačiau, kai turima pakankamai informacijos apie rengiamą nusikalstamą veiką, siekiant užkardyti nusikaltimą, vienas iš rekomenduojamų veiksmų - pasala. Čia svarbus momentas, jog šiai reikia detaliai pasirengti: apgalvoti ir parinkti reikiamus asmenis, vykdančius pasalą, svarbu išanalizuoti galimus kontrabandos subjekto veiksmus, elgesį, manevravimo galimybes, šių subjektų techninį aprūpinimą. Tai reikalinga padaryti, nes būtina pasiruošti operacijai, pasirinkti tinkamą techninę įrangą, numatyti keletą veikimo situacijų, ir žinoma, svarbu aiškiai pasiskirstyti vaidmenimis ir statusu, jog operacijos atveju nebūtų chaotiškumo ir

[114] Andrej Gorbatkov, *Kontrabandos tytimas*. 64-65.
[115] „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir registravimo tvarkos patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 28 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325977.
[116] „Lietuvos Respubliko kriminalinės žvalgybos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 28 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.434526?jfwid=q8i88mifd.

operacija vyktų sklandžiai be klaidų. Organizuojant šį veiksmą, reikia kruopščiai parinkti asmenis, kurie veiks tinkamai, nenutekins informacijos apie planuojamą pasalą. Pažymėtina, jog pasalos metu dalyvaujantys asmenys turi būti aukštos kvalifikacijos ir šių asmenų neturėtų būti daug.

Be to, kita naudinga priemonė turint žinių apie rengimąsi padaryti kontrabandos nusikaltimą ir siekiant šią užkardyti yra nusikalstamos veikos modelis (toliau NVI). Pagal A. Gorbatkovą, kontrabandos atskleidimui šis veiksmas turi didelę reikšmę. „NVI turi daugelį kriminalistinei operacijai būdingų bruožų ir galima jį pavadinti specifine kriminalistinės operacijos rūšimi, bet tik tais atvejais, kai jį taikant, be operatyvinių veiksmų atliekami ir procesiniai“.

Kitas atvejis, kai veika jau baigta. Šiuo atveju, tyrimo sėkmingumui turi didelį poveikį pareigūnų veiklos kryptingumas ir efektyvių priemonių taikymas. Ypatingą vaidmenį, siekiant surinkti svarbius tyrimui duomenis, vaidina konkreti tyrimo situaciją. Tačiau pirmi rekomenduotini veiksmai susiklosčius bet kokiai situacijai yra išanalizuoti kontrabandos dalyko (krovinio) visus dokumentus, arba dokumentus, kurie vienaip ar kitaip yra susiję su kroviniu. Nedelsiant nustatyti krovinio turinį, įpakavimus, prekių vertę, transporto priemonę, kuria buvo gabenamas kontrabandos dalykas. Be to, svarbu nustatyti kaip krovinys atsirado Lietuvos teritorijoje, kokioje vietoje, kada ir kaip buvo gabenamas krovinys, kaip buvo atsiskaitoma už kroviną, kokie asmenys veikė (kas krovė, saugojo, perkrovė ir pan.), svarbu žinoti tikruosius krovinio siuntėjus, gavėjus, savininkus, taip pat, svarbu nustatyti ar prekės gabenamos ES erdvėje ar tranzitu į trečiąsias šalis arba atvirkščiai, kadangi, nuo to priklauso ar bus pradėtas tyrimas ar bus taikoma tik administracinė teisena.

Reikėtų nepamiršti aptarti kontrabandos tyrimo situacijos, kadangi, tolimesnis veikos tyrimas priklauso nuo susiklosčiusios situacijos. Tyrimo situacijos sąvoką galima apibūdinti, kaip tam tikrą padėtį, kuri formuojasi egzistuoja arba transformuojasi tiriant kontrabandos nusikaltimą ir kurios pilna apimti priklauso nuo kriminalistiniu požiūriu svarbių veiksnių apimties ir turinio. A. Gorbatkov išskiria dvi tyrimo situacijas:

„ 1. Turima informacija apie padarytą kontrabandą, bet nėra ar beveik nėra duomenų apie kontrabandos subjektą (subjektus);

2. turima informacija apie padarytą kontrabandą ir apie kontrabandos subjektą bet: a) jo buvimo vieta nežinoma; b) kontrabandos subjektas sulaikytas ar tiksliai žinoma jo buvimo vieta.“[117].

Užsienio literatūroje galima rasti panašų situacijų skirstymą, kuris galima teigti, savotiškai pritaria A.Gorbatkov nuomonei. Muitinio tikrinimo metu pas asmenį randamas kontrabandos objektas arba surastos kontrabandinės prekės, tačiau savininkas yra nežinomas[118].

Tačiau su toks situacijų grupavimas nėra plačiai paplitęs, kadangi kai kurie veiksmai yra skirtingi, kuomet asmens padariusio veiką vieta yra žinoma, ir kuomet nėra žinoma. Autorei priimtinesnis kitų užsienio mokslininkų siūlomos trys pagrindinės tipinės kontrabandos situacijos, kadangi jos yra logiškesnės ir aiškesnės:

1. Situacija, kuomet turima pakankamai duomenų apie padarytą nusikaltimą, bet trūksta informacijos arba jos nėra apie asmenis įvykdžiusiems kontrabandos nusikalimą, kitaip tariant bešeimininkė kontrabanda;
2. Situacija, kuomet yra pakankamai duomenų tiek apie padarytą nusikalstamą veiką, tiek apie kontrabandos nusikalimą padariusius asmenis bei žinoma jų buvimo vieta ar šie jau yra sulaikyti;
3. Situacijas, kuomet turima pakankamai informacijos apie kontrabandos nusikaltimą ir apie nusikalstamą veiką padariusius asmenis, tačiau asmenys yra užsienyje arba nežinoma jų buvimo vieta.[119]

Kalbant apie pirmąją situaciją, čia svarbu surinkti per kuo trumpesnį terminą duomenis apie asmenį galimai padariusį nusikaltimą ir kitas veikos aplinkybes. Galima teigti, jog tai sudėtinga tyrimo situacija, kadangi, duomenų beveik nėra. Šioje situacijoje keliamos tipinės versijos dėl kontrabandos subjektų, kontrabandos motyvų, galimų kontrabandos dalyko įgijimo šaltinių , maskavimo ar kontrabandos laikymo arba veikos padarymo mechanizmų. Taip pat, galima kelti tokias versijas, jog yra ir kitų veikų susijusių su padarytu kontrabandos nusikaltimu, pavyzdžiui, papirkimas, vagystė, korupciniai nusikaltimai (papirkimas, piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi) ir pan. Kadangi nėra žinių apie veikos subjektą, todėl pagrindinė vieta, kurioje galima rasti pėdsakų apie subjektą yra įvykio vieta. Todėl apžiūrint įvykio vietą svarbu ją apžiūrėti kuo kruopščiau ir surinkti kuo daugiau informacijos. Rekomenduojama nustatant ir sukonkretinant galimus veikos subjektus svarbu atkreipti dėmesį į tai, kas veikoje turėjo

[117] Andrej Gorbatkov. *Kontrabandos tyrimas* 77.
[118] „Расследование контрабанды“, Gandars, žiūrėta 2019 spalio 28 d., http://www.grandars.ru/college/pravovedenie/rassledovanie-kontrabandy.html
[119]Евгений Петрович Ищенко, ir kt.. *Криминалистика* (Москва: Инфра-М. 2007). 584; Алексей Алексеевич Эксархопуло, *Криминалистика в схемах и иллюстрациях* (Санкт Петербург: Юридический центр Пресс. 2002). 327.

galimybę įsigyti kontrabandos dalyką, kas turėjo atitinkamos informacijos, kurios reikia turėti darant tam tikros rūšies kontrabandą. Taip pat, reikia atkreipti dėmesį kas galėjo būti suinteresuotas tokia kontrabanda, kas galėjo pasitarnauti transportuojant kontrabandą ar kitaip prisidėjo prie veikos. Jeigu po nusikaltimo praėję ne daug laiko, todėl reikia stebėti pasišalinimo iš įvykio vietos pėdsakus, tuomet bus galima atlikti paieškos veiksmus.

Jeigu tai krovinys, tai analizuojant turimus dokumentus reikia patikrinti ar tai ekonominių santykių subjektai egzistuoja, kokie subjektų santykiai, ryšiai, ir panašiai. „Analizuojant visus kitus kontrabandos dalyką lydinčius dokumentus (transporto dokumentus, sertifikatus, licencijas, leidimus, garantinius lakštus ir kt.) visų pirma tikslinga nustatyti kas, kada, kokiu pagrindu padarė konkrečius įrašus, pasirašė, uždėjo antspaudą; padarė (nepadarė, galėjo padaryti) tam tikrus veiksmus ir pan.[120]“.

Antroji situacija, kurią galima pavadinti palankiausią tyrėjui, paprastai tokios situacijos susiklosto, kuomet nusikalstama veika daroma muitinės poste, nes aptikus kontrabandą asmeniui nėra galimybių pasišalinti iš įvykio vietos. Taip pat, sulaikius asmenį kirtus valstybės sieną nenustatytoje vietoje, po atliktos kriminalistinės operacijos, kuria siekiama sulaikyti, išaiškinti svarbias nusikaltimo aplinkybes[121]. Tokioje situacijoje, kai pagrindiniai dalykai yra žinomi rekomenduojama atlikti daug procesinių veiksmų, tam kad tyrimas būtų kuo kokybiškesnis. Visų pirma reikalinga atlikti įtariamojo asmens sulaikymą ir asmens kratą, įtariamojo gyvenamųjų patalpų kratą. Toliau svarbu vykdoma apklausa tiek asmens, tiek liudytojų. Atliekamas poėmis: dokumentų, subjekto ir jo šeimos narių pašto siuntų, daiktų ir dokumentų iš atitinkamų įstaigų, firmų. Apžiūros: kontrabandos dalyko ir jos aptikimo vietų, kitų dalyvavusių asmenų apžiūrą, kontrabandai maskuoti skirtus dokumentus, daiktus. Labai svarbu siekiant užkirsti kelią, kad sulaikytasis savo turtą perduos kitiems asmenims, reikalingas laikinai apriboti nuosavybės teisių turtui skyrimą. Turint duomenis reikia suformuoti užduotis dėl objektų tyrimo ar ekspertizių skyrimo ir pateikti jas vykdyti. Jeigu yra reikalingumas atlikti akistatą, eksperimentus[122].

Kita situacijos pagrindinis tikslas identifikuoti asmens, galimai padariusio, kontrabandos nusikaltimą buvimo vietą, kadangi pats veikos subjektas yra žinomas. Rekomenduojama išsiaiškinti ar asmuo Lietuvos Respublikos pilietis ar užsienietis, koks amžius, profesija, pareigos, išsilavinimas ir t.t. Šioje situacijoje galima atlikti visus į manomus Lietuvos Baudžiamojo proceso kodekso (toliau BPK) veiksmus nesant įtariamojo. Mokslinėje literatūroje teigiama, jog atliekant kratas, poėmius, apžiūrint korespondenciją, atliekant apklausas,

[120] Andrej Gorbatkov. *Kontrabandos tyrimas*. 79.
[121] Ten pat. 77
[122] Евгений Петрович Ищенко ir kt.. *Криминалистика*. 586.

pavyzdžiui, artimųjų, ikiteisminio tyrimo tyrėjas turi išsiaiškinti: kur, kada ir kiek gyveno, kur mokėsi asmuo, kur dirbo, buvo komandiruotas ar gydėsi, ar yra teistas, ar buvo paskirta ir kur paskirta reali laisvės atėmimo bausmė. Be to, būtina paklausti asmens išorės požymius ir esančias ypatingas žymes ant kūno[123]. Tose situacijoje kai nustatoma, jog asmuo yra užsienyje, pagal A. Gorbatkovą, labai svarbus mūsų valstybės ir valstybės, kurioje yra įtariamasis, teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas[124]. Tokiu atveju reikia teikti prašymą asmens išdavimui. Paprastai, ikiteisminio tyrimo metu, kuomet įtariamas asmuo pasislėpęs yra išduodamas Generalinės prokuratūros Europos arešto orderis (toliau EAO). Dažniausiai užsienio valstybės, esant pagrindui ir atitinkant EAO reikalavimus perduoda asmenį, kadangi Europos Sąjungoje priimti teisės aktai[125], reglamentuoja asmenų perdavimą pagal EAO. Lietuva taip pat, esant EAO perduoda LR piliečius Pagal BPK 71^1 straipsnio 1 dalį[126], asmuo privalo būti išduodamas nesvarbu ar asmuo LR pilietis ar užsienietis.

2.2.1. Įvykio vietos apžiūra

Vienas dažniausiai taikomų veiksmų tiriant kontrabandos ar kitus nusikaltimus yra įvykio vietos apžiūra, kadangi, čia slypi daug reikalingos informacijos, daiktinių įrodymų arba duomenų, kurie gali tyrėjui padėti išaiškinti trūkstamą informaciją. „Įvykio vietos apžiūra kaip vienas iš svarbiausių procesinių veiksmų tiriant nusikalstamas veikas visada buvo mokslininkų ir praktikų akiratyje. Šiam veiksmui daug dėmesio skyrė baudžiamojo proceso ir kriminalistikos specialistai[127].“ Įvykio vietos apžiūros samprata pagal užsienio mokslininkus, yra suprantama, kaip, dinaminį procesą, kuriame svarbus aktyvus tyrėjo požiūris į įvykio vietą, taip pat, svarbus gebėjimas analizuoti pėdsakus, pasitelkiant technines priemones ir atliekant nusikaltimo rekonstrukciją[128]. Tačiau autorės nuomone, tiksliausiai apibūdinantis įvykio vietos apžiūrą yra H. Malevski pateikta samprata – tai procesinis veiksmas, kurio metu organoleptiniais ir techniniais būdais suvokiama, užfiksuojama, ištiriama įvykio, turinčio nusikaltimo požymių, vieta, jos

[123] Andrej Gorbatkov. *Kontrabandos tyrimas*. 102
[124] Ten pat. 83.
[125] „2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio perdavimo tarp valstybių narių tvarkos*“,* EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d., *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32002F0584*.
[126] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1, 51, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 122, 437 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 17(1), 69(1), 71(1), 77(1) straipsniais ir priedu įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 28 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232221.
[127] Hendryk Malevski, „Įvykio vietos tyrimo instituto raida: atsiradimo prielaidos, įgyvendinimo problemos ir tobulinimo perspektyvos“, *Jurisprudencija*, 1, 79 (2006): 65.
[128] Stuart H. James, Jon J. Norby, Suzanne Bell *Forensic science: an introduction to scietific and investigative techniques*. 169.

situacija, surandami, įtvirtinami, preliminariai ištiriami ir paimami nusikaltimui ištirti reikalingi objektai ir jų lokalinės struktūros[129].

Manytina, kad didžiausią dėmesį kontrabandos nusikaltimo vietos apžiūros metu reikia skirti kontrabandos dalyko, transporto priemonės (jeigu tai krovininė transporto priemonė, tai svarbu apžiūrėti tiek vilkiką, tiek juo velkamą priekabą), dokumentų ar kitų daiktų apžiūrai (tyrimui), o jeigu įvykio vieta yra pasienio juosta, ar pasienio ruožas, reikalinga apžiūrėti didesnę dalį teritorijos nei tik vieta, kurioje yra kontrabandos dalykas, kadangi, šių pirminių veiksmų metų gautų duomenų pagrindu galima kelti tipines versijas ir parengti tolimesnių veiksmų planą.

Literatūroje yra išskiriami trys pagrindiniai vietos pažiūros etapai: pasirengiamasis, pagrindinis ir baigiamasis. Todėl visų pirma, svarbu išsiaiškinti ar tyrėjai rengiasi prieš atvykdami į įvykio vietą atitinkamai pasirengia apžiūrai (tyrimui). Pagal rekomendacijas, prieš atvykstant į įvykio vietą reikalinga turėti kuo daugiau informacijos apie įvykio aplinkybes, užtikrinti įvykio vietos apsaugą[130], pagal turimus duomenis iškelti tipinę įvykio versiją bei pasiruošti būtinus įvykio vietoje dalyvius ar technines priemones[131]. Atvykus į įvykio vietą rekomenduojama nepulti prie įvykio vietos apžiūros, pirmiausia išklausyti įvykio vietoje esančio pareigūno apie įvykio aplinkybes ir jeigu yra nusikaltėlis, tai pasirūpina jo sulaikymu.

Įvykio vietos apsauga yra svarbus žingsnis kontrabandos tyrime, kadangi, taip pasirūpinama, jog bus išsaugomi visi pėdsakai, reikalingi duomenys. Jeigu įvykis yra muitinės poste, tai ypatinga apsauga nėra reikalinga, kadangi dažniausiai transporto priemonės būna pastatomos vadinamuosiuose „angaruose“, kur transporto priemonė apžiūrima muitinės pareigūnų detaliai ir kur yra aptinkama kontrabandos dalykas. Tačiau reikalinga, jog pareigūnai pasirūpintų, jog nusikaltėlis nebandytų pasišalinti iš įvykio vietos (muitinės posto), negalėtų daryti poveikio kontrabandos dalykui ar nepradėtų naikinti dokumentų ar kitų daiktų susijusių su nusikaltimu. Tačiau, jeigu nusikaltimas yra fiksuojamas pasienio ruože, kontrabandos dalyko saugojimo patalpose, vietose, tokiu atveju, svarbu ir pati aplinka. Jeigu kontrabandos dalykas sulaikomas ties valstybės siena, čia svarbu, jog pasienio pareigūnai pasirūpintų ne tik rastu kontrabandos dalyku, įtariamuoju (jeigu toks sulaikomas), bet ir platesnę teritoriją, kadangi, pėdsakų, ar kitų bylai svarbių dalykų gali būti ne tik nusikaltimo epicentre.

[129] Hendryk Malevski, *Įvykio vietos apžiūra* (Vilnius: Lietuvos teisės akademijos Leidybos centras, 1999). 14.
[130] Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius. *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai* (Vilnius: Registrų centras. 2017).132.
[131] Ryšardas Burda ir kt. *Kriminalistikos taktika ir metodika*. 25-26.

Įvykio vietą reikia apžiūrėti pagal situaciją pasirenkant tam tikrą taktinį būdą, anot A. Gorbatkov, bei kitų mokslininkų[132] juostiniu, spiraliniu koncentriniu, spiraliniu, zoniniu, ekscentriniu būdais. Juostinis – naudojamas kai apžiūrima vieta yra didžiulė, atvira, pavyzdžiui, pasienio ruožas, miškai, keliai, laukai. Spiralinis koncentrinis naudojamas, kai yra pagrindo manyti, kad periferijoje aiškesni pėdsakai, nei jų gali būti nei pėdsakų centre. O spiralinį ekscentrinį būdą tikslingiausia naudoti, kai įvykio vietos centras aiškus.[133]

Kalbant apie kontrabandos nusikaltimo vietos apžiūrą, labai svarbu nusistatyti kontrabandos nusikaltimo vietos apžiūros ribas. Vienas sudėtingiausių klausimų įvykio vietos apžiūros metu yra nusistatyti ribas. Paprastai, jeigu kontrabandos dalykas yra uždaroje zonoje: muitinės zonoje, lėktuve, traukinyje, apžiūros ribos sudaro šios teritorijos kontūrai ir nedidelė arčiausios jai teritorijos dalis, o jeigu tai atviroje erdvėje, pavyzdžiui miškas, sandėlis gyvenvietėje ir panašiai, įvykio vietos apžiūros ribas tikslinga išplėsti. Teritorijos ribų nustatymas apima keletą veiksmų, tokių kaip nustatymas, kur be tiriamos vietos yra pėdsakai, kur prieš veikos padarymą galėjo būti nusikaltėlis, ieškomi nusikaltėlio kelias atvykstant ir išvykstant iš įvykio vietos bei nustatoma kur galėtų papildomai būti pėdsakų[134]. Jeigu kontrabanda aptinkama muitinės poste šiai dienai tyrėjams nekyla problemų su įvykio vietos ribų nustatytu, kadangi, tam puikiai pasitarnauja šiuolaikinės technologijos, tokios, kaip vaizdo fiksavimo kameros, todėl tyrėjui jau nereikalinga papildomai nusistatyti ribų.

Anot A. Gorbatkovo įžvalgų, kontrabandos bylose, priklausomai nuo įvykio vietos ypatybių pirmaisiais apžiūrėjusiais įvykio vietą gali tapti žurnalistai[135], tačiau remiantis autorės darbine patirtimi, jeigu kontrabanda yra sulaikoma muitinės poste, nėra pasitaikę atvejų, kuomet į įvykio vietą atvyktų žurnalistai, kadangi, muitinės poste yra šalia su trečiosios šalies siena, todėl patekimas į muitinės postą sąlyginai yra ribojamas, t.y., į postą nėra leidžiama atvykti ir apžiūrėti posto, pasivaikščioti po jį ir pan. Kitu atveju, jeigu įvykis yra už muitinės posto, valstybės viduje, praktikoje nėra duomenų, jog žurnalistai „šmirinėtų“ kontrabandos sulaikymo vietoje, kadangi, ši informacija nėra vieša ir viskas atliekama neviešinant spaudai. Informacija apie įvykį pateikiama spaudai tik kai yra surinkti visi duomenys apie įvykio vietą.

Kita apžiūros stadija yra pagrindinė (darbinė), šios stadijos metu vyksta įvykio vietos apžiūra, tyrimas, duomenų ir pėdsakų rinkimas. Rekomenduojama detalios apžiūros metu apžiūrėti ir užfiksuoti kontrabandos dalyko suradimo (laikymo, transportavimo) vietą;

---

[132] Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius. *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. 134.
[133] Andrėj Gorbatkov, *Kontrabandos tyrimas*. 91-92
[134] Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius. *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. 133.
[135] Andrej Gorbatkov, *Kontrabandos tyrimas*. 89.

kontrabandos dalyką ir jį lydinčius dokumentus, užrašus, daiktus[136]. Rekomenduojama filmuoti apžiūrą nuo pat pirmos minutės, o kad būtų patogu judėti ir apžiūrinėti vietą, šiais laikais galima pasitelkti mini kameras, kurias galima įsisegti į drabužius ir tai leis kruopščiai užfiksuoti įvykio vietą.

Tais atvejais, kai kontrabanda gabenama transporto priemonėmis, pirmiausia reikia užfiksuoti kontrabandą gabenusios transporto priemonės padėties valstybės sienos atžvilgiu ir atstumą nuo valstybės sienos; pačią transporto priemonę, jog VIN kodą, registracijos numerį, priekabos numerį, VIN kodą; jeigu tai krovininė transporto priemonė, užfiksuoti plombų būklę bei numerius, plombavimo lynų vientisumą, pakrautumo laipsnį. Labai svarbu, aprašyti detaliai tas vietas, kuriose transporto priemonėje galima įrengti slėptuves arba kur jos jau yra įrengtos, ir nebūdinguosius požymius, pavyzdžiui, nevisi varžtai susukti tvirtinant detales, judanti panelė ir pan. Reikalinga fiksuoti ir akį traukiančius išskirtinumus, kaip pavyzdį, galima laikyti stiprius nusidėvėjimo laipsnius, naujus varžtus, nors likę varžtai gali būti labai surūdiję, įtartiną skambėjimą barškinant tuštumas[137] ir t.t. Jeigu kontrabanda aptikta pasienio ruože, miške, svarbu fiksuoti atstumą nuo valstybės sienos, kontrabandos dalyką, tikslinga koncentruoti dėmesį į tuos objektus, su kuriais betarpiškai kontaktavo kontrabandą padarę asmenys, t.y., reikia ieškoti rankų pėdsakų ant kontrabandos dalyko, transporto priemonių, mikrodalelių, DNR, taip pat, pamestų ryšio priemonių ir pan. Net jeigu kontrabandą gabenę asmenys įvykio vietoje sulaikyti, vis tiek labai svarbu atlikti kruopščiai įvykio vietos apžiūrą, kadangi, kontrabandą gabenantys asmenys: nešikai, vairuotojai, yra tik vykdytojai, todėl apžiūra gali padėti praplėsti įtariamųjų sąrašą, ir išaiškinti veikos organizatorius.

Didžiausią svarbą turi kontrabandos dalykas. Aptariant plačiau kontrabandos dalyko apžiūrą, svarbu yra technologijos leidžiančios greitai identifikuoti dalyką. Tais atvejais, kuomet sulaikoma narkotikų kontrabanda, reikalinga įsitikinti ar tai tikrai narkotikai. Čia į pagalbą ateina „ekspress testai“. Tas pats aktualu, kai manoma, jog yra gabenama sprogstamųjų medžiagų ar jų prekursoriai, įsitikinti reikia atlikti testą, kuris greitai padėtų mums nustatyti kokia tai medžiaga ir greitai veikti.

Siūloma, jog kai kontrabanda aptinkama ne muitinės postuose, o sandėliuose ar kitose patalpose, konteineriuose, reikia fiksuoti visą patalpoje esantį kontrabandos dalyką, nurodant charakteristiką ir daiktų išdėstymo tvarką, patalpų zonas, kuriose gali būti vienokių ar kitokių daiktų buvimo pėdsakų, pavyzdžiui ant grindų tam tikroje simetriškoje srityje nėra

[136] Ten pat. 92.
[137] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika. Taktika ir metodika*. 692

dulkių, jeigu tokia yra, užfiksuojama tara, nurodant jos išvaizdą ir išdėstymo vietas[138]. Jeigu kontrabandos dalykas gabenamas konteineryje ar transporto priemonėje, rekomenduojama naudoti stebėjimą, matavimą, palyginimą, instrumentinį metodą. Kontrabandą galima aptikti ir spec. žymėjimo metodų pagalba, kuomet transporto priemonės galimos ertmės pažymimos, kurios galbūt gali būti naudojamos kaip slėptuvės, o kai transporto priemonė grįžta, specialūs įtaisai leidžia nustatyti, ar matuotos vietos nėra užpildytos kontrabandos dalyku[139]. Šiai dienai, į pagalbą pasitelkiami tankio matuokliai arba atstumo matuokliai, kurie parodo tikslius tankio rodmenis arba atstumą tarp priekabos pradžios ir pabaigos ir pan.

Analizuojant ir apžiūrint dokumentus, visų pirma labai svarbu nusimatyti apžiūros tikslus, tokius kaip: ar egzistuoja dokumentuose nurodyti juridiniai asmenys, kokie yra ar buvo subjektų ryšiai, kokia numatyti mokėjimo forma, terminai, tam tikri ekonominio pobūdžio klausimai ir pan. Svarbu ir tai, jog išsikėlus tikslus, ar dokumentai neklastoti materialiai ar intelektualiai, rekomenduoti skirti dokumentų tyrimu ir ekspertizes, tačiau įvykio vietoje rekomenduojama naudoti sugretinimo metodą, kuomet apžiūros metu lyginami visi to paties dokumento egzemplioriai, skirtingo turinio dokumentai su ta pačia operacija[140]. Paprastai sulyginus dokumentus ir nustačius neatitikimus, išsiaiškinama kas pildė, pasirašė dokumentus, net galima sužinoti kokie asmenys lydėjo, priėmė prekes, vežė prekes, kitaip tariant išaiškinti įtariamuosius ir liudytojus.

Dažniausiai muitininkai sulaiko kontrabandą muitinės poste ir yra žinomas galimai veiką padaręs asmuo, tačiau manytina, jog sulaikytas asmuo kontrabandos nusikaltimą darė ne vienas. Užsienio literatūroje rekomenduojama, norint rasti kitų asmenų pirštų antspaudus, reikia automobilio, vilkiko vidaus apžiūrą pradėti nuo vairuotojo pusės durelių, vairo, prietaisų skydelio, pavarų perjungimo svirties, reikėtų apžiūrėti ir galinio vaizdo veidrodėlį, nes ten gali taip pat būti likę pirštų antspaudų pėdsakų. O kitų pėdsakų mikrodalelių reikia ieškoti po sėdyne, kilimėliais ir t.t.[141]

Iš įvykio vietos rekomenduojama paimti:

- Kontrabandos dalyką;
- Kontrabandos dalyką lydinčius dokumentus;
- Kontrabandos subjekto rastus asmeninius užrašus, galinčius turėti reikšmės tyrimui;

[138] Andrej Gorbatkov. *Kontrabandos tyrimas*. 92-93.
[139] Andrej Gorbatkov. *Kontrabandos tyrimas*. 93.
[140] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika. Taktika ir metodika*. 690-691.
[141] Вадим Валерьевич Радаев и Владимир Иванович Фадяева, *Методика расследования преступлений с използованием автотранспортных средств* (Волгоград, 2000). 63.

- Apžiūros metu aptiktus ir užfiksuotus tinkamai įpakuotus pėdsakus[142].

Apžiūrint įvykio vietą, užsienio mokslininkai, turi griežtą poziciją, jog reikalingas tam tikrų sričių specialistų dalyvavimas.[143] Specialistai gali padėti efektyviau apžiūrėti įvykio vietą, atlikti atitinkamus tyrimus įvykio vietoje. Pavyzdžiui, apžiūrint transporto priemonę, pasikviesti specialistą išmanantį apie transporto priemones ir jų specifiką. Specialisto dalyvavimas svarbus atliekant įvykio vietos tyrimą, nes tik vienintelis specialistas gali jį atlikti. Svarbus momentas, jog dažnai painiojamos įvykio vietos ir apžiūros ir įvykio vietos tyrimo sąvokos. Kaip H. Malevski, kad įvykio vietos apžiūrą galima skirstyti į tris lygius: paprasta įvykio vietos apžiūrą, kvalifikuota įvykio vietos apžiūrą ir įvykio vietos tyrimą. Parasta apžiūra atliekama tiriant nesudėtingas, akivaizdžias nusikalstamas veikas bei apžiūrą gali atlikti tik vienas pareigūnas, nedalyvaujant specialistui. Kvalifikuotos apžiūros metu atliekami esant sudėtingiems ir neakivaizdiems nusikaltimams, tokiais atvejais dalyvauja įvykio vietos apžiūros grupė, taikomi tam tikri metodai pėdsakams surasti, įtvirtinti, paimti. O įvykio vietos tyrime dalyvauja tam tikros srities specialistas, kuris atlieka panašius veiksmus kaip ir tyrimo grupė kvalifikuotos apžiūros metu, bet dar kartu atliekamos ekspertizės[144].

Taip pat, įvykio vietoje rekomenduojama paimti įtariamojo (jeigu toks jau yra žinomas/turimas) pirštų antspaudus. Kadangi tyrimo metu bus galima patikrinti ar įtariamasis nėra registruotas tam tikruose registruose/įskaitose, ar nėra sutampančių pirštų antspaudų su ant kontrabandos dalyko rastais pirštų antspaudais. Čia pasitarnauja informacinės technologijos, kadangi tyrėjai gali naudotis daktiloskopinėmis duomenų bazėmis ne tik nacionaliniu lygmeniu, bet ir tarptautiniu lygmeniu, kadangi šiai dienai yra įdiegtos sistemos, SIS, ECRIS, kurios leidžia identifikuoti asmenis tarptautinėje erdvėje[145].

Baigiamojo etapo metu yra fiksuojami apžiūros eiga ir gauti rezultatai, remiantis BPK reikalavimų, ar kriminalistinių rekomendacijų. Reikalinga prie protokolo pridėti priedus, tokius kaip schemos, vaizdo įrašai, planai. Jeigu kontrabandos dalykas buvo sulaikytas ne per muitinės postą, tai svarbu prie protokolo pridėti detalų vietos žemėlapį, bei pažymėti tikslią vietą, kur buvo kirsta siena ir aptiktas kontrabandos dalykas. Šiai dienai, dažniausiai pridedami Maps.lt žemėlapiai, kurie turi interaktyvią funkciją, apskaičiuoti atstumus.

2.2.2. Įtariamojo ir liudytojo apklausa

[142] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika. Taktika ir metodika*. 692.
[143] Евгений Петрович Ищенко ir kt., *Криминалистика*. 594.
[144] Hendrik Malevski. „Įvykio vietos tyrimo instituto raida: atsiradimo prielaidos, įgyvendinimo problemos ir tobulinimo perspektyvos“. 67-68.
[145] *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika.* 49.

Apklausa ikiteisminio tyrimo metu taip pat svarbus veiksmas. Apklausą labai išsamiai apibūdina Lietuvos mokslininkai: „Apklausa – tai procesinis nusikalstamos veikos tyrimo veiksmas, kurio metu ikiteisminio tyrimo pareigūnas, ikiteisminio tyrimo teisėjas, teismas, griežtai laikydamasis baudžiamojo proceso normų reikalavimų, ypatingo verbalinio bendravimo (apklausos) metu iš apklausiamojo asmens parodymų forma gauna ir užfiksuoja informaciją (duomenis) apie aplinkybes, turinčias reikšmės nusikalstamai veikai ištirti[146]“. Apklausai, kaip baudžiamojo proceso veiksmui, BPK yra skirtas 2 skirsnis.

Paprastai, kontrabandos bylose įtariamaisiais apklausiami asmenys, kurie gabeno kontrabandos dalyką, tai gali būti transporto priemonės vairuotojai, nešikai, „ichtiandrai“ ir t.t. Anot mokslininkų: „<...> daugeliu atvejų būna samdyti vairuotojai, kurie teigia, kad nieko apie nusikalstamos veikos darymą nežinoję. Iš įtariamųjų apklausų retai gaunama vertingos ir reikšmingos informacijos <...>“.[147] Tačiau, apklausti įtariamąjį yra procesiškai svarbus žingsnis. Todėl ties įtariamojo apklausa reikalinga laikytis tam tikrų rekomendacijų. Visų pirma, reikalinga taktiškai teisingai atlikti apklausą. Įtariamojo apklausa skirstoma į tris dalis: 1) pasirengimas apklausai; 2) pagrindinis apklausos etapas – pokalbis su įtariamuoju; 3) baigiamasis apklausos etapas. Ikiteisminio tyrimo pareigūnui prieš apklausiant, įtariamąjį tiek įvykio vietoje, tiek kitoje erdvėje, privalo surinkti reikiamus dokumentus apklausai (komercinius dokumentus, pasus, deklaracijas ir pan.) tam jog, apklausos metu būtų galima stebėti ar asmuo nemeluoja arba pateikti jo melą demaskuojančius faktus, ypač jeigu tai yra konfliktinė situacija. Toliau pačios apklausos metu apklausą atliekantis pareigūnas turi išklausyti laisvos formos pasakojimą, o vėliau užduoda klausimus, pateikia daiktinius įkalčius. Apklausoje gali susidaryti skirtingos situacijos: konfliktinės ir nekonfliktinės. Nekonfliktinė situacija yra nesudėtinga, nes asmuo prisipažįsta padaręs nusikaltimą ir savanoriškai duoda parodymus apie veikos padarymo aplinkybes. Dažnai pasitaikanti situacija kontrabandos bylose yra konfliktinė, kai asmuo įrodinėja, jog aptiktas kontrabandos dalykas nėra jo arba atsisako duoti parodymus, duoda melagingus parodymus. Todėl apklausą atliekančio pareigūno užduotis yra šią situaciją pakeisti. Tam yra įvairių kriminalistinių rekomendacijų. Tai gali būti emocinio poveikio būdai, loginio poveikio būdai arba taktinės kombinacijos. Įtariamojo apklausos metu gali kilti problemų dėl apklausoje duotų parodymų, kadangi tyrėjo ar prokuroro apklausti asmenys teismo proceso metu gali nepripažinti, keisti parodymus, tokiu atveju, teismas negali jų pripažinti teisingais ir grįsti nuosprendį[148], todėl rekomenduoja, esant galimybei pagal turimą situaciją, skirti ikiteisminio tyrimo teisėjo apklausą, kuri yra fiksuojama ir teismo proceso metu įtariamasis negali keisti

[146] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt.. *Kriminalistika. Taktika ir metodika*. 84.
[147] Ten pat. 693.
[148] Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius. *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspketai*.77.

parodymų. Tačiau, jeigu tokios apklausos galimybės nėra, rekomenduojama daryti apklausos įrašus, kuriuos teismo proceso metu galima perklausyti ir pašalinti atitinkamus nesklandumus.

Svarbus momentas įtariamojo apklausoje, kai kontrabanda padaroma grupės asmenų teisingu eiliškumu atlikti kelių įtariamųjų apklausą. Šiai dienai galima vadovautis senesnėje literatūroje randama rekomendacija, jog tyrimo metu išsiaiškinus veikos organizatorius juos reikia apklausti tada, kai kiti bendrininkai duoda tikrus parodymus arba kai liudytojai pateikė pagrindines kontrabandos aplinkybes, taip pat, kai surinkta pakankamai duomenų, kurie leidžia nustatyti kontrabandos mechanizmo elementus.

Kaip ir kituose procesiniuose veiksmuose galimas specialisto dalyvavimas, kuris padėtų išsiaiškinti specifinius klausimus ar užkirstų kelią įtariamojo melagingiems parodymams, pareigūnų klaidinimui[149].

Kontrabandos tyrimuose dažna liudytojo, liudytojus išskiria penkias grupes:

1. Asmenys, tiesiogiai susiję su kontrabandos dalyko aptikimu ir kontrabandos fakto nustatymu;
2. Asmenys susiję su kontrabandos dalyko dokumentų įforminimu ir tvarkymu;
3. Asmenys, susiję su kontrabandos dalyko įgijimu, perkėlimu, gavimu, sandėliavimu, realizavimu;
4. Įtariamojo šeimos nariai, giminės, draugai, kaimynai;
5. Kiti asmenys, turi galimai reikšmingos informacijos kontrabandos tyrimui.[150]

Kaip ir įtariamojo apklausa, taip ir liudytojų apklausos etapai yra tokie pat. Dažniausiai tenka asmenis, kurie tiesiogiai susiję su kontrabandos aptikimu, dažniausiai tai būna Muitinės, Policijos, VSAT pareigūnai. Čia svarbu detaliai išsiaiškinti kada, kur, pas ką, kokiu būdu buvo aptikta kontrabanda, kaip supakuotas kontrabandos dalykas, kaip elgėsi subjektas ir t.t. Čia svarbūs visi taktiniai klausimai. Galima teigti, jog sudėtinga situacija susidaro, kuomet surandamas „bešeimininkis turtas“. Tai gali būti keleiviniame autobuse, kroviniuose. Jeigu toks turtas randamas keleiviniame autobuse, išsiaiškinti ar keleiviai nesielgė įtartinai, jeigu elgėsi, kuo tai pasireiškė, kokie buvo sustojimai, įlipusių/išlipusių asmenų charakteristikos. Kalbant apie krovinį apklausos metu svarbu nustatyti, koks buvo judėjimo maršrutas, ar transporto priemonės vairuotojas buvo daręs sustojimus ir kiek jie truko, reikia nustatyti ar transporto priemonė nebuvo remontuojama, kur vyko krovinio pakrovimas ir t.t., nes tik taip galima atkurti veikos mechanizmą ir išaiškinti kur buvo į krovinį įkrauta kontrabanda ir ar vairuotojas nėra susijęs su

[149] Petras Ancelis ir kt. *Atskirų nusikalstamų veikų tyrimas*. 182.
[150] A. Gorbatkov. *Kontrabandos tyrimas*. 98.

visa veika. Apklausiant liudytojus svarbus momentas yra apklausą atlikti kiek galimą išsamesnę, kad būtų išvengiama papildomų apklausų, efektyviai surenkami svarbūs tyrimui duomenys.

Rusų mokslininkai siūlo atlikti tiriamąjį eksperimentą, kuris skirtas patikrinti tiek apklausų metu duotus parodymus, tiek daiktų gabenimo per sieną galimybes ir būdus. Pavyzdžiui, išsiaiškinti, ar įtariamasis turi tam tikrų įgūdžių gaminti dokumentus slėptuves, ar į veiką gali būti įtraukti kiti atitinkamos srities specialistai ar kiti asmenys[151]. Po apklausos atlikimo parodymų patikrinimas, jeigu asmuo teigia, kad pats vienas viską atliko, yra puiki priemonė asmenį priversti sakyti tiesą, nes jeigu asmuo sako, kad dokumentus klastojo pats, o davus pavyzdinį variantą atlikti tokį patį klastojimo veiksmą, iš asmens atliekamų veiksmų ir rezultato aiškiai matyti, kad šis pats dokumentų neklastojo, o tai padarė kitas asmuo, apklaustasis asmuo suvoks, jog pareigūnai išaiškino jo melą ir neturi kitos išeities, kaip kalbėti tiesą.

Taigi, liudytojų apklausą geriausia atlikti kuo greičiau, kol informacija yra „šviežia“ ir asmenys prisimena visas įvykio detales, o kalbant apie įtariamųjų apklausa, manytina, jog geriausia apklausą daryti, kuomet, surinkta pakankamai duomenų, kurie leidžia veiksmingai apklausos metu panaudoti tam tikrus taktinius būdus. Garso ir vaizdo fiksavimo priemonių naudojimas reglamentuotas poįstatyminiu aktu[152].

2.2.3. Krata ir poėmis

Krata reglamentuota BPK 145 straipsnyje. Visų pirma, paminėtina, tai jog, operatyvinės kratos metu gali būti kviečiami tam tikrų sričių specialistai: technologai, kriminologai, teismo medikai, kinologai, programuotojai ir kiti). Specialistų dalyvavimas kratos metu suteikia daugiau kryptingumo, tikslingumo atliekamam veiksmui, kadangi šie gali padėti užfiksuoti daugiau pėdsakų, kontrabandos įrankių ar kitų svarbių tyrimui dokumentų ir daiktų. Lietuvos mokslininkai turi tvirtą nuomonę, jog kratos metu svarbus yra su veikos darymu susijusių asmenų dalyvavimas, kad vėliau kiltų mažiau neaiškumų dėl rastų ar paimtų daiktų, be to, galima užduoti tam tikrus klausimus asmenims dėl daiktų sąsajos su jais[153]. Tiek rusų, tiek lietuvių mokslininkų nuomone, kontrabandos tyrimo metu reikalinga atlikti gyvenamųjų patalpų, sandėlių, transporto priemonių kratas.[154] Gyvenamųjų patalpų kratos metu, rekomenduotina ieškoti kontrabandos dalyko, įrankių, dokumentų reikšmingų tyrimui, užrašų, kvitų ir t.t.

[151] Евгений Петрович Ищенко. *Криминалистика*. http://be5.biz/pravo/k011/35.html
[152] Lietuvos generalinio prokuroro 2015m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. I-351 „Dėl garso ir vaizdo nuotolinio perdavimo priemonių naudojimo atliekant apklausą ikiteisminio tyrimo metu patvirtinimo“ TAR 2015-12-29, Nr. 20781.
[153] Petras Ancelis ir kt. *Atskirų nusikalstamų veikų tyrimas*. 176.
[154] Рафаил Самуилович Белкин, *Криминалистика* (Москва, 2001). 717.

Kadangi, gyvename šiuolaikinių technologijų amžiuje, todėl kratos metu siūloma paimti kompiuterius, planšetes, telefonus, kadangi juose galima rasti įvairius susirašinėjimus, planus ar kitus svarbius tyrimui duomenis, informaciją. Labai tikėtina, jog nusikaltėliai gali kruopščiai saugoti laikmenose esančią informaciją, kuri yra įvairiai koduojama. Šiuo atveju, į pagalbą gali būti pasitelkiami specialistai- informatikai. Kai krata atliekama sandėliuose, kai norima rasti kontrabandos dalyką, jo įpakavimą ar slėptuves. Šios veikos kratos metu rekomenduojama tyrėjui būti budriam, nes dažnais atvejais, asmenys siekdami šventi kratų, deklaruoja savo gyvenamąją vietą deklaruoja visai kitur, nei išties gyvena[155]. Tais atvejais, kai turima informacija, jog kontrabanda gabenama per muitinės postą, transporto priemonėje atliekama krata. Apieškomas automobilio salonas, ertmės, krovinio skyriai ir bandoma rasti kontrabandos dalykas, įrankiai, užrašai, ar kiti dokumentai kurie leistų aptikti kontrabandą. Jeigu turima duomenų, kad veika yra padaryta organizuotos grupės, tikslinga atlikti grupinę kratą, vienu metu atliekant ją pas visus įtariamuosius, taip išvengiant daiktų paslėpimo ar tarpusavio kontakto[156]. Krata turi būti atliekama fiksuojant vaizdą nuo pat pirmos kratos minutės, kadangi, taip gali būti išvengiama konfliktinės situacijos ir fiksuojamas įtariamųjų elgesys.

Asmens krata numatyta BPK 146 straipsnyje. Dažniausiai atliekama įtariamojo sulaikymo metu arba aptikus kontrabandos dalyką. Asmens kratos veiksmai labai panašūs į asmens apžiūrą, tačiau skiriasi jų tikslai. Asmens kratos metu ieškoma įvairių nusikaltimo pėdsakų ir jie paimami, o apžiūros metu – surasti pėdsakus, žymes.[157] Asmens kratos metu rekomenduojama, atkreipti dėmesį į asmens būklę (ar asmuo neapsvaigęs, nėra jaudulio, nervinimosi požymių), ar asmuo neturi ginklo, kitų sunkiai identifikuojamų dalykų, ar asmuo neišmetė daiktų, dokumentų, galinčių turėti įtakos kontrabandos tyrimui[158]. Rekomenduotina apžiūrėti asmens drabužius, apavą, turimus kitus daiktus. Jeigu kontrabandos dalykas ganėtinai mažo dydžio, rekomenduotina įdėmiai patikrinti šukuoseną, avalynės pakulnes, paduose, drabužių pamušalus, tvarstomąją medžiagą (jeigu tokia yra) ir pan. Tais atvejais, kai kyla įtarimas, jog asmuo kontrabandą gabena savo kūno ertmėse (skrandyje, lytiniuose organuose) būtina ištirti asmenį ultragarsu ar atlikti tokio asmens rentgeną. Reikia paminėti ir tai, jog kontrabandos gabenimo būdas galimas pasitelkiant pervežamų gyvūnų kūno ertmes.[159]

Poėmis reglamentuotas BPK 147 straipsnyje. Ikiteisminį tyrimą vykdantis pareigūnas, prokuroro pavedimu, turi teisę susipažinti su dokumentais tiesiogiai ūkio subjekto

[155] Petras Ancelis ir kt. *Atskirų nusikalstamų veikų tyrimas*. 176.
[156] Ten pat.
[157] Gediminas Būčiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius. *Ikiteisminis tyrimas: procesniniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. 311.
[158] Andrej Gorbatkov. *Kontrabandos tyrimas*. 114.
[159] Juozas Mickus, Viktor Cilindz ir Audrius Marcinkus, *Kontrabandos bylų tyrimas*. (Vilnius: Ciklonas, 2008). 38.

vykdomos komercinės veiklos vietoje.[160] Tais atvejais, kai kontrabanda sulaikoma muitinės poste, daromas muitinės ar pasienio pareigūnų tvarkomų dokumentų ar registrų, nesvarbu kokiu pavidalu (popierinės ar elektroninės laikmenos). Kontrabandos bylas tiriantys pareigūnai, galima sakyti, visais atvejais daro dokumentų poėmį (CMR, Invoice ir kt.). Kuomet yra žinoma, kur kontrabandos krovinys, atliekamas ir šio krovinio poėmis. Poėmio, kratos metu gavus dokumentus būtina užtikrinti jų saugumą, kad jie nedingtų, nebūtų sunaikinti ar apgadinti.[161] Taip pat, paminėtina ir tai, kad kaip ir kratos metu, taip ir poėmio metu gali dalyvauti specialistas bei naudojamos įvairios technikos priemonės, metodai, būdai, tokie kaip metalo ieškikliai, vaizdo įrašymas, fotografavimas[162].

Taigi, tiek kratos, tiek poėmio metu gauti duomenys dažniausiai turi didelę reikšmę tolimesnio tyrimo ir bylos sėkmingumui.

2.2.4. Specialiosios žinios ir jų taikymas tiriant kontrabandą

2.2.4.1 Specialiųjų žinių samprata

Lietuvoje specialiųjų žinių oficiali samprata buvo Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatyme, kuriame sąvoka apibrėžiama kaip „Išsilavinimo ir specialaus pasirengimo arba profesinės veiklos dėka įgytos išsamios mokslo, technikos, meno srities žinios reikalingos ekspertizei atlikti[163]“ Tačiau toks apibrėžimas yra kritikuojamas mokslininkų, kadangi įstatymas reglamentuoja tik teismo ekspertų veiklą ir neapima kitų baudžiamojo proceso subjektų veiklos, tokių kaip specialistų veikla. Anot mokslininkų, tokiu atveju reikalinga specialių žinių apibrėžimą suvokti plačiąja ir siaurąja prasmėmis.[164] Užsienio literatūroje [165]galima rasti specialių žinių apibrėžimą, autorės nuomone, labiau atitinkantį tikrąją sampratą, tiksliau tariant, specialios žinios yra įvairaus mokslo žinios (technika, menas, kiti mokslai), studijavimo ar profesinės veiklos metu įgytos žinios, kurios naudojamos tam tikriems tyrimams, ekspertizėms atlikti.

Specialiosios žinios taikomos naudojant tam tikras technines priemones, įranga, technologijas. Kriminalistinės techninės priemonės kriminalistikos technikoje gali būti skirstomos į dvi grupes, tai operatyviąją ir tiriamąją techniką. Kriminalistikos technika mokslinėje literatūroje yra apibūdinama kaip teorinių teiginių bei jais pagrįstų techninių

[160] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika. Taktika ir metodika*. 694
[161] Petras Ancelis ir kt. *Atskirų nusikalstamų veikų tyrimas*. 178.
[162] Ten pat. 316.
[163] Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas. LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.193737/dKDuGczEmz.
[164] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Specialių žinių taikymo nusikaltimų tyrime mokslinė koncepscija ir jos realizavimo mechanizmas*. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012). 16
[165] Татьяна Витальевна Аверьянова. *Суведная експертиза. Курс общей теории*. (Москва: Норма 2006), 182.

priemonių, būdų, kurie naudojami įrodymams surasti, įtvirtinti ir paėmus ištirti, sistema[166]. Operatyvioji kriminalistikos technika yra techninės priemonės ir darbo su materialiais objektais tyrimo metodai, kurie naudojami tiesiogiai įvykio vietoje apžiūrint, tiriant ir atliekant kitus tyrimo procesinius veiksmus[167]. Kadangi, šią dieną yra begalė įvairių techninių priemonių natūralu, jog reikalinga šias priemones suklasifikuoti. Konkrečios universalios klasifikacijos šiandieną nėra, tačiau galima išskirti pagrindines grupes: apšvietimo priemones, optinius prietaisus, vaizdo fiksavimo techniką, pėdsakų ryškinimo, fiksavimo, paėmimo priemones, paieškos prietaisai, įvairūs technikos komplektai, kuriuose gali būti įrankiai ir priemonės skirti pėdsakams ieškoti, fiksuoti, kiti konkrečiai specializuoti tam tikras nusikaltimų tyrimo vietas (narkotikų gaminimo ir pan.) tirti prietaisai, priemonės. Kita kriminalistinės technikos dalis yra tiriamoji technika. Tiriamoji kriminalistikos technika yra naudojama objektams tirti laboratorijose[168]. Tiriant nusikaltimą yra naudojama tiriamoji kriminalistikos technika, įvairūs lyginamieji, elektroniniai mikroskopai, infraraudonieji, ultravioletiniai, rentgeno spinduliai ir pan. .

2.2.4.2. Specialiųjų žinių ir technikos priemonių taikymas atliekant pirminę patikrą

Tam tikrų specialiųjų žinių ir techninių priemonių ar informacinių technologijų naudojimas prasideda, pavadinkime, pirmajame prevenciniame lygmenyje, tai gali būti tiek muitinio tikrinimo postai, tiek pasienio kontrolės punktai ar netgi kriminalinės žvalgybos veiksmai. Šiame lygmenyje naudojama operatyvioji technika. Muitinio tikrinimo postuose naudojama rentgeno sistema, metalo detektoriai, endoskopai, svarstyklės, veidrodžių rinkiniai, vaizdo ir garso aparatūra, pradedant fotoaparatais, vaizdo fiksavimui ir baigiant poste esančiomis stebėjimo kameromis. Atitinkamai pasienio kontrolės metu, yra naudojama pirštų antspaudų atpažinimo įrenginiai, UV spinduliai atpažinti padirbtus asmens ar transporto priemonės dokumentus, gali būti teritorijai stebėti keliami į orą bepiločiai lėktuvai, stebint galimą nelegalų sienos kirtimą naudojami termovizoriai, judesio detektoriai ir pan. Užsienio praktikoje pareigūnai segi vaizdo stebėjimo kameros su veido atpažinimo funkcija[169]. Ši technologija įgyvendinta oro uostuose. Šiomis dienomis JAV bandys išplėsti technologijų naudojimą, supaprastinant pareigūno darbą ir mažinant keleivio dokumentų tikrinimą ir duomenų įvedimą į sistemas, tiksliau tariant nori pradėti naudoti biometrinius duomenis atvykstantiems ir

[166] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Technikos pagrindai*. 11
[167] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika: teorija ir technika*. 265.
[168] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika: teorija ir technika*. 264.
[169] „US Border Patrol is considering using body cameras with facial-recognition technology“, Businessinsider, žiūrėta 2019 m. lapkričio 2 d., https://www.businessinsider.my/us-customs-border-patrol-considers-body-cameras-with-facial-recognition-2019 10/.

išvykstantiems asmenims.[170] Kalbant apie technologijas Lietuvoje naudojamos įvairios informacinės sistemos, tokios kaip NASA, kurios nuskaito automobilio numerius ir stebi šio sienos kirtimo dažnumą, suveikusius rizikos profilius. Kita sistema yra RIKS, kuri formuoja rizikos profilius krovininėms transporto priemonėmis ir taip atliekant krovinio formalumus muitinės posto pareigūnas mato į kurį tikrinimo kanalą turi būti nukreipiama transporto priemonė, o galbūt reikalingas detalus tikrinimas. Pasienio tarnyba savo ruožtu turi informacine programa VSATIS, kurioje atliekama asmens duomenų patikra dėl asmens paskelbtos paieškos, galimos rizikos ir pan. Pasaulyje vystosi vis inovatyvesnės technologijos, pavyzdžiui, pradedamos diegti sienų stebėjimo sistemos (BSS), kurios savo funkcionalumu atitinka fiksuotosios ir mobiliosios vaizdo stebėjimo sistemas, diapazono ieškiklius, šiluminio vaizdo įrenginius, radarus, žemės jutiklius ir radijo dažnio jutiklius[171]. Asmenys atliekantys kriminalinę žvalgybą taip pat naudoja įvairias priemones, tokias kaip naktinio matymo prietaisai, pasiklausymo įranga, įvairios rizikos analizės sistemos, kurios leidžia įvertinti galimą riziką. Tiek išsivysčiusios šalys, tiek besivystančios patikros metu, prevenciškai naudoja tam tikras technines priemones, tiek sistemas, tačiau sistemų inovatyvumas priklauso nuo valstybės ekonominio išsivystymo.

2.2.4.3. Specialiosios technikos panaudojimas atliekant ikiteisminio tyrimo veiksmus

Padaryto kontrabandos nusikaltimo tyrimui taip pat reikalingos techninės priemonės, duomenų bazės ir pan. Čia taip pat naudojama operatyvioji kriminalistinė technika, bet tam tikrais atvejais ir tiriamoji technika įvykio vietoje. Operatyvioji technika tyrėjui reikalinga iškart atvykus į įvykio vietą, užfiksuojant įvykio vietą, taip pat, svarbu iškart atstumo matavimo prietaisais pamatuoti atstumą nuo sienos iki įvykio vietos. Kontrabandos nusikaltimuose, jeigu galimai veiką padaręs asmuo nėra žinomas (pasienio juosta, miškas) reikalinga surasti pirštų antspaudus, o jeigu asmuo yra žinomas (veika muitinės kontrolės poste), tokiu atveju reikia ieškoti kitų asmenų galimai prisidėjusių prie veikos pirštų antspaudų. Čia naudojami universalieji lagaminai skirti pirštų antspaudams išryškinti. Antspaudų ryškinimui gali būti naudojami metalo, paprastieji, liuminescenciniai ir termoplastiniai milteliai[172]. Mokslui žengiant į priekį, keičiasi ir pirštų antspaudų ryškinimo medžiagos. Neseniai pradėta kalbėti apie fluorescuojančias nano medžiagas bei retųjų medžiagų fluorescuojančias nano medžiagas, anot

[170] „U.S. Customs Wants to Use Your Face As a Boarding Pass“, Nextgov, žiūrėta 2019 m. lapkričio 2 d., https://www.nextgov.com/emerging-tech/2018/02/us-customs-wants-use-your-face-boarding-pass/146115/.
[171] „DHS-CBP-PIA-022 Border Surveillance Systems (BSS)“, DHS, žiūrėta 2019 lapkričio 2 d., https://www.dhs.gov/publication/border-surveillance-systems-bss.
[172] Rakesh K. Garg, Harish Kumari amd Ramanjit Kaur, „A new technique for vizualization of latent fingerprints on various surfaces using powder from turmeric: A rhizomatous herbaceous plant (Curcuma longa)“, ResearchGate, žiūrėta 2019 m. lapkričio 2 d., https://www.researchgate.net/publication/257737155_A_new_technique_for_visualization_of_latent_fingerprints_on_various_surfaces_using_powder_from_turmeric_A_rhizomatous_herbaceous_plant_Curcuma_longa.

mokslininkų, šios medžiagos gali pasiekti žymiai didesnį jautrumą, kontrastą bei mažesnį toksiškumą[173]. Manytina, jog viena iš labiausiai padedančių pareigūnams, neturintiems daktiloskopijos specialisto kvalifikacijos, įvykio vietoje nustatyti galimai veiką padariusį asmenį yra greitojo indentifikavimo įrenginiai. Šiuose įrenginiuose yra įdiegtos daktiloskopinės paieškos sistemos, tokios kaip automatizuota daktiloskopinės identifikacijos sistema CAFIS, kurios pagal rankos smilių gali identifikuoti asmens tapatybę[174]. Rastiems antspaudams naudojamos specialiosios priemonės tinkamai juos įpakuoti. Kito procesinio veiksmo – apklausos metu, vėl gi neapsieinama be techninių priemonių pagalbos, tai gali būti garso įrašymo prietaisai, atitinkamais atvejais, apklausos gali būti vykdomos ir nuotoliniu būdu, taip neužtęsiant proceso, jeigu asmuo yra ne Lietuvoje arba yra įkalinimo įstaigoje[175]. Taip pat, įmanomos apklausos naudojant poligrafą, kiek tai aktualu, ir kiek tai naudojama kontrabandos tyrimui, negalime pasakyti, tačiau tokia galimybė yra. Tolimesnių procesinių veiksmų metu galimas techninių priemonių naudojimas. Asmens kratos metu, gali būti reikalingas metalo detektorius, rastiems asmeniniams daiktams užfiksuoti vaizdo fiksavimo prietaisai, elementarūs įrankiai išmatuoti rastiems daiktams. Analogiškai iš su patalpų, sandėlių krata ir poėmiu. Naudojami bendros paskirties įrankiai: atsuktuvai, metalo pjautuvai, įrenginiai seifams atkoduoti ir pan.

Tiriamoji technika gali būti naudojama, tais atvejais, kai svarbu išsiaiškinti ar tai kontrabandos dalykas, pavyzdžiui, narkotinė medžiaga, ar tiesiog kita nekenksminga medžiaga (miltai, skalbimo milteliai ir pan.). Šiandiena naudojama ROSFEN – greita, vietoje atliekama sprogstamųjų medžiagų ar narkotinė analizė. Tai jonais filtruojama masės spektrometro platforma, gebanti atlikti minėtų medžiagų analizę įvykio vietoje.[176] Tam tikrais atvejais gali būti naudojama mobili laboratorija, kai neužtenka vien tik lagamine esančių priemonių. Laboratorijos gali būti specializuotos konkrečioms nusikalstamoms veikoms tirti. Tiriant kontrabandos bylos, paprastai tokių laboratorijų neprireikia.

2.2.4.4. Objektų tyrimas ir ekspertizė

Kontrabandos tyrime labai dažnai atlikus pirminius procesinius veiksmus ir atsiradus abejonėms, netikslumams, atsiranda poreikis paskirti ekspertizę ar duoti užduotį specialistui ištirti tam tikrą objektą. Tokiais objektai gali būti pats kontrabandos dalykas, veikos padarymo įrankiai, dokumentai, pėdsakai ir pan. Dažniausiai klausimus ekspertams/specialistams

[173] Meng Wang, Ming Li, Aoyang Yu, Ye Zhu, Mingying Yang and Chuanbin Mao, „Fluorescent Nanomaterials for the Development of Latent Fingerprints in Forensic Sciences“, NCBI, žiūrėta 2019 m. spalio 29 d., https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5898818/#S1title.
[174] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika: teorija ir technika*. 271.
[175] „Liudytojų apklausos jau vyksta nuotoliniu būdu“, Teismai, žiūrėta 2019 m. lapkričio 3 d., https://www.teismai.lt/lt/naujienos/teismu-sistemos-naujienos/liudytoju-apklausos-jau-vyksta-nuotoliniu-budu/361.
[176] Eglė Bilevičiūtė ir kt. *Europos kriminalistikos bendros erdvės 2020 vizijos įgyvendinimo Lietuvoje mokslinė koncepcija*. (Vilnius:Mykolo Romerio universitetas. 2016). 239.

formuoja teisėjai, tačiau tam tikrais atvejais tai daro ir ikiteisminio tyrimo tyrėjai, kurie siekia, jog šiems atsakyti į rūpimus klausimus gali tik ekspertai arba specialistai. Kaip formuoti tyrėjams klausimus, įvairios ekspertizių įstaigos yra sukūrę metodines priemones[177], tam, jog būtų išvengta netiksliai suformuotų klausimų, perteklinių, specialisto kompetencijai nepriskirtinų klausimų, ar klausimų, nepagristai išplečiančių tyrimo (ekspertizės) apimtis ir laiką. Teismo ekspertizės įstaigų sąrašas pateikiamas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos tinklapyje[178], tokios įstaigos yra Lietuvos teismo ekspertizės centras (toliau LTEC), Lietuvos policijos Kriminalistinių tyrimų centras (toliau KTC), Valstybinė teismo medicinos tarnyba (toliau VTMT), Valstybinė teismo psichiatrijos tarnyba (toliau VTPT). Taip pat, Muitinė turi specializuotą įstaigą – Muitinės laboratoriją, kurios uždaviniai yra tirti prekių mėginius ir teikti išvadas dėl prekių klasifikavimo pagal Kombinuotąją nomenklatūrą[179], Europos Sąjungos integruotą tarifą (TARIC), identifikuoti narkotines, psichotropines, nuodingas, pavojingas medžiagas ir kitus draudžiamus arba ribojamus įvežti į Lietuvos Respubliką ir išvežti iš jos daiktus.[180] Ekspertizę ar tyrimą kaip minėta, reikalinga paskirti visais atvejais, kai kyla abejonių dėl prekių vertės, kilmės, pagaminimo vietos ir t.t. Kontrabandos tyrimo metu, atliekant procesinius veiksmus, daromi trasologiniai, daktiloskopiniai, DNR, balistiniai (jeigu tai šaunamųjų ginklų kontrabanda) ar cheminiai tyrimai ar esant poreikiui ekspertizės.

Paprastai kriminalistinė technika, tokia kaip liuminescencinės analizės metodai naudojami, kai reikia nustatyti dokumentų autentiškumą, ar nėra atliktų taisymų, ar nėra klastoti antspaudai, kokie naudojami tam tikrų asmenų. Esant reikalingumui nustatyti medžiagas ir jų kiekį naudojami dujų chrmomatografai, ponasluoksnės, skystinės chromatografijos, spektrofotometrijos ir t.t.. Kontrabandos atveju, kuomet sulaikomas krovinys su alkoholio, naftos produktais, dažnai skiriami kriminalistiniai tyrimai ar ekspertizės nustatyti ar produktai atitinka kokybės standartą, alkoholio procentinę koncentraciją, naftos produktų kokybę ir paskirtį bei panašūs tyrimai.

Šiuolaikinėje kriminalistikoje neįmanoma apsieiti bet informacinių technologijų ir sistemų. Nemažai sistemų naudojama daktiloskopijoje. Viena iš naudojamų sistemų, yra

---

[177] Pavyzdžiui, LTEC http://www.ltec.lt/get.php?f.247

[178] „Teismo ekspertizių įstaigų ir teismo ekspertų sąrašas“, Teisingumo ministerija, žiūrėta 2019 m. lapkričio 5 d., https://tm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/teismo-ekspertai

[179] „2018 m. spalio 11 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2018/1602, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2658/87 dėl tarifų ir statistinės nomenklatūros bei dėl Bendrojo muitų tarifo I priedas“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d., https://eurlex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.273.01.0001.01.LIT&toc=OJ:L:2018:273:TOC

[180] „Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus 2011 m. gruodžio 6 d. įsakymu Nr. 1B-668 Muitinės laboratorijos nuostatai.“, Lietuvos muitinė, žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d., https://www.lrmuitine.lt/web/guest/288.

EURODAC - yra ES prieglobsčio pirštų atspaudų duomenų bazė, kurioje yra visų prieglobsčio prašytojų iš kiekvienos valstybės narės pirštų atspaudai, taip pat asmenų, sulaikytų neteisėtai kertant sienas, pirštų atspaudai[181]. Taip pat, KTC naudojama automatizuota daktiloskopinės identifikacijos sistema ADIS, kurioje yra sukaupta daug daktiloskopinių kortelių, pirštų antspaudai neištirtose bylose. Užsienio valstybėse yra naudojama itin pažengusi AFIS sistema[182]. Šiose duomenų bazėse saugomi asmenų pirštų antspaudų profiliai, kurie palengvina pareigūno darbą nustatinėjant tapatybę.

Taip pat, tiriamojoje technikoje, optimizuoti tyrimo ar ekspertizės procesą padeda tam tikros duomenų bazės apie DNR, kuriose saugomi asmenų DNR profiliai, kuriuos galima esant poreikiui indenifikuoti, kadangi, kiekvieno asmens DNR yra unikalus. Įvairios ekspertinės įstaigos naudoja tokias duomenų bazes, KTC naudoja pavyzdines DNR kolekcijas, tačiau be pavyzdinių kolekcijų, tvarko ir asmenų bei objektų identifikacijai skirtas duomenų bazes, tokias kaip DNR duomenų bazė arba minėta automatizuota daktiloskopinės identifikacijos sistema. Teismo ekspertizių centro ekspertizės reikmėms skirtų lyginamųjų pavyzdžių sistema yra daugiau vietinio pobūdžio skirta tik šios institucijos reikmėms.[183] Taip yra sukurtos bazės, kurių pagrindinę dalį sudaro bibliografinė ir faktografinė visų centro daromų ekspertizės rūšių informacija, taip pat informacija bendrosios kriminalistikos teorijos, nusikaltimų tyrimo metodikos ir taktikos klausimais[184]. Užsienyje turint veiką padariusio asmens DNR, kuomet nerandama DNR atitikmenų, galima nustatyti preliminarią žmogaus išvaizdą[185]. Kalbant apie šiandieninius poreikiu dalintis informacija ne tik nacionaliniu lygmeniu, bet ir tarptautiniu DNR kortelių apsikeitimu, E. Krutovos ir O. Bergere teigimu, reikalingas duomenų keitimasis siekiant riboti tarptautinį nusikalstamumą[186]. Straipsnyje pabrėžiama, kad būtina kurti informacijos apsikeitimo bendrą modelį, visų pirma suvienodinant šio proceso teisinį reguliavimą valstybėse. Verta paminėti, jog kontrabandos tyrimo metu, jeigu veiką padaręs asmuo kažkokiu būdu sugebėjo palikti netradicinius ausų pėdsakus, galima atlikti kaip J. Kasprzak siūlo vadinti otoskopinius tyrimus[187], kurie gali identifikuoti asmenį, taip pat, pažymėtina, jog Lenkijos teismas pripažįsta tokius tyrimus.

---

[181] „Identification of applicants (EURODAC)“, Europa, žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d., https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we do/policies/asylum/identification-of-applicants_en.

[182] „Automated Fingerprint Identification System (AFIS) – a short history“, Gemalto, žiūrėta 2019 m. lapkričio 5 d., https://www.gemalto.com/govt/biometrics/afis-history.

[183] Eglė Kažemikaitienė, „Kriminalistinės registracijos sistema Lietuvoje“, *Jurisprudencija 43, 35 (2003): 54.*

[184] Ten pat. 54

[185] Samuel Hodge, „Current Controversies in the Use of DNA in Forensic Investigations. University of Baltimore Law Review“, Scholarwork,žiūrėta 2019 m. lapkričio 7 d., https://scholarworks.law.ubalt.edu/ublr/vol48/iss1/3/

[186] Эрика Крутова, Ольга Бергер. *Роль международного обмена данными днк в решении криминалистических задач*. Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika. 109.

[187] Jerzy Kasprzak, „Forensic otoscopy – new method of human identification“. *Jurisprudencija 66, 58 (2005): 106.*

Kontrabandos tyrimo metu gali būti randami tekstilės atplaišai, maisto likučiai, kojų pėdsakai, įrankiai, nuorūkos todėl esant reikalui užsakomi trasologiniai tyrimai ar ekspertizės. Pavyzdžiui, radus kojų pėdsakus galima nustatyti asmens galimus kūno parametrus. Paprastai to reikia, kuomet nėra žinomas veiką padaręs asmuo. Pavyzdžiui specialistui reikalinga išryškinti batų žymes ant netradicinių paviršių, čia puikiai pasitarnauja elektrostatinės pėdsakų ieškiklis. Taip pat, naudojami 3D skeneriai, analizės sistemos. Vėl gi, turint pėdsakus galima per tam tikras sistemas nustatyti galimai veiką padariusio asmens pėdos dydį, ūgį, sudėjimą. Taip pat, tiriami žmogaus galvos paviršiaus pėdsakai. Cheiloskopinio tyrimo uždavinys - identifikuoti žmogų iš lūpų pėdsakų, nustatyti pėdsakus palikusių lūpų ypatumus bei pėdsakų susidarymo būdą[188]. Pavyzdžiui, kuomet asmuo kontrabandos saugojimo patalpose gėrė vandenį iš stiklinės, tokie susidarę pėdsakai gali padėti idenifituoti asmenį dalyvavusį veikoje.

Dokumentotyra nusikaltimų tyrimuose pasitarnauja nustatant ar rastų dokumentų autentiškumą, Yra mokslininkų nuomonių, jog prie dokumentotyros reikia priskirti ir raštotyra[189]. Tai yra ganėtinai diskutuotinas dalykas, kadangi, dokumentuose galima rasti asmens rašysenos elementų (parašas, inicialai ir pan.), todėl tai yra ganėtinai glaudūs dalykai. Greitai ir lengvai identifikuoti padirbtus dokumentus padeda elementarios priemonės, tai dokumentų apsaugos priemonės, kurias turi kiekvienas dokumentas. Pavyzdžiui, pinigų kontrabandos atveju, nustatyti ar pinigai tikri ar padirbti leidžia vandens ženklai[190]. Tam naudojami UV spinduliai, vaizdą didinantys įrenginiai, kad būtų galima įžiūrėti klastojimo požymius. Taip pat, yra daug kitų specialių skiriamųjų saugos ženklų, kuriuos žinant galima greitai nustatyti ar dokumentas tikras ar tai klastotė.

Vis dažniau tampa reikalingi transporto priemonių tyrimai, kadangi darant nusikalstamą veiką yra klastojami automobilio VIN numeriai. Todėl reikalinga identifikuoti tikruosius transporto priemonės VIN numerius. Nustatyti ar transporto priemonė, priekaba nėra vogta ir pan.

Balistiniai tyrimai ir ekspertizės gali būti užsakomi, kuomet gabenama ginklų kontrabanda, taip siekiant nustatyti ar iš gabenamų ginklų nėra padarytas joks nusikaltimas, ar tai nėra vogti ginklai ir patikrinti ar šie ginklai yra atitinkamuose registruose. Lietuva turi tam tikras ginklų, kulkų duomenų bazes. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės kriminalistikos tarnyba ir

---

[188] „Trasologinės ekspertizės“, LTEC, žiūrėta 2019 m. lapkričio 7 d., http://www.ltec.lt/trasologines-metodines.

[189] Max. M. Houck, Jay.A. Siegel. *Fundamentals of Forensic Sience* (Cambridge:Academic Press is an Imprint of Eldever. 2006). 526.

[190] „Euro banknotų apsaugos požymiai“, Bankai, žiūrėta 2019 m. lapkričio 8 d., https://www.bankai.lt/euro-banknotu-apsauga; „Tikras ar padirbtas“, Europa, žiūrėta 2019 lapkričio 8 d., https://www.ecb.europa.eu/euro/changeover/lithuania/shared/files/Real_or_Fake_LT.pdf?813969aa448b321d8f7d8547ba26eb04.

Vyriausiųjų policijos pareigūnų asociacija įsteigė Nacionalinę šaunamųjų ginklų teismo ekspertizės duomenų bazę - sistemą, leidžiančią saugoti ir analizuoti informaciją apie ginklus ir šaunamuosius ginklus.[191]

Europos Sąjunga skatina bendrą kriminalistinės erdvės kūrimą. Pavyzdžiui Europos Tarybos pateiktoje išvadoje[192] pateikiama, jog juntamas DNR duomenų apsikeitimo didėjimas ir vis dažniau kriminalistų įrodymai tampa svarbiais įrodymais baudžiamosiose bylose. Kalbant apie daktiloskopiją, tyrėjai turi galimybę pasinaudoti daktiloskopinių duomenų sistemomis ne tik nacionaliniu, bet ir tarptautiniu lygiu. PRÜM – tiesioginis daktiloskopinių duomenų pasikeitimas su valstybėmis, įgyvendinant Europos Tarybos sprendimus[193]. Nuo 2012 metų PRUM kanalais į Lietuvos daktiloskopinių duomenų registrą gali kreiptis visos valstybės, kurios yra įgyvendinusios PRÜM reikalavimus ir yra suderinusios sistemas su Lietuvos CAFIS[194]. Dar viena indentifikavimo sistema yra ECRIS – tai nuosprendžių registrų sistema, kuri naudojama kaip papildoma priemonė ES piliečių, nuteistų kitose ES šalyse, asmens pirštų antspaudams identifikuoti.[195]

Taigi, bendradarbiavimas ir įvairūs moksliniai laimėjimai informacinių technologijų srityje, fizikoje, chemijoje, matematikoje ir kituose moksluose, suponuoja efektyvesnį ir šiuolaikiškesnį technikos priemonių ir sistemų naudojimą kriminalistikoje.

2.3. Kontrabandos kriminalistinės charakteristikos reikšmė tiriant šios rūšies nusikalstamas veikas.

Kriminalistinėje teorijoje labai svarbią vietą užima ir kriminalistinė nusikalstamų veikų charakteristika, kadangi, ji nėra apibendrinamosios formos, bet charakterizuoja kiekvienos veikos specifinius ypatumus, kurie tyrėjui gali parodyti tam nusikaltimui galimai būdingus mechanizmus ar kitas ypatybes. Tačiau nereikia pamiršti, kad kriminalistinė nusikalstamų veikų charakteristika yra kaip orientyras ir tyrėjas turi suprasti, jog jo tiriamas nusikaltimas yra konkretus atvejis, kuriam aklai naudoti kriminalistinės nusikatamų veikų charakteristikos negalima, čia reikalingas tyrėjo loginis mąstymas ir analizė tiriant veiką bei gebėjimas pritaikyti situacijai labiausiai tinkančias kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos ypatybes ir taip iškelti

[191] „Firearms & Ballistics“, Aboutforensics. Žiūrėta 2019 lapkričio 25 d., https://aboutforensics.co.uk/firearms-ballistics/ .
[192] „Council of the Europe Union (2016). Councuk Conclusions and Action Plan on the way forward in view of thee creation of an European Forensic Science Area“, Europa, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10128-2016-INIT/en/pdf.
[193] Eglė Bilevičiūtė ir kt. *Europos kriminalistikos bendros erdvės 2020 vizijos įgyvendinimo Lietuvoje mokslinė koncepcija*. 176.
[194] Ten pat. 177.
[195] Ten pat. 178.

labiausiai tikėtinas versijas. Anot S. Matulienės: „Kriminalistinei nusikaltimų charakteristikai, kaip vienam iš svarbiausių nusikaltimo tyrimo institutų, būdinga daugybė funkcijų, padedančių kiek galima kryptingiau organizuoti nusikaltimų tyrimą. Greta jų galima išskirti vieną esminę funkciją, kurios paskirtis – užtikrinti optimalų tyrimo metodų paruošimą, todėl sąlyginai ją galima būtų pavadinti metodologine funkcija[196]“. Kaip ir visos atskirų nusikalstamų veikų metodikos turi kriminalistinę charakteristiką, taip ir kontrabandos tyrimo metodika turi savąją. Visų pirma, charakteristikos sąvoka kildinama iš graikiško žodžio *charakteristikos* ((iš)skiriamasis), kuris apibūdinimas kaip, skiriamųjų savybių, pranašumų, trūkumų nusakymas[197]. Kontrabandos kriminalistinė charakteristika suprantama kaip apibendrintų bei tarpusavyje susijusių kriminalistikai reikšmingų duomenų apie kontrabandos tipinius požymius ir aplinkybes visuma[198]. Tačiau kontrabandos kriminalistinė charakteristika, anot A. Gorbatkovo yra ganėtinai sunki kategorija, kadangi tarp mokslininkų nėra bendro sąvokos apibrėžimo, kaip teigia mokslininkas išanalizavus įvairių mokslininkų nuomones galima pateikti pagrindinius charakteristikos bruožus: „1. Tai tam tikrų kriminalistiniu požiūriu reikšmingų duomenų visuma apie atskirą nusikalstamų veikų rūšį; 2. Tai duomenys gauti analizuojant charakteristikos elementus ir jų koreliacinius ryšius; 3. Ši sistema apibūdina pačią nusikalstamą veiką, subjektą ir kitas kriminalistiškai svarbias aplinkybes; 4. Duomenų visuma, padedanti efektyviau spręsti veikos tyrimo, atskleidimo ir prevencijos uždavinius“[199]. Kaip ir pati kontrabandos tyrimo metodikos charakteristikos samprata, taip ir charakteristikos elementai neturi vieno tikslaus suvokimo. Vieni mokslininkai[200] išskiria keturis elementus, tai kontrabandos dalykas, situacija, kontrabandos būdas ir pėdsakai, kontrabandos subjektas. O kiti mokslininkai šiek tiek kitaip išskaido charakteristikos elementus: nusikaltimo būdas, nusikaltimo mechanizmas, nusikaltimo aplinka, nusikaltimo dalykas, nusikaltimo subjektas[201]. Užsienio literatūroje, o ypatingai rusų mokslininkų išleistuose straipsniuose, monografijose, galima rasti atskirai išskiriamų elementų, tokių kaip motyvas, aukos asmenybę[202]. Analizuojant senesnę literatūrą, prie charakteristikos elementų mokslininkai bando priskirti, tokius elementus, kaip nusikaltimo paplitimas, pėdsakų susidarymo mechanizmas[203]. Tačiau ar tai yra tikslinga, kadangi kiekvienas elementas savo turiniu turi būti naudingas kriminalistinei charakteristikai. Autorei priimtinesnis yra pirmųjų mokslininkų pateiktas elementų grupavimas, kadangi, manytina, jog antrojo mokslininko

[196] Snieguolė Matulienė. „Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika: teorijų ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija“. 154
[197] Lietuvių žodynas, žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d., https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Charakteristika.
[198] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *Kriminalistika. Taktika ir metodika*, 676.
[199] Gorbatkov, *Kontrabandos tyrimas*, 32.
[200] Kurapka ir kt., *Kriminalistika. Taktika ir metodika*, 676.
[201] Andrej Gorbatkov *„Kontrabandos kriminalistinė charakteristika“.* 19.
[202] Евгений Петрович Ищенко., ir kt. *Криминалистика*. 14.
[203] Иван Фёдорович Герасимов и Леонид Яковлевич Драпкин, *Криминалистика* (Москва, 1984). 330-332.

elementai bereikalingai išskaidyti į du atskirus elementus, t.y., mechanizmas ir aplinka. Šie elementai gali būti sujungti į vieną elementą – kontrabandos situaciją. Pabrėžtina, jog kriminalistinei kontrabandos charakteristikos elementai turi sietis su baudžiamojoje teisėje įtvirtintais kontrabandos, kaip nusikaltimo elementais (požymiais). Anot. S.Matulienės: „<...> kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos struktūros pagrindas turi būti nusikaltimų sudėtis. Kadangi, nusikaltimo sudėties struktūriniai elementai yra nusikaltimo subjektas, nusikaltimo objektas, nusikaltimo subjektyvioji pusė, nusikaltimo objektyvioji pusė[204], tai kriminalistine nusikaltimų charakteristiką sudaro šie elementai <...> turintys kriminalistiškai vertingos informacijos: 1. Nusikaltimo būdas. 2. Asmuo, padaręs nusikaltimą. 3.. Nusikaltimo pasikėsinimo dalykas ir (arba) nukentėjusysis. 4. Nusikaltimo situacija[205]“ Taigi, toliau bus nagrinėjami kontrabandos kriminalistinės charakteristikos elementai pagal pirmųjų mokslininkų pateiktus tipinius elementus.

Paminėtina ir kriminalistinės atskirų nusikalstamų veikų charakteristikos elementų svarba. Įvykus nusikalstamai veikai, mūsų nagrinėjamu atveju, kontrabandai, tyrėjas pradeda atitinkamus tyrimo veiksmus. Jeigu pareigūnas nustato pirminius veikos padarymo požymius, reikalingas ir ikiteisminio tyrimo planavimas. O čia ir atsiskleidžia charakteristikos elementų reikšmė. Ikiteisminio tyrimo sėkmė priklauso nuo visų charakteristikos elementų atskleidimo ir ištyrimo, priešingu atveju, tyrimas gali būti chaotiškas. Kadangi, tyrime svarbios visos detalės, veikos mechanizmas, kaip įvyko veika, kokia buvo veikos eiga, kaip toliau elgėsi veiką padaręs asmuo, kokie įvykio vietoje likę pėdsakai, koks buvo veikos dalykas ir žinoma svarbu žinoti ir veikos motyvą siekiant išsiaiškinti nusikaltimą. Anot V.E. Kurapkos ir H. Malevskio: „Kiekvienos nusikaltimų rūšies tyrimo metodikos pagrindinis elementas yra kriminalistinė nusikaltimo charakteristika. Tik gerai išmanant jos elementus galima efektyviai, operatyviai ir tikslingai tirti konkretų nusikaltimą, nes priešingu atveju ši veikla yra ne planingas, mokslinėmis rekomendacijomis pagrįstas tyrimas, bet chaotiškas tarpusavyje nesusijusių veiksmų konglomeratas, skirtas siekti labai miglotai suprantamo tikslo[206]“.

Kaip ir baudžiamojoje teisėje, taip ir kriminalistikoje, reikia nustatyti ir apibūdinti kontrabandos dalyką. **Kontrabandos dalykas** – tai daiktai, prekės, pinigai, kurie gabenami siekiant išvengti muitinės kontrolės, kitaip tariant, tai daiktai, kurie privalomi pateikti muitinės kontrolei ir kurių vertė viršija Lietuvos Respublikos teisės aktais nustatytą minimalaus gyvenimo

[204] Vytautas Piesliakas, *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį* (Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1996). 36.
[205] Snieguolė Matulienė. „Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika nusikaltimų tyrimo metodikoje: teorinių ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija“ (daktaro diseracija, Mykolo Romerio universitetas, 2004). 46-47.
[206] Vidmantas Egidijus Kurapka ir Henryk Malevski. „Šiuolaikinė nusikaltimų tyrimo koncepcija ir jos kriminalistinis procesinis užtikrinimas. Pirmieji rezultatai“, *Jurisprudencija 43, 35 (2003):82.*

lygio (MGL) dydžio sumą ir kilnojamosios kultūros vertybės bei antikvariniai daiktai, kurių vertė veikos kvalifikavimui reikšmės neturi[207]. Kultūros vertybių ar antikvarinių daiktų sąrašas yra pateiktas Europos Tarybos reglamente[208], į šį sąrašą patenka įvairios statulos, pašto ženklai, archyvai, senesni nei 100 metų archeologijos objektai ir panašiai. Kontrabandos dalyku gali būti tokios ribotos apyvartos daiktai, kaip šaunamieji ginklai, radioaktyvios medžiagos, arba draudžiamos prekės, tokios kaip narkotinės ar psichotropinės medžiagos. Remiantis, minėtomis Muitinės ar VSAT metinėmis veiklos ataskaitomis, jau daugelį metų pagrindinis kontrabandos dalykas yra tabakas ir tabako gaminiai. Žinoma, reikėtų paminėti ir alkoholį, bei naftos produktus. Paminėtina, jog praktikoje aktualumo įgauna ir dar vienas kontrabandos dalykas – medikamentai-vaistai, kadangi, Europoje kai kurie vaistai yra draudžiami dėl CITES konvencijos, kadangi vaistiniuose preparatuose yra konvencijoje saugomų augalų ar gyvūnų dalių arba tiesiog tokių priemonių nėra Lietuvos rinkoje, o galbūt dėl kainų ženklaus skirtumo, vaistai yra gabenami komerciniais tikslais nesilaikant nustatytų įvežimo į ES normų ar vengiant mokesčių. Šis dalykas labiau aktualesnis administracinei teisei, kadangi praktikoje pasitaiko baudžiamųjų bylų dėl didelio vaistinių preparatų kontrabandos, pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje[209] asmuo gabeno paslėpęs nereceptinių vaistų pakuotėse vaistinius preparatus, kuriuose yra labai didelis kiekis medžiagų priskiriamų psichotropinėms medžiagoms ir kurioms gabenti nebuvo gautas gydytojo receptas. Taip pat, kontrabandos dalyku gali būti ir pinigai, bet kokia galiojančia valiuta. Atvykstant į Europos Sąjungą iš Trečiųjų šalių būtina deklaruoti pinigų sumą, jeigu ji viršija dešimtų tūkstančių eurų ar ją atitinkančią sumą užsienio valiuta, vienam asmeniui, o po Europos Sąjungą keliaujantiems deklaruoti reikia, tik jeigu to reikalauja muitinės pareigūnas. Pagal Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo įstatymą [210] siekiant kontroliuoti jog pinigai nepatektų į „šešėlinę rinką“ būtinas deklaravimas, tačiau asmenys siekdami išvengti kontrolės pinigus bando paslėpti nuo muitinės kontrolės. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje[211] asmuo čiužinyje paslėpęs gabeno 55 000 eurų, arba kitoje byloje[212] asmuo gabeno 250 000 eurų, kurie buvo paslėpti nuo muitinio deklaravimo. Bendrai kriminalistiniu požiūriu kontrabandos dalyką galima suskirstyti į masinio naudojimo prekes (alkoholis, tabakas, vaistai, maisto

[207] Kurapka ir kt., Kriminalistika. Taktika ir metodika. 676.
[208] „Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 116/2009 dėl kultūros vertybių eksporto“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 25 d., https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:039:0001:0007:LT:PDF.
[209]„Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-34-107/2015“, ETEISMAI, žiūrėt 2019 m. lapkričio 9 d., https://eteismai.lt/byla/160880503670178/1-34-107/2015.
[210]„ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir terozimo finansavimo prevencijos įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., https://www.infolex.lt/ta/60123; „2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1889/2005 dėl grynųjų pinigų, įvežamų į Bendriją ir išvežamų iš jos, kontrolės“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 14 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32005R1889.
[211]„Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1A-150/2007“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 25 d., https://eteismai.lt/byla/132485560607574/1A-150/2007.
[212]„Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus Nr. 1A-335-616/2018“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 25 d., https://eteismai.lt/byla/264802534559550/1A-335-616/2018.

produktai, automobiliai), riboto naudojimo prekės (šaunamieji ginklai, sprogmenys, nuodingos medžiagos, prekursoriai), istorinės, antikvarinės, numizmatinės vertybės (ikonos, paveikslai ir pan.), nafta ir jos produktai, spalvotieji, retieji, taurieji metalai, kiti daiktai (pinigai, gyvūnai, brangakmeniai ir t.t.).[213] Taigi, kontrabandos dalykas yra daugialypis, kadangi tai gali būti įvairūs plataus spektro daiktai-prekės.

Kontrabandos būdą galima apibūdinti, kaip kaltininko veikla, pasireiškianti atitinkamų teisės aktu, reguliuojančių komercinę, ūkinę, finansinę veiklą, visišku nevykdymu arba netinkamu vykdymu, neteisėtų prekių įvežimu ar išvežimu iš Lietuvos[214]. Tikslesnį būdo apibūdinimą galime rasti A. Gorbatkovo straipsnyje, kuriame jis teigia, jog tai yra ne tik veiksmai, kuriais subjektas gabena prekes-daiktus per valstybės sieną, bet ir parengiamieji veiksmai, tokie kaip slėptuvių rengimas, dokumentų klastojimas, muitinės ir kitų teisėsaugos institucijų pareigūnų papirkimas, palydos ir „apsaugos“ suradimas, kontrabandinių prekių realizavimo vietų suradimas, persiuntimas į kitą valstybę[215]. Lietuvos mokslininkai sąlygiškai išskiria penkis tipinius kontrabandos nusikaltimų būdus[216]. Vienas iš jų yra kontrabandos gabenimas ne per muitinės postus. Tai gali būti tiek kontrabandos gabenimas iš kitų valstybių į Lietuvą, tiek gabenimas iš Lietuvos. Siekiant išvengti muitinio tikrinimo norima apeiti mokesčių už gabenamas prekes surinkimą arba tiesiog norima pergabenti prekes, kurios reikalingas specialus leidimas. Dažniausiai praktikoje asmenys pasirenka tokias vietas, kurių apsauga dėl reljefo išsidėstymo yra apsunkinama, arba turima informacija apie valstybės sienos ruože esančių pareigūnų dislokacijos vietas ir nesaugomą valstybės sienos ruožą. Prekes galima permesti, pernešti per sieną, perduodant kitiems asmenims gabenti, pasitelkiant upes ar kitus vandens telkinius, t.y., perplukdant kontrabandą. Dažnai galime išgirsti apie kontrabandos gabenimą „ichtiandrais“ ar „amfibijomis“, tai dažnai naudojamos priemonės greitai pergabenti kontrabandą per valstybės sieną, „Ichtiandrai“ – tai asmenys vilkintys hidrokostiumus ir plaukmenis, kurie plaukdami vandens telkiniais siekia kirsti sieną ir su savimi atplukdyti kontrabandą. O kalbant apie „amfibijas“ – tai specifinės transporto priemonės, kurios gali būti eksploatuojamos ir sausuma ir vandeniu. Kontrabandininkams tai labai patogi priemonė, kadangi galima gabenti kontrabandą sunkiai privažiuojamose vietose, kur įprasta transporto priemonė negalėtų pravažiuoti. Kitas būdas yra kontrabandos gabenimas per muitinę, ją slepiant ar kitaip apsunkinant jų aptikimą. Šiuo atveju, kontrabanda gali būti gabenama specialiai įrengtose vietose ar išnaudojant transporto priemonės gamyklines ertmes arba gabenama po asmens drabužiais. Kontrabandą gabenančių asmenų fantazijai ribų nėra, nes nėra tipinės vietos transporto

[213] Andrej Gorbatkov. *Kontrabandos kriminalistinė charakteristika*. 26
[214] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika. Taktika ir metodika*. 677.
[215] Andrej Gorbatkov. *Kontrabandos kriminalistinė charakteristika*.20.
[216] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika: taktika ir metodika*. 678-681.

priemonėje, kurioje būtų gabenama paslėptos prekės. Praktikoje yra begalė vietų, kur galima meistriškai paslėpti kontrabandą, kad net akyliausia pareigūno akis gali to visai nepastebėti. Pavyzdžiui, prekės gali būti gabenamos specialiai įrengtose talpose kuro bake, dujų balionuose, po automobilio stogo apdaila, durelėse, papildomos konstrukcijos automobilio posparniuose ir begalė kitų vietų. Jeigu kontrabanda gabenama krovininėje transporto priemonėje, kuri gabena krovinį, čia taip pat yra apstu vietų, pavyzdžiui dvigubi dugnai, dvigubos jūrinių konteinerių sienos, cisternose, pačiame krovinyje ir t.t. Kitas minėtas būdas yra gabenimas smulkių daiktų paslėptų po viršutiniais drabužiais, papildomomis kišenėmis, specialiose liemenėse, pagal praktiką pastebimą, jog kontrabandos gabenimas po viršutiniais drabužiais pastebimas šaltąjį sezoną, kadangi po šiltomis striukėmis ne taip lengva pastebėti paslėptą kontrabandą. Trečiasis tipinis būdas yra dokumentų klastojimas. Tai gali būti transporto dokumentų klastojimas, komercinių dokumentų, tokių kaip CMR, INVOICE, ar kiti dokumentai, kurie įrodo prekių kilmę, tam tikri sertifikatai, specifikacijos. Dokumentai gali būti suklastojami arba naudojami negaliojantys, tikrovės neatitinkantys duomenys (nurodoma mažesnė ar didesnė sandorio vertė, netinkamas prekės kodas nurodomas, neteisingas svoris), arba apgaulingas dokumentų indentifikavimo priemonių naudojimas: netikrų antspaudų, plombų naudojimas ir pan. Galimas ir toks būdas, kai deklaruojama, jog gabenama tam tikra prekė, pavyzdžiui skystos trąšos, o iš tikrųjų cisternose ar kitose atitinkamose talpose gabenama alkoholis. Penktasis būdas, kuris nėra toks aktualus šiandienai yra įvežtų pagal tranzitinius dokumentus prekių neišvežimas iš Lietuvos. Gabenamas krovinys paliekamas Lietuvos teritorijoje, o fiktyviai užbaigiamos muitinės procedūros, t.y., pažymima, jog krovinys išvažiavo iš Lietuvos teritorijos. Manytina, jog šis būdas nėra aktualus, nes šiandieną yra įvairios informacinės sistemos, kurios griežtai kontroliuoja prekių atvykimą ir išvykimą, bei tikrinama kokios prekės išvyksta iš Lietuvos.

Nusikaltimo padarymo aplinkoje, kuri dažnai apibūdina kontrabandos būdą ir situaciją, dažniausiai lieka veikos pėdsakų[217]. **Kontrabandos pėdsakais** gali būti tiek subjekto elgesys arba tiesiogiai su veika susijusios likusios aplinkybės. Kontrabandos aplinką sudaro įvykio vieta – kur galėjo būti nusikaltėlis, palikti savo žymes, drabužių plaušų. Kiti pėdsakai – įtariamojo gyvenimo būdas, santykiai su žmonėmis ir pan. Netiesioginė kontrabandos aplinka suteikia informacijos apie galimas kontrabandos paskatas motyvus, bendrininkus. Gyvenimo būdą gali atspindėti korespondencija, fotoalbumai, taip galima sužinoti su kuo asmuo bendrauja ir kaip bendrauja. Svarbūs yra ir idealieji pėdsakai, tai žmonių pasąmonėje likę prisiminimai, galbūt mačius įvykį, girdėjus apie atitinkamas įvykio aplinkybes. Pažymėtina, jog neretai tokie pėdsakai gali padėti surasti materialiuosius pėdsakus.

[217] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika. Taktika ir metodika*. 681.

Norint detaliau kalbėti apie veikos situaciją, pirmiausia reikia išsiaiškinti šios reikšmę, literatūroje randamas apibrėžimas, jog situacija suprantama kaip:“<...> tam tikra aplinka, kurią, priimdamas tam tikrus sprendimus įvertina nusikaltėlis[218]“. **Kontrabandos situacija** labiausiai priklauso nuo pasirenkamo kontrabandos gabenimo būdo, nes tai lemia pasirenkama vieta, laikas, meteorologinės sąlygos, o vietos ypatumai lemia kontrabandos būdą, nuo vietovės ypatumų priklauso gabenama kontrabanda, priemonės[219]. Anot, S. Matulienės, aplinka labai dažnai lemia nusikalstamos veikos metodo pritaikymą konkrečioms aplinkybėms. Be to, aplinka dažnai daro esminį poveikį nusikalstamos veikos padarymo mechanizmui. Nusikalstama veika ir pasirengimas jai įvykdyti tam tikroje aplinkoje, kurios elementai palieka pėdsakų. Tokiuose pėdsakuose yra kriminalistikai svarbi informacija, nurodanti, kokiomis sąlygomis nusikalstama veika buvo parengta ir padaryta, o kurios aplinkos sąlygos palengvino ar apsunkino veikos padarymą[220]. Nusikalstamos veikos situacijos samprata negali būti apibrėžta tik vietos ir laiko sąlygų aprašymu. Situacija nusikalstamą veiką apibūdina žymiai plačiau. Ji apima nusikalstamo elgesio erdvinius-konstruktyvius, klimato, fizikinius-cheminius, laiko bei psichologinius veiksnius[221]. Dažnai pastebima, jog kontrabandininkai renkasi tamsų paros metą arba ankstyvą rytą. Baudžiamojoje byloje[222], iš fabulos matyti, jog asmenys buvo pasirinkę ankstyvą rytą ir veika padaryta geografiškai patogioje vietoje pasienyje esančiame upelyje, kuriuo buvo atplukdomos kontrabandinės ir kaip matyti iš bylos medžiagos buvo patogus privažiavimas iki nusikaltimo darymo vietos. Metų laikas pasirinktas taip pat neatsitiktinai, kadangi, nesimato pėdsakų lyginant su žiemos sezonu. 7 valanda ryto taip pat, yra strategiškai tinkamas laikas, nes pareigūnai saugantys pasienio ruožą yra pavargę, o galbūt tuo metu vyksta pamainų pasikeitimai. Kita galima situacija, kuomet kontrabanda gabenama per muitinio tikrinimo postą, dažniausiai kontrabanda gabenama naktį, taip apsunkinant kontrabandos radimą arba slėptuvių aptikimą. Kaip teigia mokslininkai, kad galima pažymėti dėsningumą, kad jeigu kontrabanda daroma vieno asmens, tai veikos mechanizmas sutampa su būdu, o jeigu tau nusikalstamas susivienijimas, organizuota grupė, tai kurioje dalyvauja Muitinės, VSAT pareigūnai, Policijos pareigūnai, kiekvienas grupės narys turi savo vaidmenį-funkciją, tokiu atveju kontrabandos mechanizmas yra labai svarbus tiriant nusikaltimą. Baudžiamojoje byloje [223]VSAT pareigūnas priėmęs kyšį palengvino kontrabandą gabenantiems asmenims, pranešęs,

[218] Snieguolė Matulienė. „*Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika nusikaltimų tyrimo metodikoje: teorinių ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija*“. 123.
[219] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika. Taktika ir metodika*. 682.
[220] Snieguolė Matulienė „*Issues of the Theory of Criminalistics Situation*“. 350.
[221] Ten pat. 349.
[222] „Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1A-76-495/2018“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d., https://eteismai.lt/byla/161971767102479/1A-76-495/2018.
[223] „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-153-209/2013“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://eteismai.lt/byla/201146553164338/1-153-209/2013.

kad naktį (atitinkamu metu) bus nesaugomas pasienio ruožo plotas. Taigi ,matyti, kad pareigūno užduotis organizuotoje grupėje buvo sudaryti palankias sąlygas įvykdyti nusikaltimui. Iš bylos duomenų matyti, kad laikas pasirinktas naktį, kuomet prastas matomumas ir sunkiau pastebėti žmones.

Autorės nuomone, pagrindinis elementas, be kurio neegzistuotų kiti charakteristikos elementai yra – **asmuo vykdantis kontrabandą** – subjektas. Taip pat, tai gali būti ir organizuota grupė ar nusikalstamas susivienijimas. Kontrabandos nusikaltimui įvykdyti nereikia turėti aukštąjį išsilavinimą, ar specialių žinių, praktikoje pastebima, jog kontrabandos nusikalstamas veikas padaro asmenys, kurių išsilavinimas yra vidurinis, bedarbiai, anksčiau teisti už tokį pat ar kitą nusikaltimą, asmenys iš socialinės rizikos šeimų. Tačiau tai nėra absoliuti praktika. Kontrabandos nusikaltimus vykdo ir aukštą socialinį statusą, gerai išmanantys teisės aktus asmenys. Tokius nusikaltimus yra sunkiau tirti, kadangi apie pasekmes yra iškart apgalvota ir būna sukuriami alibi. Paprastai bendrininku grupės ar pavieniai asmenys gabena smulkią kontrabandą, tokią kaip pora papildomų butelių degtinės, maisto produktai, iki kelių blokų cigarečių, o nusikalstamas susivienijimas yra nusitaikęs į kuo didesnę piniginę naudą. Pagal mokslinę literatūrą organizuoto nusikalstamumo dalyviai yra skirstomi pagal vaidmenis, tai ir kriminalistinėje kontrabandos charakteristikoje subjektai gali būti: 1. Vykdytojai – asmenys kurie gabena kontrabandos dalyką (vadeliotajai, vairuotojai, nešikai, „ichtiandrai“ ir pan., 2. Organizatoriai – inicijuojantys kontrabandos nusikaltimą (užsakovai, pardavėjai)., 3. Padėjėjai – palengvinantys nusikalstamo veikos darymą (mechanikai, žvalgai, ryšininkai ir t.t.)., 4. Kiti nusikalstamos veikos bendrininkai – tai gali būti pareigūnai ar kiti asmenys, kurie turi darbinės funkcijos turi ryšį su kontrabandos dalyku (muitinės pareigūnai, VSAT pareigūnai, kurie „užsimerkia“ ir nemato nusikaltimo arba pateikia informaciją apie institucijų rengiamas operacijas). Suburti asmenis į nusikalstamas grupes, susivienijimus gali asmenys, kuriuos sieja giminystės ryšiai, bendri pomėgiai, interesai, dirbantys toje pačioje vietoje, gyvenantys vienam rajone, kaime ir panašiai. Anot, A. Gorbatkov, nustatyti, jog veika padaryta nusikalstamo susivienijimo, kuomet yra pėdsakų ar kitų padarinių, iš kurių galima spręsti apie kontrabandos subjektų ginklavimą ir techninį aprūpinimą, taip pat, matyti sudėtinga kontrabandos pėdsakų slėpimo sistema ir pan.[224].

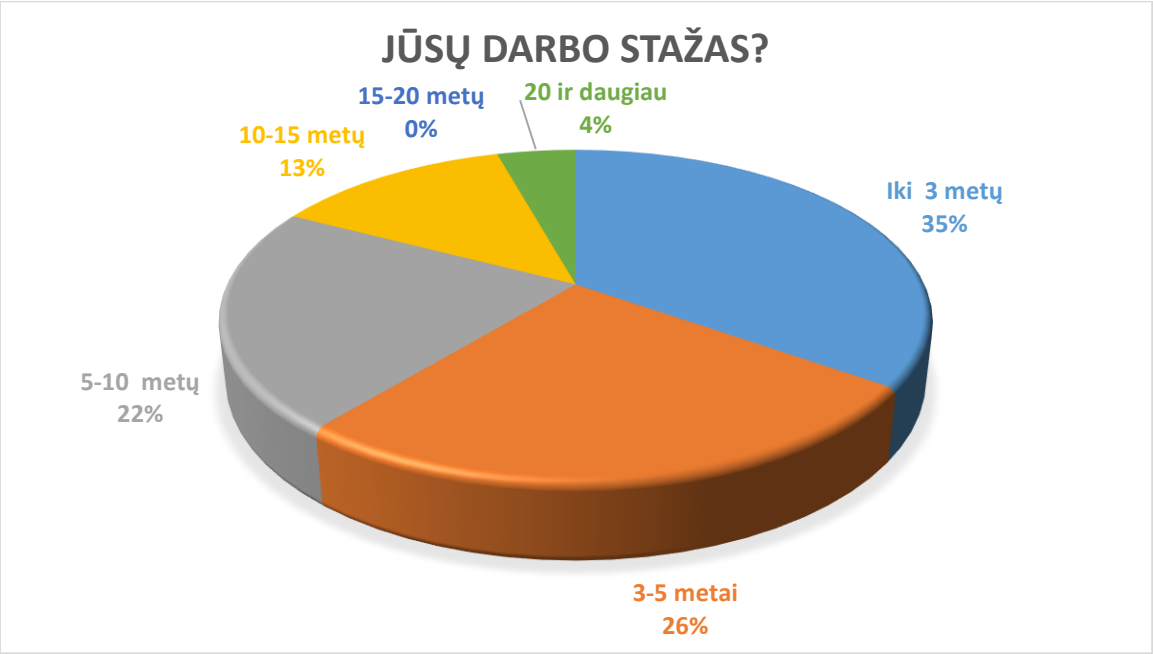
Taigi, ne pavienių elementų egzistavimas yra reikšmingas tiriant kontrabandos nusikaltimams, o visų elementų visuma, kuri viena kitą papildomo ir padeda tyrėjams, remiantis surinktais duomenimis ar besikartojančiais dalykais praktikoje, išaiškinti efektyviai kontrabandos nusikaltimus.

[224] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *Kriminalistika. Taktika ir metodika*. 685.

3. KONTRABANDOS TYRIMO PRAKTIKA LIETUVOJE: BŪKLĖ, PROBLEMOS, PERSPEKTYVOS

Siekiant atskleisti praktines problemas ir išsiaiškinti kontrabandos tyrimų būklę buvo atliekama teismų praktikos analizė, taip pat buvo vykdoma ikiteisminio tyrimo tyrėjų anketinė apklausa, kurios metu buvo pasirinkta apklausti Muitinės kriminalinės tarnybos pareigūnus, klausimynas buvo sudarytas ikiteisminio tyrimo tyrėjams apklausti, kadangi, kriminalinę žvalgybą vykdantys pareigūnai neatlieka kontrabandos tyrimo veiksmų (įvykio vietos apžiūros, apklausos ir pan.). Muitinės kriminalinėje tarnyboje (Vilniaus, Klaipėdos, Kauno teritorinių muitinių veiklos zonose) šiuo metu dirba maždaug 28 ikiteisminio tyrimo tyrėjai, o apklausos metu pavyko apklausti 20 ikiteisminio tyrimo tyrėjų. Taip pat, siekiant kuo išsamesnio tyrimo buvo imamas pusiau struktūruotas interviu iš ekspertizių įstaigų atstovų: iš Muitinės laboratorijos vadovės Ramutės Neniškienės, Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centro Administravimo skyriaus metodininko, turinčio ilgametę darbo patirtį tiek kriminalistinių tyrimų praktikoje, tiek vadovavimo jiems patirtį, Genriko Nedveckio. Taip pat, pusiau struktūrizuoto interviu metodu buvo kalbinami, specialistai, kurie daug metų darbinėje praktikoje susiduria su kontrabandos bylomis ir jų tyrimu, tai advokatas Algimantas Kliunka, bei Vilniaus apygardos prokuratūros Trečiojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus vyriausiasis prokuroras Ruslanas Boiko. Objektyviai apžvelgti esamas tyrimo problemas, perspektyvas iš mokslinės pusės buvo imamas interviu iš profesoriaus Vidmanto Egidijaus Kurapkos. Anketiniai klausimai ir interviu užduodamų klausimų sąrašas pateikiamas 1-4 prieduose.

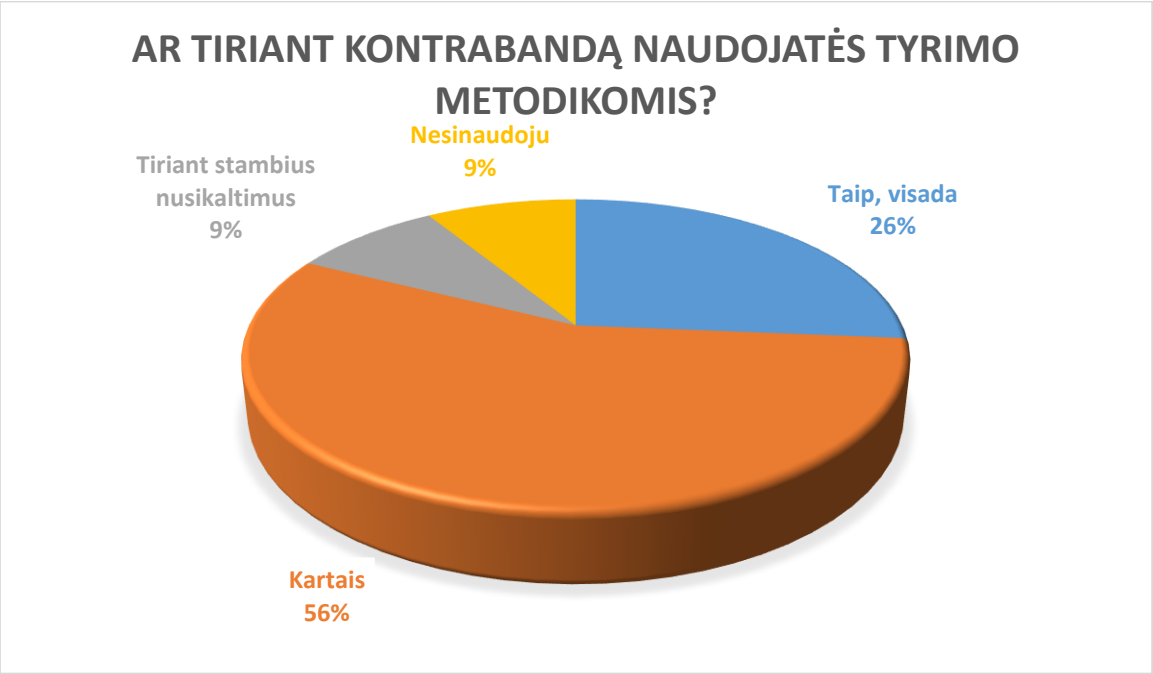
Pareigūnų apklausos metu pirmieji klausimai buvo skirti susipažinti su kokiu išsilavinimu ir kokią darbinę patirtį tiriant nusikalstamas veikas turi MKT tyrėjai (Grafikas Nr. 1).

Grafikas Nr.1.

Iš pateiktų atsakymų matyti, kad pareigūnų darbo stažas yra labai įvairus, o kalbant apie išsilavinimą, 87 proc. respondentų atsakė turintys aukštąjį teisinį išsilavinimą.

Kadangi, pagrindinis apklausos tikslas buvo nustatyti, ar pareigūnai naudojasi tyrimo metodikomis, todėl anketoje buvo suformuotas klausimas, ar tyrimo procesinių veiksmų metu pareigūnai naudojasi kontrabandos tyrimo metodinėmis rekomendacijomis (Grafikas Nr. 2) Taip pat, asmenų, kurie atsakė, kad naudojasi metodinėmis rekomendacijomis, paprašėme nurodyti kokie tai šaltiniai.

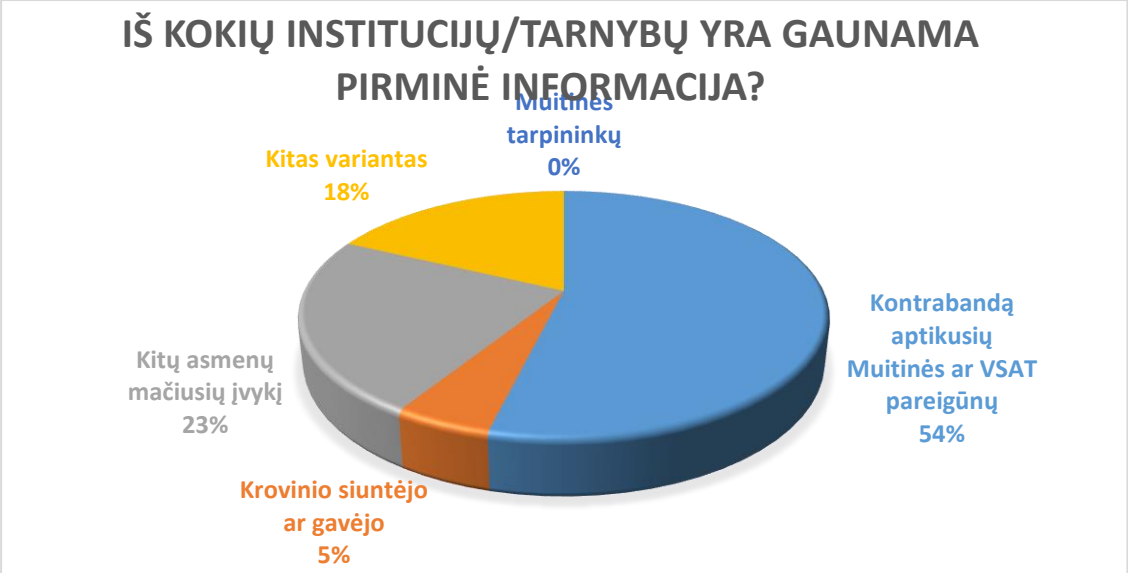

Grafikas Nr. 2.

Tik 33 proc. pareigūnų naudojasi tirdami nusikalstamas veikas tyrimo metodikomis. O likusieji metodikas naudoja kartais, arba visai nenaudoja. Toks rezultatas rodo, kad pareigūnai nėra linkę vadovautis moksliškai pagrįstomis metodikomis. Kaip metodinių nurodymų šaltinius pareigūnai nurodė teismų praktika, BPK, BK, mokymų metu gauta medžiaga, patyrusių kolegų žinios ir patirtis, Generalinio prokuroro rekomendacijos ir tik keli respondentai paminėjo mokslinę literatūrą. Tai rodo, kad šiai dienai nėra vieno bendro šaltinio, kuriame būtų galima rasti susistemintas kontrabandos tyrimo rekomendacijas, kurios galėtų padėti tyrėjams laikytis tyrimo nuoseklumo pagrindų. Ir apskirtai kyla klausimas, ar metodiniu šaltiniu gali būti patyrusių kolegų patirtis? Kadangi, turima patirtis ne visada gali būti teisiškai tinkama, t.y., gali būti susiformavusi ydinga patirtis. Kaip teigia Prokuroras, jog turėti paruoštas specialias tyrimo metodikas kontrabandos tyrimui būtų pakankamai naudinga, tyrėjai galėtų stebėdami metodikas nuosekliai atlikti procesinius veiksmus, atkreipdami dėmesį, kad tiriama situacija yra individuali, bet dėl paruoštų rekomendacijų poreikio turėtų pasisakyti ikiteisminio tyrimo institucijos (pavyzdžiui, MKT). O Advokato teigimu, bylos yra įvairios, todėl standartizuotai nelabai įmanoma suformuoti oficialias rekomendacijas. Natūralu, jog šiuo klausimu yra susiformavusi įvairi nuomonė, tačiau autorė pritaria Prokuroro nuomonei, kad oficialios kriminalistinės tyrimo metodines rekomendacijos būtų naudingos tyrimo nuoseklumui ir veiksmų atlikimo efektyvumui.

3.1.Pirminės informacijos apie kontrabandos nusikalstamos veikos gavimas, analizė ir pirminių versijų kėlimas

Kaip žinia, ikiteisminis tyrimas gali būti pradedamas tik gavus informacijos apie galimai padarytą arba daromą (jeigu tai tęstinė veika) nusikaltimą. Yra begalė būdų kaip gaunama pirminė informacija, tai gali būti kriminalinės žvalgybos veiksmų pagalba gauta informacija, tačiau mums buvo aktualu kaip be kriminalinės žvalgybos veiksmų dar galima gauti pirminę informaciją. Ikiteisminio tyrimo pareigūnams anketoje uždavėme klausimą iš kur dažniausiai gaunama pirminė informacija (Grafikas Nr.3.)

Grafikas Nr. 3.

Iš anketinių rezultatų matyti, kad daugiau nei pusė informacijos yra gaunama muitinės ar VSAT pareigūnų, kurie tikrinimo metu aptinka kontrabandinių prekių. Taip pat, galima pasidžiaugti, kad ne tik tam tikri pareigūnai dirbdami savo darbą aptinka kontrabandą, bet šiai dienai yra ugdomas požiūris likti neabejingais matant vykdomą kontrabandą, kadangi iš rezultatų matyti, kad apie veiką praneša ir legalūs, sąžiningi krovinio siuntėjai ar gavėjai. Nei vienas iš apklaustųjų nenurodė, kad muitinės tarpininkai praneša apie galimą kontrabandos atvejį, tai rodo, kad muitinės tarpininkai atlikdami dokumentų forminimo procedūra nekreipia dėmesio į realų krovinį arba atitinkamų dokumentų galimus klastojimo požymius, t.y. tiesiog atliekami formalumai, nesigilinant į detales. Pareigūnai nurodę kitą variantą paminėjo anoniminius skundus/informaciją. Manytina, jog galimybė asmenims pranešti apie daromą veiką anoniminiu būdu yra naudinga, kadangi, pranešantieji jaučiasi saugiau, jog nebus persekiojami veiką dariusių asmenų. Tačiau anoniminiai skundai turi vieną grėsmę, kadangi, anonimiškai pateikta informacija gali būti melaginga, tam tikrais atvejais bandomas nukreipti dėmesys nuo galimai daromos kitos veikos arba tiesiog žinant, jog galima pateikti bet kokią informaciją ir būti nenubaustiems.

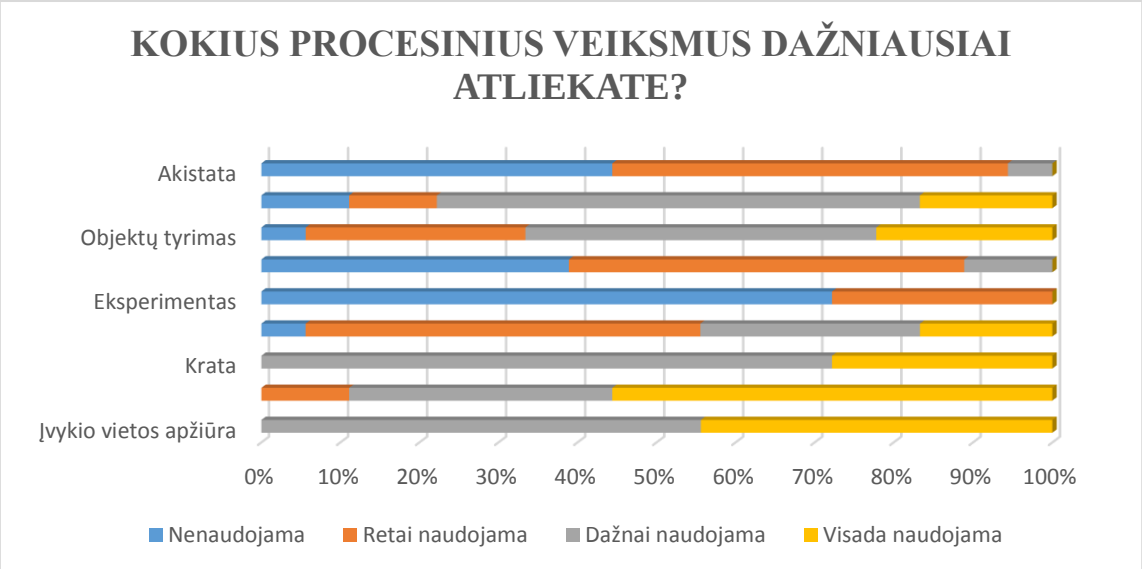
Gavus pirminę informaciją pradedama analizuoti pateikti duomenys ir svarbus tyrimui momentas yra versijų kėlimas, yra įvairių versijų kėlimo būdų metodų, kurie pateikti mokslinėje literatūroje, tačiau šiuo atveju mus svarbu sužinoti kokiame etape paprastai pareigūnai kelią pirmines versijas. Atsakiusieji išskiria kelis esminius momentus, kada keliamos versijos, tai pradėjus ikiteisminį tyrimą, atlikus įvykio vietos apklausą, įtariamųjų, liudytojų apklausas. Iš pateiktų atsakymų, akivaizdu, jog pareigūnai laikosi metodinių nurodymų/taisyklių kelti versijas pirminėje tyrimo stadijoje.

Gavus pirminę informaciją apie kontrabandą ir ją patikrinus ne visada pradedamas ikiteisminis tyrimas, tai gali būti informacija, kuri nėra logiška savo turiniu. O pradėjus ikiteisminį tyrimą jis gali būti nutraukiamas BPK 212 straipsnio pagrindais. Ikiteisminio tyrimo tyrėjų buvo paklausta kokiais pagrindais dažniausiai atsisakoma pradėti ikiteisminį tyrimą, buvo gauti panašūs atsakymai: kai nėra nusikaltimo sudėties požymių, veikos mažareikšmiškumas, neužtenka duomenų. Pagal teismų praktiką, vienas dažniausiai pasitaikančių ikiteisminio tyrimo nutraukimo pagrindų yra BPK 3 straipsnio 1 dalies 7 punktą, t.y. asmeniui mirus[225].

3.2.Pirminiai tyrimo veiksmai.

Atvykus į įvykio vietą pirmiausią atliekami tam tikri priminiai veiksmai ar tai būtų muitinės poste aptikta kontrabanda ar už jos ribų. Pareigūnai apklausos metu įvardijo kokius pirminius veiksmus dažniausiai atlieka, tai įvykio vietos apsauga, transporto priemonės atstumas nuo/iki valstybės sienos, tikrinami dokumentai, fiksuojami VIN, valstybiniai transporto priemonės numeriai, taip pat paimami galimai veiką padariusio asmens pirštų antspaudai ir atliekama asmeninių daiktų apžiūra. Paminėtina, kad pirminių veiksmų sąrašo nėra, kadangi, pareigūnas atvykęs į įvykio vietą pagal situaciją sprendžia kokius veiksmus naudingiausia atlikti.

Kaip jau minėta, tiriant kontrabandą atliekami patys įvairiausi procesiniai veiksmai. Yra nemažas sąrašas galimų procesinių veiksmų, tačiau mums aktualu kokie pagrindiniai procesiniai veiksmai atliekami kontrabandos tyrimo atveju (Grafikas Nr.4.).

Grafikas Nr. 4.

[225]„Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1A-4-396/2019“ , ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1d., https://eteismai.lt/byla/102822752165633/1A-4-396/2019; „Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1A-532-165/2015“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1d., https://eteismai.lt/byla/265451451771887/1A-532-165/2015 .

Dažniausia naudojami procesiniai veiksmai, kaip teigia pareigūnai, yra įvykio vietos apžiūra, apklausa (liudytojų, įtariamojo), poėmis, ekspertizė, objektų tyrimas. Tačiau, anot Prokuroro, įtariamojo apklausa nėra dažnai atliekama, kadangi, įtariamieji labai dažnai pasinaudoja teise tylėti. Bet, kas akivaizdžiai matyti iš apklausos, jog pareigūnai kontrabandos bylos beveik niekada neatlieka eksperimento, parodymų patikrinimo vietoje, akistatos procesinių veiksmų.

Detaliau kalbant apie pirminius tyrimo veiksmus, svarbu giliau aptarti įvykio vietos apžiūros ir įtariamojo, liudytojų apklausas. Pirmiausia, kaip žinia, yra svarbu prieš atliekant įvykio apžiūrą nustatyti įvykio vietos ribas. Kadangi, įvykio vietos ribas nustato pats į įvykio vietą atvykęs tyrėjas, todėl apklausos metu buvo užduotas klausimas dėl įvykio vietos ribų nustatymo reikšmės (Grafikas Nr. 5.) Kaip žinia, įvykio vietos ribų nereikia nustatinėti muitinio tikrinimo poste, kadangi erdvė yra pakankamai uždara ir teritorijoje yra įrengtos vaizdo kameros, ribų nustatymas reikšmingas veikos padarymui ne muitinio tikrinimo poste.

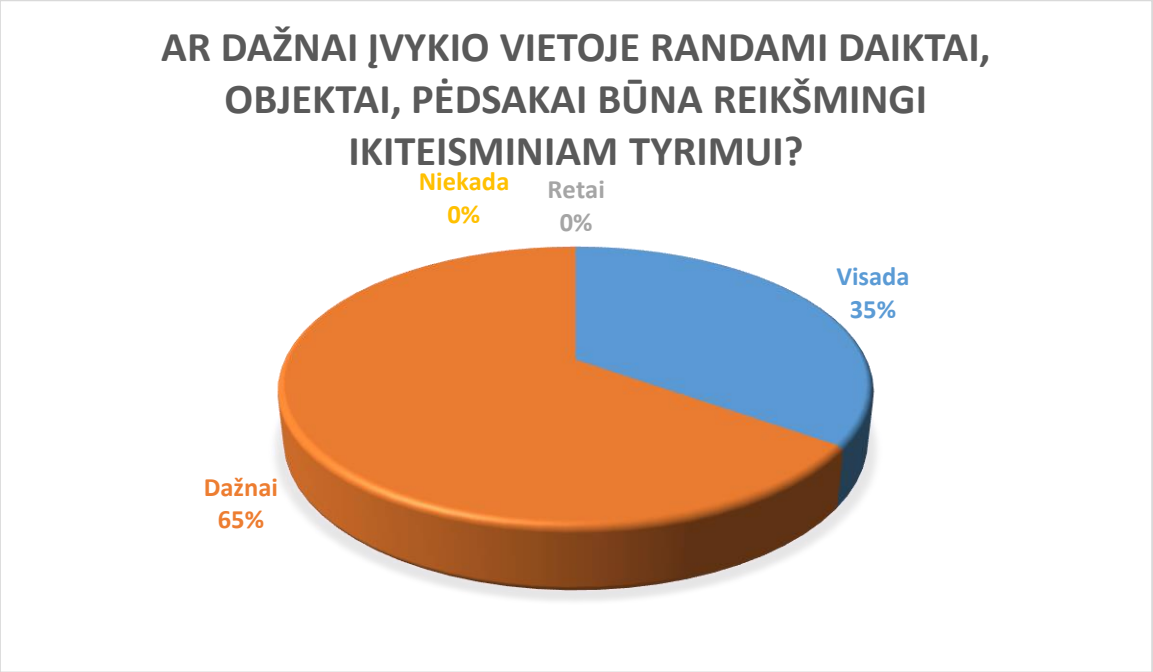

Grafikas Nr. 5.

Visi apklaustieji nepaneigė įvykio vietos ribų nustatymo svarbos. Įvykio vietos nustatymas svarbus pėdsakams surasti, jeigu tai yra miškas, ar pasienio ruožas arba juosta. Metodinė rekomendacija dėl ribų nustatymo šiai dienai yra naudojama pareigūnų. Pareigūnai nurodė, jog įvykio vietos apžiūros ribų nustatymui turi reikšmės daug įvairių aplinkybių, tokių kaip paros laikas, geografinė vietos padėtis, metrologinės sąlygos, pirminė informacija (jeigu yra duomenų apie galimai išmestus nusikaltimo įrankius, kitą kontrabandos dalį, ar turima informacija, kad galimai veiką padarę asmenys galėjo laisvai judėti erdvėje), kaip teigia vienas iš

apklaustųjų, nustatyti įvykio vietos apžiūros ribas svarbu, nes tuo atveju, kai nėra nustatomos apžiūros ribos pareigūnai paima tam tikrus objektus, atlieka tyrimą ir vėliau nustatoma, kad jie nėra susiję su įvykiu, todėl būna sugaištamas tyrėjo laikas ir kitos sąnaudos.

Esant darbinei apžiūros stadijai, pareigūnai ieško pėdsakų, todėl uždavus pareigūnams klausimą ar dažnai įvykio vietos apžiūros metu randami reikšmingi kontrabandos bylai pėdsakai, ar pėdsakai padedantys identifikuoti nusikaltėlį (Grafikas Nr. 6.).

Grafikas Nr. 6.

Rezultatai parodo įvykio vietos apžiūros procesinio veiksmo reikšmę tyrimui, kadangi dažniausiai arba visada rasti pėdsakai, daiktai ar objektai būna reikšmingi tolimesnei tyrimo eigai. Taip pat, manytina, kad vadovavimasis metodinėmis rekomendacijomis turi taip pat didelę reikšmę įvykio vietos apžiūros reikšmingumui, kadangi nuosekliai vadovaujantis tam tikromis rekomendacijomis apsaugomi pėdsakai, nepaliekama savų pėdsakų, kurie trukdytų įvykio vietos apžiūrai, optimaliai randami, fiksuojami, paimami visi pėdsakai, objektai, reikšmingi tyrimui.

Įvykio vietos apžiūros metu ieškoma tam tikrų pėdsakų, todėl uždavėme klausimus kokių pėdsakų pareigūnai įvykio vietoje ieško, o kokius randa. Apklausos metu daugelis pareigūnų atsakė, kad ieškoma ikiteismiiniam reikšmingų daiktų: telefonų, USB laikmenų, SIM kortelių, užrašų, kuriuose gali būti prie veikos prisidėjusių asmenų kontaktai. Tais atvejais, kai nėra žinomas veiką padaręs asmuo, ieškoma odorologinių, DNR pėdsakų, pirštų antspaudų, batų antspaudų, specialios markiruotės pėdsakų, biologinių pėdsakų ir įvairių smulkmenų. O kaip dažniausiai randamus pėdsakus, nurodė visus ryšio prietaisus (telefonai, kompiuteriai, racijos ir

pan.), krovinio ir/ar automobilio dokumentai, automobilio tachografo duomenys (jeigu tokie yra), daiktai, kuriuose buvo slepiama kontrabanda, navigacijos sistemos duomenys, pirštų antspaudai, nuorūkos, įvairūs transporto priemonėje rasti čekiai, batų žymės. Iš apklausos matyti, kad pareigūnai ieško ir randa pėdsakus, kurie yra akivaizdžiai matomi, tačiau pasigendama, įvykio vietos apžiūros metu plika akimi nematomų pėdsakų suradimo. Nematomiems pėdsakams rasti ir jiems ištirti reikalingas specialistas. Anot pareigūnų esant poreikiui yra organizuojamas įvykio vietos tyrimas. Tačiau čia iškyla klausimas, ar pareigūnai skiria įvykio vietos apžiūrą nuo įvykio vietos tyrimo. Uždavus klausimą kuo skiriasi įvykio vietos apžiūra nuo įvykio vietos tyrimo. Dalis pareigūnų teisingai įvardijo šių veiksmų skirtumus, tačiau dalis pareigūnų nesugebėjo paaiškinti kuo skiriasi. Akivaizdu, jog tais atvejais, kai tyrėjai nežino, kad įvykio vietos tyrimą atlieka specialių žinių turintis asmuo (specialistas, ekspertas), o dažnai įvykio vietos tyrimą supranta kaip tyrėjo veiksmus, kuriais po vizualios apžiūros, imama tirti objektus. Tyrėjas, apžiūrėjęs įvykio vietą ir pradėjęs tirti objektus, anot mokslininkų, atlieka tik kvalifikuotą įvykio vietos apžiūrą. Todėl manytina, kad pareigūnai dažnai įvykio vietos apžiūros metu, klaidingai manydami, kad atlieka įvykio vietos tyrimą, viso labo atlieka kvalifikuotą apžiūrą ir esant specialių žinių trūkumui nėra ištiriami visi objektai, pėdsakai.

Pagal metodines rekomendacijas tam tikrais atvejais yra reikalingas specialisto dalyvavimas įvykio vietos apžiūros metu. Tyrėjų paklausėme ar apžiūrint įvykio vietą organizuojamas įvykio vietos tyrimas. (Grafikas Nr.7).

Grafikas Nr. 7.

Apklausos rezultatai rodo, kad esant poreikiui organizuojamas įvykio vietos tyrimas, tačiau apklausos metu paaiškėjo, kad ne visi tyrėjai žino kas yra įvykio vietos tyrimas, todėl šie atsakymai, manytina, neatspindi tikros situacijos organizuojant įvykio vietos apžiūros tyrimus. Todėl pabandėme paklausti interviu metu kalbintų ekspertizių įstaigų atstovų. Kadangi, Muitinės laboratorija neatlieka daktiloskopinių, trasologinių ir pan. tyrimų, todėl paklausus apie ekspertų/specialistų dalyvavimą įvykio vietos tyrimo metu KTC atstovo nuomone, specialistai dalyvauja procesiniuose tyrimo veiksmuose, būna kviečiami atlikti tam tikrus tyrimus pagal kompetenciją. Be to, kad nebūtų nesklandumų kontrabandos tyrime, prokuroras koordinuoja veiksmų atlikimą ir užtikriną visų reikiamų veiksmų atlikimą. Autorės nuomone, pakankamai sudėtinga įvertinti įvykio vietos tyrimo organizavimo dažnumą, nes specialistai/ekspertai yra kviečiami pareigūnų, kurie įvertina įvykio vietoje specialistų/ekspertų dalyvavimo būtinybę. Pažvelgus į teismų praktiką, dažniausiai bylose minima įvykio vietos apžiūra[226], kurios metu aprašoma įvykio vieta bei rastas kontrabandos dalykas arba tam tikrais atvejais patys atlieka pirminius tiriamuosius veiksmus, pavyzdžiui, ekspress testus dėl narkotinių medžiagų[227]. Vėl gi, tai jog, įvykio vietos apžiūros protokole yra fiksuojamas specialisto dalyvavimas, tai dar ne visada reiškia realų dalyvavimą atliekant veiksmus, nes pasitaiko atvejų, kai protokole fiksuojamas specialisto dalyvavimas, bet teisminio nagrinėjimo metu paaiškėja, kad specialistas nedalyvavo įvykio vietos apžiūros metu, tačiau kažkokiomis aplinkybėmis įvykio vietos apžiūros protokole yra šio parašas[228].

Kitas pirminis procesinis veiksmas, yra apklausos. Muitinės postuose dažniausiai su kontrabandos dalyku sulaikomas krovinį vairavęs asmuo, galimai padaręs veiką. Literatūroje randamas teiginys, jog kontrabandos bylose kaip įtariamieji apklausiami asmenys, kurie vairavo transporto priemonę ar gabeno krovinį. Tai daugeliu atvejų būna samdyti vairuotojai, kurie teigia, kad nieko apie nusikalstamos veikos darymą nežinojo. Todėl iš įtariamųjų apklausų retai

[226]„Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-376-485/2016“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., https://eteismai.lt/byla/10780588368962/1-376-485/2016?word=kontrabanda; „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-215-497/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., https://eteismai.lt/byla/131855235044559/1-215-497/2019; „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-98-290/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., https://e-teismai.lt/byla/230893712106049/1-98-290/2019; „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-151-898/2018“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., https://eteismai.lt/byla/227099063654736/1-151-898/2018; „Vilniaus apygardos teismo baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-340-574/2018“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., https://eteismai.lt/byla/30817641893373/1-340-574/2018; „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-32-380/2019“„žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d., https://www.infolex.lt/tp/1738714.

[227]„Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-23-744/2018“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., https://eteismai.lt/byla/226281794389202/1-23-744/2018; „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla 1-13-478/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., https://e-teismai.lt/byla/183068058515004/1-13-478/2019.

[228]„Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1A-190-487/2018“, LITEKO, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=67fd76af-d55a-421b-96ab-66734dcbef0b.

gaunama reikšminga informacija[229]. Su šiuo teiginiu visiškai sutikti negalime, kadangi paanalizavus teismų praktiką matyti, jog vairavę transporto priemonę asmenys dažniausiai prisipažįstą padarę nusikaltimą. Analizės metu paaiškėjo, jog dažniausiai asmenys, gabenę kontrabandos krovinį, lengvuosiuose automobiliuose savo kaltę pripažįstą. Pavyzdžiui, byloje[230] Lietuvos pilietis A. J. per Lavoriškių kelio postą bandė įvežti kontrabandos būdu su lengvuoju automobiliu „Volvo S80“, paslėptas akcizais apmokestinamas 4044 pakelius cigarečių „NZ Gold SuperSlims“ su Baltarusijos Respublikos banderolėmis. Tačiau asmuo apklausos metu dėl jam inkriminuojamų nusikalstamų veikų prisipažino visiškai ir atskleidė nusikalstamos veikos detales. Kitoje byloje[231] Baltarusijos pilietis A. A. per Raigardo kelio postą lengvąją transporto priemone „Lancia Zeta“ gabeno 2475 pakelius cigarečių „Minsk Superslims“, 924 pakelius cigarečių „NZ Gold Super Slims“ su Baltarusijos Respublikos banderolėmis. Taip pat, prisipažino visiškai padaręs nusikaltimą ir papasakojo visą rengimosi planą ir kitas svarbias detales. Kitose bylose[232] iš ikiteisminio tyrimo apklausų matyti, jog lengvosiomis transporto priemonėmis gabeną kontrabandą asmenys dažniausiai prisipažįsta padarę nusikaltimą, be kita ko, be asmens prisipažinimo esant kaltu, kaip kaltę patvirtinantys duomenys yra naudojami ir kiti procesiškai surinkti faktai. Kiek kitokia situacija su krovininių transporto priemonių vairuotojais, kurie sulaikyti vežant kontrabandą. Bet visumoje pagal teismų praktiką, pastebima, jog asmenys dažniau savo kaltę pripažįsta. Tačiau pasitaiko, jog asmenys savo kaltę neigia. Tyrėjų paklausėme, ar dažnai pirmosios apklausos metu asmenys, sulaikyti kartu su kontrabanda, neigia savo kaltę (Grafikas Nr.8.).

[229] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika. Taktika ir metodika*. 693.
[230] „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-311-209/2016“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://www.infolex.lt/tp/1303926.
[231] „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-376-485/2016“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., https://www.infolex.lt/tp/1405882.
[232] „Vilniaus miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-1659-1078/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://eteismai.lt/byla/112685228759173/1-1659-1078/2019; „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-205-487/2013“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://www.infolex.lt/tp/686380; „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-133-383/2017“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://www.infolex.lt/tp/1429671; „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-87-417/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://www.infolex.lt/tp/1771190.

Grafikas Nr. 8.

Tokius rezultatus galima paaiškinti tuo, kad asmenims, kurie pagal visus turimus duomenis yra padaręs nusikalstamą veiką, yra geriau prisipažinti, todėl procesas bus baigtas supaprastinta tvarka arba bus lengvinanti aplinkybė skiriant bausmę už veiką. Tais atvejais, kai asmuo neigia savo kaltę ir susidaro konfliktinė situacija arba iš proceso eigos matyti, jog asmuo nusiteikęs priešiškai, manytina, kad tikslinga skirti ikiteisminio tyrimo tyrėjo apklausas, kurios rezultatai teisminio nagrinėjimo stadijoje tampa reikšmingi, tačiau, čia atsiranda galimas asmens teisių pažeidimas. Arba įprastinės apklausos metu tyrėjui ar prokurorui stengtis atlikti teisingai taktinius veiksmus, t.y., pagal metodines rekomendacijas, asmenims pareikšti įtarimus ir juos apklausti geriausia tik tada, kai jau yra surinkta pakankamai duomenų, leidžiančių veiksmingai panaudoti apklausos metu kaip taktinius būdus[233]. Todėl manytina, jog norint gauti tinkamus įtariamojo apklausos rezultatus reikia nepulti apklausinėti galimai veiką padariusio asmens, o prieš tai surinkti ir išanalizuoti reikšmingą informaciją.

Kaip kitą variantą pareigūnai įvardija, jog asmenys paprastai pasinaudoja teise tylėti. Prokuroras teigia, jog galimai veiką padarę asmenys sudėtingesnėse bylose pasinaudoja teise tylėti, todėl daug duomenų nesurenkama iš įtariamojo apklausos, tačiau žymiai informatyvesnės gali būti liudytojų apklausos. Taip pat, Prokuroras, įvardija dažniausiai daromas tyrėjų klaidas apklausos metu, visų pirma, dažnai atliekama ne apklausa, o tiesiog supaprastintas liudytojo ar įtariamojo versijų pateikimas, t.y., klausoma ką pasakoją asmenys ir tiesiog viskas surašoma ką jie pasako. Be to, pareigūnai nesiruošia apklausai, nedisponuoja tam tikra

[233] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt. *Kriminalistika: taktika ir metodika*. 693.

informacija apklausos metu, nepasiruošia kontrolinių klausimų. Teisine prasme, apklausa būna teisiškai nereikšminga ir neatsakomi esminiai klausimai. Autorės nuomone, toks pareigūnų tam tikrų veiksmų atlikimo rekomendacijų nesilaikymas, rodo, jog reikalinga turėti tam tikras metodines rekomendacijas, atmintines, kurių pagalbą galėtų atlikti apklausas procesiškai teisingai ir neprireiktų pakartotinių, papildomų apklausų, ir žinoma, prokurorams nereiktų daryti papildomų darbų tikrinant apklausas ir teikiant pastabas apie paklausos neišsamumą.

3.3.Tolimesni veiksmai tiriant kontrabandos atvejus.

Krata kontrabandos tyrimo metu yra naudinga. Asmens kratos metu galima rasti daug įvairių objektų reikšmingų tyrimui, tokių kaip mobiliojo ryšio priemonės[234], užrašai, čekiai ir panašiai. O kalbant apie patalpų garažų kratą, čia ieškomi analogiški daiktai, kurie manytina turi būti naudingi tolimesniam tyrimui. Dažniausiai, pagal teismų praktiką kratos metu randamos SIM kortelės, telefonai, kompiuteriai[235], kontrabandos dalykas[236], kuris yra paslėptas patalpose[237]. Kai kurių kratų metu tikslinga specialisto dalyvavimas, kad nebūtų pražiūrimi reikalingi objektai, pėdsakai. Tyrimui aktualu ar specialistai dalyvauja atliekant kratas (Grafikas Nr. 9.)

[234] „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-79-574/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://www.infolex.lt/tp/1774743.

[235] „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-285-383/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://www.infolex.lt/tp/1775727; „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-135-312/2019“, LITEKO, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1b700bcc-7748-451e-80cc-dc251106f1ef; „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. N1-93-462/2019“, LITEKO, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f9e834e4-82bc-4717-a57b-4c43b2b0ec9d; „Kauno apygardos Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. N1-152-485/2019“, LITEKO, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=35fbd781-6bbf-48c2-949c-64084b40a4be

[236] „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-69-497/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://www.infolex.lt/tp/1763241; „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-60-651/2019“, LITEKO, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f8654396-1c7d-4123-96be-26545c5f7353

[237] „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-328-383/2019“,INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://www.infolex.lt/tp/1772832.

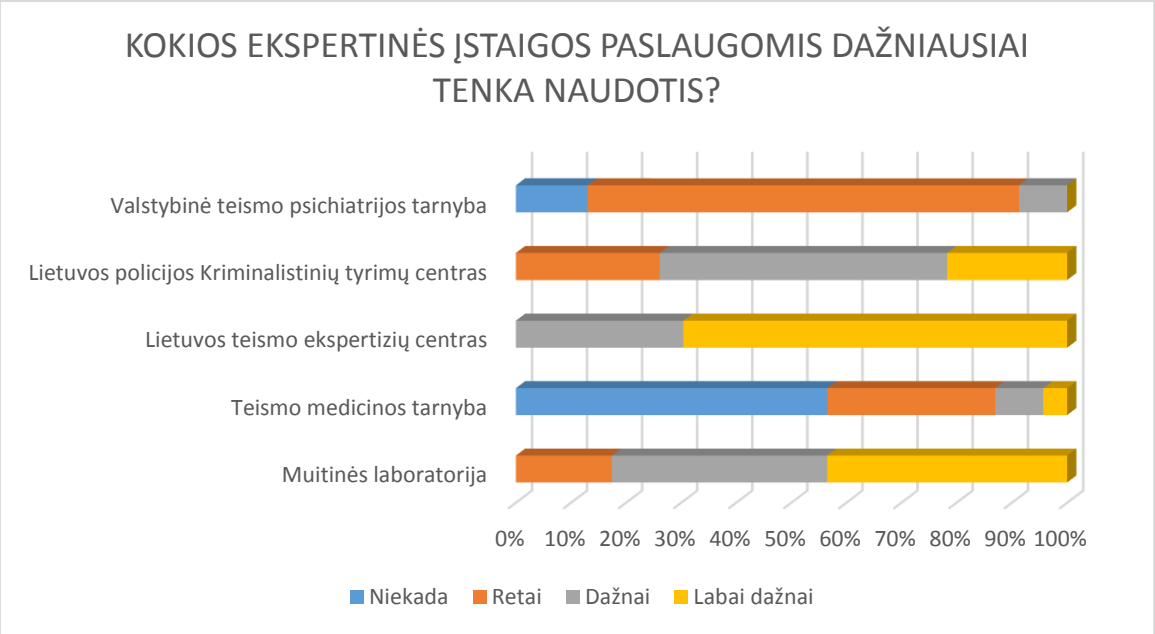

Grafikas Nr. 9.

Akivaizdu, jog specialistai nėra dažnai kviečiami į kratas. Nedidelę darbo patirtį turintys tyrėjai, teigė, kad jų darbo praktikoje, kratoje nėra dalyvavęs specialistas. Kadangi, naujai priimti dirbti tyrėjai atitinkamą laiką dirba drauge su jį apmokančiu patyrusiu tyrėju, todėl manytina, kad kol šiai dienai nėra atitinkamų metodikų, naujai dirbantis tyrėjas vadovaujasi patyrusio tyrėjo rekomendacijomis. Specialistų dalyvavimas kratos metu šiai dienai nėra dažnas, todėl atitinkamais atvejais, krata nebūna atliekama detaliai, nes pareigūnams gali pritrūkti tam tikrų specifinių žinių. Taip pat, apklausos metu buvo paklausta kokių sričių specialistai dalyvauja kratose. Pareigūnai nurodė, kad jeigu tai būna asmens krata, tai dalyvauja gydytojas, o kitoms kratoms esant – informacinių technologijų specialistai, kai žinoma, kad kratos metu gali būti vaikų, kviečiamas vaiko teisių specialistas, kinologai, kriminalistinių tyrimų specialistai. Kalbant apie patalpų kratą, KTC atstovas mano, kad specialisto dalyvavimas kratose yra be galo naudingas, kadangi, pavyzdžiui, apžiūrint patalpas, specialistas gali padėti greičiau rasti slėptuvės sienose, arba jeigu slėptuvė yra transporto priemonėje, galėtų padėti aptikti visas ertmes, kuriose laikomas kontrabandos dalykas. Tačiau, kratos metu, nedalyvaujant specialistui, tam tikrais atvejais, yra konsultuojama telefonu prieš kratą, taip užtikrinant, kad krata bus kiek įmanoma tikslesnė tinkamai atlikta bei pareigūnams bus žinoma tam tikrų dalykų specifika ir bus galima kryptingai dirbti.

Retas kontrabandos tyrimas apsieina be ekspertizių, tyrimų. Šiuo metu Lietuvoje yra 4 ekspertizių įstaigos, kurios atlieka įvairius kriminalistinius tyrimus, taip pat, kas aktualu kontrabandos tyrime, Muitinės laboratorija, kuri savo specifiniais tyrimais vaidina reikšmingą

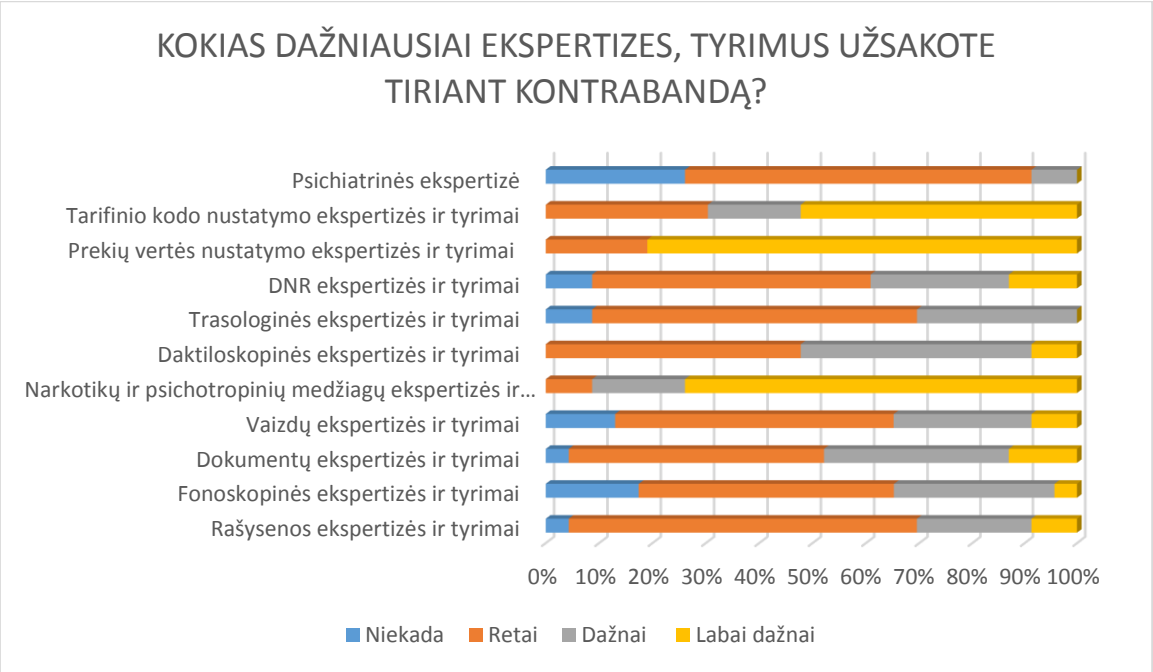
vaidmenį procese. Siekiant išsiaiškinti kokiose ekspertizių įstaigose dažniausiai užsakomi tam tikri tyrimai/ekspertizės, buvo užduotas klausimas MKT pareigūnams (Grafikas Nr. 10).

Grafikas Nr. 10.

Pareigūnai, dažniausiai užsako tyrimus/ekspertizes iš LTEC, KTC, Muitinės laboratorijos. Retai užsakomi Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos ir Teismo medicinos tarnybos dėl šių institucijų atliekamų tyrimų specifikos.

Ikiteisminio tyrimo tyrėjai formuoja klausimus bei užduotis ekspertams specialistams, tyrimui aktualu sužinoti, kokias ekspertizes ar tyrimus užsako pareigūnai kontrabandos tyrime (Grafikas Nr. 11.)

Grafikas Nr. 11.

Pagal tyrėjų atsakymus, matyti įvairių ekspertizių/tyrimų užsakymo spektras. Kaip pabrėžia Prokuroras, ekspertizės/tyrimai skiriami labai retai, dėl finansinių išteklių taupymo ir stengiantis optimizuoti ikiteisminio tyrimo atlikimo laiką, nes asmenys skundžiasi ilgai trunkančiais tyrimais. Pagrindinės ekspertizės, kurios būna užsakomos, tai psichiatrinė ekspertizė, kai reikia nustatyti kaltininko pakaltinamumą. Taip pat, kaip dažniausiai skiriamus tyrimus Prokuroras įvardina DNR, trasologinius, daktiloskopinius tyrimus. Muitinės laboratorijos direktorė išskiria, jog dažniausiai užsakomi tyrimai dėl prekių kodo nustatymo, narkotikų ar psichotropinių medžiagų nustatymo, etilo alkoholio koncentracijos tam tikruose skysčiuose nustatymo. KTC atstovo teigimu, kad kontrabandos bylose daugiausiai užsakymų gauna iš Policijos, o kitos institucijos, tokios kaip MKT, užsako ne pas juos, o LTEC. O kalbant apie tyrimus, jų užsakymų tendencijos įvairios, jeigu tai ginklų kontrabanda, tam tikri balistiniai tyrimai užsakomi, jeigu tai automobilių kontrabanda, užsakomi automobilių tam tikri tyrimai. Na o pagrindiniai tyrimai, yra DNR, daktiloskopiniai, trasologiniai, dokumentų tyrimai. Pažymėtina ir tai, kad kiekviename ikiteisminiame tyrime nėra reikalinga atlikti tam tikrus tyrimus, kai susidariusi situacija yra akivaizdi ir nekyla jokių klausimų.

Ekspertams iš Muitinės laboratorijos ir KTC uždavėme klausimą, ar pareigūnai tinkamai formuluoja klausimus užsakydami ekspertizes/tyrimus. Anot, Muitinės laboratorijos vadovės, dėl jų atliekamų tyrimų specifikos pareigūnai užduoda teisingai suformuotus klausimus ir nėra pastebimas klaidų imant mėginius. O KTC atstovas teigia, kad anksčiau pasitaikydavo perteklinių klausimų, netinkamai suformuotų klausimų, tačiau šiai dienai ištaisyta klaida dėl

klausimų formavimo kokybės. Generalinio prokuroro rekomendacijose[238] dėl užduočių skyrimo specialistams, įtvirtini užduočių formavimo principai, ypatumai. Tai autorės nuomone, akivaizdžiai parodo, kad tam tikros metodinės rekomendacijos, šiuo atveju rekomendacijos skiriant ekspertizes, padėjo sumažinti pareigūnų daromas klaidas.

Pastebėta, jog prieš daugiau nei 12 metų mokslinių tyrimų metu, didelė problema kontrabandos bylose nustatant kontrabandos vertę, kadangi nėra bendros muitinei vertei nustatyti metodikos. Todėl aktualu išsiaiškinti, ar ši problema tebėra opi. Visų pirma, šiandieną veikia Prekių muitinio įvertinimo informacinė sistema (PREMI), suteikianti muitinės pareigūnams galimybes nustatyti prekių muitinę vertę. Be to, yra atitinkamos vertės nustatymo metodikos, patvirtintos įsakymu "Dėl Importuojamų prekių muitinio įvertinimo kontrolės taisyklių patvirtinimo[239]" bei "Dedukcinio prekių muitinės vertės nustatymo metodo taikymo instrukcijos" įsakymu[240]. Muitinės specialistas nurodo, kainą su visais privalomais mokesčiais pagal Kombinuotosios nomenklatūros kodus ir atrinkus prekės kainą tuo laikotarpiu, kada buvo padarytas nusikaltimas. Todėl, šiai dienai prekių vertė nustatoma tiksliai, kadangi yra tam skirtos metodikos. Anot, Prokuroro nustatant dalyko vertę šiai dienai nekyla bėdų, nes Muitinė pateikia pagal esamas metodikas išvadas dėl orientacinės dalyko vertės.

Taigi, šiai dienai pasigendama specialistų dalyvavimo kratose ir kituose procesiniuose veiksmuose bei pastebimas netinkamas valstybės požiūris, jog ikiteisminio tyrimo metu reikia skirti kiek įmanoma mažiau ekspertizių taupymo sumetimais.

3.4.Šiuolaikinių techninių galimybių taikymas tiriant kontrabandą.

Pirmiausia, autorė nori paanalizuoti kylančias problemas prieš daugiau nei 12 metų ir pateikti šių dienų technologinį, techninį problemų sprendimą. A.Gorbatkov teigė, jog sulaikyti nusikaltėlius esant „karštiems pėdsakams" nebuvo imamasi. Tačiau šiandien, vis daugiau naudojami kinologiniai šunys, pavyzdžiui byloje[241] asmenys gabeno kontrabandą ne per muitinės postą. Pamatę pareigūnus paliko transporto priemonę su kontrabandos dalyku ir pasišalino iš įvykio vietos. Tačiau tarnybinis šuo atsekė per kelias valandas asmenis gabenusius kontrabandą.

---

[238] „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl užduočių specialistams ir ekspertams skyrimo patvirtinimo", LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.391197?jfwid=-l5uh8yasx.

[239] „Muitinės Departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus įsakymas "Dėl Importuojamų prekių muitinio įvertinimo kontrolės taisyklių patvirtinimo", LRS, žiūrėta 2019 lapkričio 25 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.281745.

[240] „Muitinės Departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus įsakymas "Dėl dedukcinio prekių muitinės vertės nustatymo metodo taikymo instrukcijos patvirtinimo, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.297181/asr.

[241] „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-466-312/2014", INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://www.infolex.lt/tp/1042146; „Druskininkų miesto apylinkės teismo byla Nr. 1-41-314/2016", ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., https://e-teismai.lt/byla/238182131229809/1-41-314/2016.

Arba kitoje byloje dalis kaltinamųjų buvo sulaikyti iškart, o vienas iš jų spėjo pasišalinti iš įvykio vietos, tačiau panaudojus tarnybinį šunį surasti visi nusikaltimo subjektai. Be to, šiai dienai, Lietuvos kinologai ir jų šunys dalyvauja stažuotėse užsienyje, kur tobulinami šunų gebėjimai.

Taip pat, nenorime sutikti su A. Gorbatkovo teiginiu, jog pareigūnai netinkamai pasirengia operacijai, pavyzdžiui, neišmano muitinės procedūrų, netikrina, kas atliko muitinės procedūras, kas tvarkė, pasirašė ant muitinės mokesčių perdavimo kvitų, nesiaiškinama, kas pasiims krovinį arba tokie asmenys net nesekami[242]. Šiandieną, galima drąsiai teigti, jog ši problema yra išnykusi. Pareigūnams nebereikia tikrinti kas atliko muitinės procedūras, kadangi XXI amžiuje visa informacija talpinama įvairiose sistemose, duombazėse. Pareigūnai gali matyti sistemose, koks pareigūnas, kokiu laiku atliko formalumus su kroviniu. Pavyzdžiui Muitinė turi informacinę sistemą „MCC“, kurioje atliekamos tranzito procedūros postuose, kitaip tariant iš anksto asmenys, teikiantys atstovavimo muitinėje paslaugas arba kitaip vadinami muitinės tarpininkai, parengia elektronines deklaracijas atitinkamam kroviniui, atitinkamai transporto priemonei, to pasekoje, muitinės pareigūnas, atvykus kroviniui, sistemoje „MCC“ mato deklaruojamas prekes, transporto priemonės numerius ir kitus svarbius duomenis. Kita programinė įranga yra nuo 2009 m. liepos 1 d. Lietuvos muitinės įdiegta Muitinės deklaracijų apdorojimo sistema (MDAS). Šiuo metu minėtos sistemos moduliai apdoroja įprastines eksporto, įprastines importo deklaracijas, įvežimo ir išvežimo bendrąsias deklaracijas (ENS ir EXS), pažymėtina, jog šios sistemos veikia ne tik Lietuvos teritorijoje, bet yra naudojamos kitų Europos valstybių. Taip pat, vidinėse sistemose yra išsaugoma koks pareigūnas, kokią dieną dirbo su atitinkamu tarnybiniu spaudu. Todėl sekti, kad atliko muitinės procedūras, jau nėra tikslinga. Kalbant apie muitinės procedūrų išmanymą, pareigūnams vedami įvairūs seminarai, taip pat, muitinės procedūrų dalykas, arba logistikos pagrindai įtraukiami į bakalauro studijas, todėl yra suteikiamos minimalios žinios apie muitinės procedūras. Konkrečiu atveju, Muitinės kriminalinės tarybos pareigūnams, mokymų metu vedamos paskaitos apie muitinės procedūras, taip pat, VSAT ikiteisminio tyrimo pareigūnai yra apmokomi kaip vyksta muitinės procedūros.

Sistemų atžvilgiu esame pasistūmėję nemažai, pavyzdžiui, kalbant apie elektroninių bylų sistemą (IBPS), kuri leidžia pareigūnams visus ikiteisminio tyrimo procesinių veiksmų protokolus įkelti į sistemą. Prokuroro teigimu, ši sistema yra naudinga, kai pareigūnai atlieka netinkamas apklausas, kadangi, sistemoje galima matyti elektroninį apklausos variantą, kurį prokuroras gali peržiūrėti ar teisingi, tinkami klausimai užduoti apklausos metu bei kokių klausimų dar trūksta. Patirtis rodo, kad ši sistema yra naudinga, nes tyrėjas su prokuroru taip

[242]Andrej Gorbatkov. *Kontrabandos tyrimas*. 68-69.

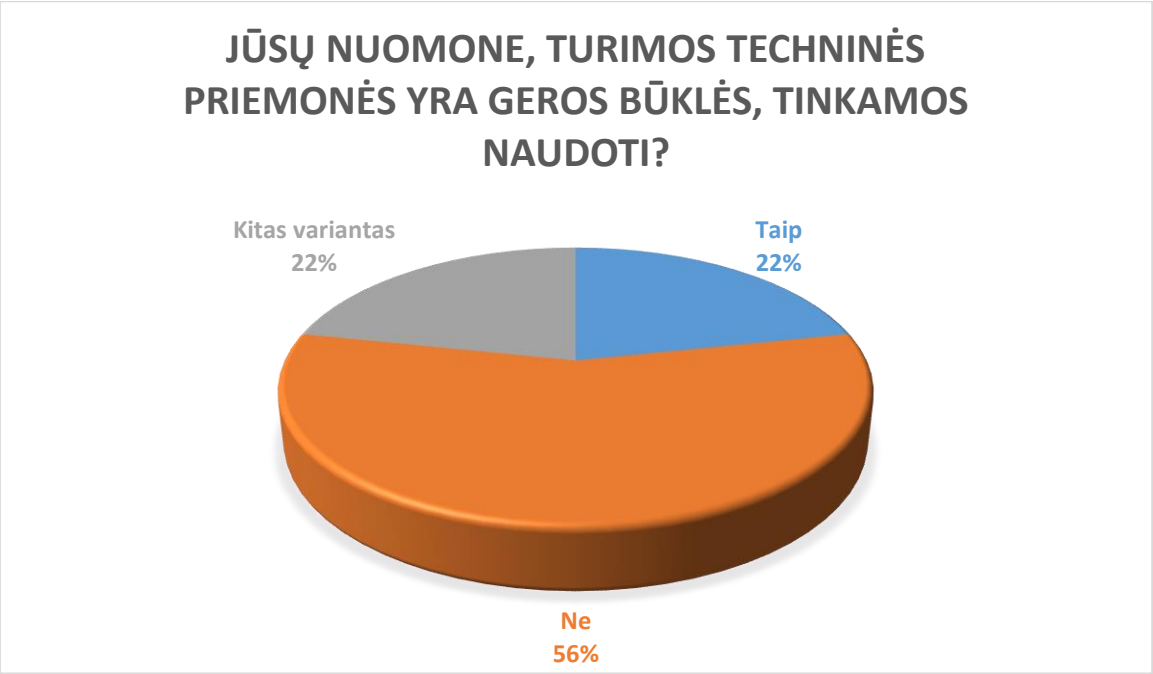
suderina kokie klausimai naudingi, kokių dar trūksta ir apsieinama be pakartotinių ar papildomų apklausų skyrimo. Tačiau pažymėtina, kad tiesioginis klausimų derinimas tyrėjo su prokuroru nėra privalomas, todėl šimtu procentu neišvengiama klaidų apklausose.

Ekspertizių įstaigos nuolat atsinaujina, investuoja į tyrimų kokybę. Kiekvienos rūšies ekspertizėms ir tyrimams yra naudojama daug įvairų technologijų ir įrenginių, kuriuos išvardinti yra ganėtinai sunku, tačiau KTC atstovas įvardijo vienas naudingiausių technologijų ir kaip šios padeda ekspertams. Kalbant apie sistemas, puikiai praktikoje pritaikoma sistema ADIS (Automatinė daktiloskopinės identifikacijos sistema), nes čia yra asmenų profiliai, kurie įvedami, kai asmuo padaro nusikaltimą arba pagal Policijos įstatymo[243] 22 straipsnį, įvedami tų asmenų pirštų antspaudą, kurie patenka į rizikos grupes. Nuo 2010 metų naudojama amerikiečių COGENT sistema. Žinoma, didelę reikšmę turi nauji daktiloskopinių tyrimų metodai, įvairūs nauji cheminiai miteliai, kurie liuministruoja, miltelius panaudojus pėdsakai matomi specialius įrenginius naudojant. Labai palengvina darbą automobilių tyrimų srityje, įrenginiai-sistemos, kurie padeda atkurti tikruosius automobilio VIN numerius, kuomet yra klastojimo atvejai. Kaip pabrėžia KTC atstovas, jog valstybinių fondų neužtenka tobulinti įranga, todėl čia gelbėja Europos Sąjungos fondai, kurie leidžia ne tik atnaujinti įrangą, bet ir investuoti į tyrimų inovatyvumą.

Muitinės laboratorijos vadovė įvardino, kad jau prieš 20 metų laboratorija turėjo technologijų, kurios buvo be galo naudingos tyrimuose. Šiai dienai turimos tokios pačios techninės, technologinės priemonės tik su patobulintais parametrais, didesnės atpažįstamų medžiagų bibliotekos, įrenginių jautrumas tam tikroms medžiagoms geresnis. Tačiau, interviu metu Muitinės laboratorijos vadovė paminėjo, vieną įrenginį, kurio dėka nebereikia „žaisti su mėgintuvėliais“ identifikuojant metalus, šis įrenginys yra vadinamas rentgeno fluorescencinis spektrometras. Šis įrenginys pats identifikuoja metalus ir pateikia analizės išklotines. Taip pat, įsigyti automatiniai distiletoriai, tačiau „technologinės revoliucijos“ Muitinės laboratorijos vadovė neįžvelgia, nes darbas visada buvo daugiau mažiau kompiuterizuotas.

Kalbant iš techninės pusės, kyla klausimas dėl valstybinio techninio aprūpinimo kontrabandos bylose. Todėl MKT ikiteisminio tyrimo tyrėjams buvo užduotas klausimas apie techninių priemonių būklę (Grafikas Nr.12.)

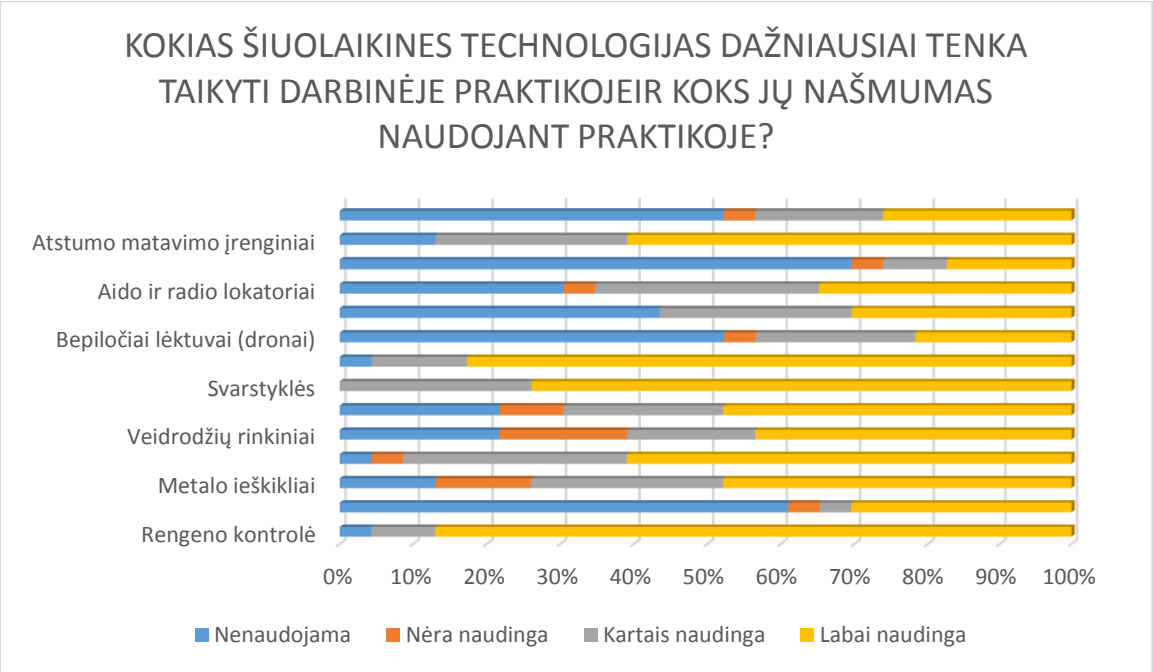
[243] Lietuvos Respublikos policijos įstatymas.

Grafikas Nr. 12.

Rezultatai akivaizdžiai rodo, jog trūksta gero techninio aprūpinimo tyrimuose. Prasta techninį aprūpinimą galima kalbėti jau pirminio tikrinimo metu. Pareigūnams postuose, trūksta priemonių aptikti kontrabandai, gerai veikiančios rentgeno kontrolės technikos, įrenginių skirtų transporto priemonės ertmių tankiui matuoti, atstumo matavimo priemonių ir pan. Pasak, ikiteisminio tyrimo tyrėjų, jeigu kontrabanda aptinkama muitinės poste, atvykus apžiūrėti įvykio vietą, kartais reikalinga įgręžti tam tikras ertmes, arba išpjauti transporto priemonės atitinkamą dalį. Tyrėjai naudoja priemones, kurios būna muitinės postuose, pastebėta, nors technologijos tobulėja, tačiau pasitaiko atvejų, kuomet nėra turima gerai veikiančio grąžto, grąžtui reikalingų gręžimo galvučių ir panašiai, todėl akivaizdu, jog reikalinga pradėti techniką tobulinti nuo pat elementarių priemonių.

Tyrėjams uždavėme klausimą apie technikos naudojimą ir jos našumą, prašėme įvertinti ar tam tikros priemonės, kurios dažnai naudojamos pirminio tikrinimo metu (postuose) arba kurias turi kitos institucijos ir yra matomas teigiamas poveikis, jų manymu, yra naudingos. (Grafikas Nr.13.)

Grafikas Nr. 13.

Tiek tyrėjai naudoja fotoaparatus arba vaizdo kameras. Tačiau autorės darbo praktikoje pastebėta, jog muitinės posto pareigūnams yra duodami fiksuoti duomenis pakankamai seni skaitmeniniai fotoaparatai, kurie nuo nuolatinio naudojimo susidėvi ir nėra keičiami, todėl tai apsukina pareigūnų darbą. Kitas dalykas, jog ikiteisminio tyrimo pareigūnai atvykę į įvykio vietą, dažniausiai muitinės postą, fiksuoti įrodymus bando su fotoaparatais, kurie nuo intensyvaus naudojimo yra susidėvėję, greitai išsikrauna fotoaparato baterija, stringa fotografavimo veiksmas. Todėl manytina, jog nors pareigūnai fiksuodami įvykio vietą naudoją fotoaparatus, tačiau, reikalinga nuolat atnaujinti technikos bazę, pasirūpinant kokybišką įranga. Žvelgiant iš kitos pusės pareigūnams fiksuoti įvykio vietą padeda muitinės postuose esančios kameros, kurios 24 valandas fiksuoja posto vaizdą. Kaip jau minėta, jeigu krovinys sulaikomas muitinės poste, jis yra nukreipiamas į vadinamuosius „angarus“, kur ir aptinkama kontrabanda. Angaruose yra įdiegtos naujausios vaizdo fiksavimo kameros su kokybiškai įrašinėjančiais garsą ir vaizdą parametrais. Todėl ikiteisminio tyrimo pareigūnui lengviau matyti kaip vyko kontrabandos aptikimas kur tiksliai aptikta kontrabanda bei ką kalbėjo, kaip elgėsi nusikaltėlis, kol posto pareigūnai ieškojo kontrabandos. Manytina, jog būtų naudinga Muitinei įsigyti bepiločius lėktuvus, kurie padėtų geriau orientuotis erdvėje, kai nusikaltimas padarytas ne muitinės poste, daugiau nei pusė tyrėjų pažymėjo, kad nėra naudojami pirštų antspaudų skaitytuvai įvykio vietoje, ši technologija yra naudinga identifikuoti asmenį, ar šis nėra paieškomas, o gal yra padaręs daugiau nusikaltimų. Todėl autorės nuomone, toks įrenginys būtinas tyrėjams, kurie atvyksta į įvykio vietą.

Ikiteisminio tyrimo tyrėjai naudoja įvairias informacines sistemas, kurios palengvina ir optimizuoja tyrimą. Pavyzdžiui, gavus specialisto išvadą, kurioje yra tiriamų įrenginių nuskaityti pilni duomenys, skaitymui naudojamos UFED READER, NUIX ir kitos sistemos. Įvairios vidinės duomenų bazės, kurios tyrėjams leidžia surasti daug naudingos informacijos. Ikiteisminiuose tyrimuose dažnai gaunami reikšmingi duomenys iš šių sistemų: VRIS naršyklė (ieškomų asmenų registras; įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registras), Administracinių nusižengimų registras, MKT vidinės duomenų bazės, LR gyventojų registro duomenys, duomenys apie įmones, įmonių registras, VSAT duomenys, numerių atpažinimo sistemos duomenys ir kt. Pažymėtina tai, kad šios sistemos yra naudojamos ir kitų ikiteisminio tyrimo institucijų pareigūnų. Plačiau, apie ikiteisminio tyrimo tyrėjų naudojamas technologijas negalime kalbėti, kadangi, pagal Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 7 straipsnio 1 dalies 18 punktą: „detalūs duomenys apie žvalgybos užduotis, žvalgybos institucijų veiklos organizavimą, eigą ir rezultatus, metodų, techninių ir kitų priemonių, medžiagų naudojimą, žvalgybos institucijų finansavimą, materialinį ir techninį aprūpinimą, taip pat žvalgybos informacija ir jos pagrindu parengta analitinė informacija“[244], negalime atskleisti detalesnės informacijos apie tarnybų naudojamas slaptas informacines sistemas ir kitas viešai neskelbiamas technikas ar technologijas.

Lietuvoje dar tik bandoma technologija[245], tačiau pasaulyje praktikoje pasitarnaujanti priemonė yra lazeriniai 3D skaneriai. Ši priemonė pasitarnautų kontrabandos nusikaltimo vietos apžiūrai, kai įvykio vieta didelė ir kiekvieno daikto apžiūra užimtų daug laiko. Ši priemonė padės rezonansinėse bylose, bylose kai kontrabanda sulaikoma ne muitinės poste, o kontrabanda aptinkama miškuose, negyvenamose patalpose ir pan. Įvykio vietos skenavimas gali būti vykdomas ir naktį, o duomenų apdorojimo metu galima pašalinti rūką, lietų, kitus trikdžius, tai palengvins tyrėjų darbą, kuomet įvykio vieta apžiūrima prastomis meteorologinėmis sąlygomis. Manytina, svarbiausias aspektas, jog nuskanavus įvykio vietą, jeigu iškyla klausimų dėl pačios įvykio vietos, jau nereikia į ją sugrįžti ir viską galima toliau tyrinėti kompiuteriu. Visą medžiagą galima pateikti teismui, teisėjai gali kompiuteriu prisijungti ir patikrinti įvykio vietos aplinkybes, todėl ši vizualinė pagalba pasitarnaus ne tik tolimesniam kontrabandos tyrimui, bet ir bus turimi svaresni argumentai teisme. Arba nešiojami 3D skaneriai, skirti identifikuoti ar nėra paslėptų akcizinių prekių muitinio tikrinimo metu. Pagal šios priemonės specifikaciją, tai

[244] „Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.91654/fXBAzpISEg.
[245] „Beveik kaip CSI – Lietuvos policija nusikaltimo vietoms tirti naudos lazerinį 3D skenerį“, LRT, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d., https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/1103380/beveik-kaip-csi-lietuvos-policija-nusikaltimo-vietoms-tirti-naudos-lazerini-3d-skeneri.

rankinis rentgeno spinduliuotės prietaisas, leidžiantis vartotojams greitai ir ekonomiškai efektyviai rasti paslėptus sprogmenis, narkotines medžiagas ir kitą kontrabandą[246].

Advokatas išskiria technologijas, kurios jo nuomone palengvina tyrėjų darbą bei šiai dienai turi didelę reikšmę teisminiame procese. Pavyzdžiui, GPS siųstuvai, kurie leidžia fiksuoti asmenų, galimai padariusių nusikaltimą judėjimą, buvimo vietą. Taip pat, garso fiksavimo įrenginiai, kurie tam tikros technologijos būdu gali fiksuoti pokalbį iš didelio atstumo. Ir tai anot, Advokato tik keletą priemonių, kurių šiai dienai naudoja ikiteisminio tyrimo pareigūnai. Galima teigti, kad tyrėjai nenaudoja tiek daug technikos ir kitų informacinių sistemų, kiek jų šiai dienai naudoja kriminalinės žvalgybos pareigūnai.

Teisėsaugos institucijos yra įsigijusios nemažai technologinių įrenginių ar sistemų, tačiau, pamirštama atnaujinti iš esmės seniai naudojamas priemones ir įrankius, todėl reikalinga atsižvelgti į bazines priemones ar įrenginius.

3.5. Kontrabandos tyrimo problemos ir šio proceso tobulinimo perspektyvos.

Pareigūnai tyrimo metu daro įvairių klaidų, todėl reikalingos ne tik tam tikros metodinės rekomendacijos, bet ir mokymas. Visų pirma, kriminalistinių žinių pagrindas tyrėjui yra be galo svarbus, kalbant apie įvykio vietos tyrimą, naudinga turėti kriminalistikos pagrindus tam kad nepraleisti pėdsakų, mokėtų juos apsaugoti. Tačiau, norint paruošti pareigūnus profesionaliam darbui nepakanka minimalių žinių, čia reikalingas nuolatinis mokymasis, kompetencijų tobulinimas. Anot Profesoriaus V.E. Kurapkos, tai turi būti nepertraukiamas mokymasis, pradedant nuo pirminės grandies pareigūnų bazinių žinių suteikimo, antrosios grandies tam tikrų žinių suteikimo pagal kompetenciją spektras ir baigiant trečiąja (vadovų) grandimi, kuri irgi turi nuolat mokytis, tobulėti. Šiai dienai kriminalistikos ir teismo ekspertologijos kursams universitetuose yra skiriamos vos keliolika valandų per visus studijų metus, todėl apie kokybišką pagrindų suteikimą sunku ir kalbėti. Tai atsispindi ir ką tik pradėjusių pareigūnų darbo profesionalume, nes baigus universitetą ir tapus tyrėju nereiškia, kad jau esama profesionalu. Norint turėti kuo daugiau profesionalų reikalingas nuolatinis mokymasis. Kelių valandų seminarų išklausymas suteikia tam tikrų žinių, bet vėlgi, fizinis dalyvavimas nereiškia informacijos išklausymo. Mokymų rengimas ir nuolatinis pareigūnų žinių tobulinimas pasiteisino Policijos pareigūnams, tyrėjams. KTC atstovo teigimu, anksčiau buvo gaunami netinkami klausimai, formuluotės neatitinka keliamų reikalavimų, todėl buvo pradėtas mokymų ciklas, kurio metu buvo aiškinama kaip formuluoti klausimus, kokios pagrindinės klaidos ir kaip jų vengti. Jeigu pareigūnai netinkamai formuoja klausimus ir juntamas tam tikro regiono nuolatinis klaidų darymas užsakant vienos ar kitos srities tyrimus/ekspertizes, tai KTC tame

[246] „HBI-120 Handheld X-Ray Imager“, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1d., https://www.vikendetection.com/hbi120.

regione siunčia būtent tos srities specialistą/ekspertą pamokyti tinkamai formuluoti klausimus. Be to, mokymai organizuojami ir kriminalistinių tyrimų organizavimo klausimu, kaip rasti, užfiksuoti, paimti pėdsakus. Taip pareigūnai atvykę į įvykio vietą žino kaip reikia elgtis ir nepažeisti pėdsakų. Tokiu pavyzdžiu, galėtų pasekti ir kitos ikiteisminio tyrimo institucijos: Muitinė, VSAT.

Ikiteisminio tyrimo tyrėjų atsakymai dėl tam tikrų procesinių veiksmų atlikimo dažnumo parodė, kad retai naudojamas parodymų patikrinimas ar eksperimentas. Anot Profesoriaus V.E. Kurapkos, tai gali rodyti problemą, kad pareigūnams trūksta žinių apie tam tikrus procesinius veiksmus ir jų atlikimą, nes baudžiamojo proceso kodekse kai kuriems proceso veiksmams skirtas vienas straipsnis ir neturint bazinių žinių neįmanoma tinkamai atlikti tam tikrų procesinių veiksmų, todėl trūkstant kompetencijos, tiesiog tyrėjai nežinodami kaip juos atlikti, vengia šių veiksmų. Kitas procesinis veiksmas, yra įvykio vietos apžiūra ir tyrimas, pareigūnams bandoma leisti atlikti nesudėtingus įvykio vietos tyrimo veiksmus, tačiau, iškyla problema dėl kompetencijos trūkumo atliekant tam tikrus veiksmus. Todėl manytina, kad visais atvejais, kai iš situacijos matyti, kad reikalingas įvykio vietos tyrimas, nedelsiant organizuoti įvykio vietos tyrimą, kuriame dalyvautų specialistas, turintis specialių žinių bagažą. Ir iš tyrėjo surašyto protokolo matytųsi, jog buvo atliekami specialisto tam tikri veiksmai. Nes V.E. Kurapka, teisingai pažymi, kad tam tikrais atvejais skaitant įvykio vietos apžiūros protokolą, būna užsiminta, kad dalyvavo specialistas, bet daugiau nėra randama paminėtų atliktų specialisto veiksmų ar net gi parašo. Be abejonės, tyrėjui kriminalistinių žinių bazinis bagažas, kaip jau minėta, yra naudingas tam, kad atsižvelgtų į pėdsakų spektrą ir apsaugotų jų buvimą.

MKT pareigūnų buvo paprašyta įvardinti problemas, kokios jų nuomone, egzistuoja šiai dienai, visų pirma, atsakymuose buvo įvardintos teisinės problemos. Pavyzdžiui, yra tiriama daugiaepizodinių tarptautinio masto bylų su keliai įtariamaisiais, tokiais atvejais, ilgai trunka gauti informaciją iš užsienio šalių - ypač ne ES narių; Kita problema kyla bendradarbiaujant su Interpolu, Europolu, nes bendradarbiavimas vykdomas per LKPB Tarptautinių ryšių valdybą, todėl užtrunka informacijos keitimasis per tarpininkus. Be to ilgai vykdomi teisinės pagalbos prašymai bei Europos tyrimo orderiai, kuriuos prieš siunčiant būtina atlikti apstilizuotą vertimą į užsienio kalbą, o ir gaunami atsakymai būna užsienio kalba, tada reikia laukti jų vertimų į lietuvių kalbą. Įvykdytuose teisinės pagalbos prašymuose ir Europos tyrimo orderiuose vykdant apklausas pasigendama kokybiškumo, t.y. įvykdomi atmestinai. Sprendžiant pakaltinamumo klausimą, ekspertizės trunka ilgai, o tai užvilkina procesą. Visų pirma, kalbant apie informacijos gavimą iš trečiųjų šalių, šiai dienai su daugeliu trečiųjų šalių valstybėmis Lietuva neturi gerų diplomatinių santykių, bet manytina, reikalingas dialogas su ne

ES valstybių narių teisėsaugos institucijomis dėl bendradarbiavimo būtinybės. Kitos problemos įvardijamos kaip darbo krūvis, motyvacinės sistemos nebuvimas, žmogiškųjų išteklių trūkumas. Spręsti šias problemas galima bandant institucijai sukurti gerą, realiai veikiančia motyvacinę sistemą pareigūnams, kuri būtų patraukli esamiems pareigūnams ir jų skatinimui, bei padėtų pritraukti daugiau asmenų dirbti šį darbą. Bet šis problemos sprendimas nėra tik pačios institucijos reikalas, o tai yra ir valstybės reikalas, kaip pritraukti dirbti daugiau asmenų į valstybės tarnybą.

Prokuroras interviu metu, tai pat, įvardijo keletą teisinių problemų, tokių kaip prevencijos trūkumas. Kitaip tariant, už kontrabandos nusikaltimą šiai dienai paskiriama bauda, retais atvejais reali laisvės atėmimo bausmė. Anot Prokuroro, taip nusikaltėliai nėra atgrasomi nuo kontrabandos, nes nėra skiriamos griežtos bausmės, o kai kuriais atvejais, jeigu tai užsienio pilietis, gavęs baudą už kontrabandos nusikaltimą, gali išvykti iš Lietuvos šios nesumokėjęs ir toliau organizuoti kitus kontrabandos nusikaltimus.

Technine prasme, pareigūnai beveik vienbalsiai teigia, jog šiai dienai nusikaltėliai turi gerą techninį apsirūpinimą, palyginus su institucijų turima įranga. Todėl ganėtinai sunku kovoti su kontrabandininkais, kurie techniniai ar technologiniui apsirūpinimui skiria labai dideles sumas. Be to, šiai dienai naudojami socialiniai tinklai, įvairios pokalbių programėlės, kurių kontrolė yra sudėtinga. Todėl pareigūnų nuomone, reikalinga kasmet skirti vis didesnius finansinius išteklius modernios įrangos pirkimui bei jau esamos įrangos, technologinių laimėjimų atnaujinimui. Įsigyti sistemas, kurios palengvintų socialinių tinklų kontrolę.

Ikiteisminio tyrimo tyrėjams buvo užduotas klausimas ar jų nuomone yra bendradarbiaujama tarp institucijų. MKT pareigūnai anketoje nurodė, kad bendradarbiavimas su prokuratūra yra glaudus, betarpiškas. Tai patvirtino ir Prokuroras, kuris teigė, kad šiai dienai su MKT pareigūnais daug ir nuosekliai dirbama, kadangi, Prokuratūra kontroliuoja visus MKT ikiteisminius tyrimus, todėl veiksmai yra derinami tarpusavyje, pavyzdžiui, derinant apklausų klausimus, elektroninėje bylų sistemoje, prokuroras gali matyti apklausos protokolą ir nurodyti kokie apklausos trūkumai, kad pareigūnas iškarto galėtų juos pašalinti ir turėti tinkama apklausą. Be to, reikia paminėti, jog Prokuroro nuomone, bendradarbiavimas su kitomis institucijomis taip pat yra aktyvus, tačiau kaip silpnesnį ryšį nurodo su Policija, kadangi, jie mažiausiai turi patirties kontrabandos bylose, ir nėra nuolat kontaktuojama dėl kontrabandos ikiteisminio tyrimo vykdymo. Pareigūnų nuomone, su kitomis institucijomis, tokiomis kaip VSAT ar Policija, bendradarbiaujama, tik jeigu kontrabandos nusikaltimą padaręs asmuo yra laikomas įtariamuoju kitų institucijų tiriamose bylose arba bendradarbiaujama stambiose bylose. Taip pat, keletą pareigūnų nurodė, jog bendradarbiavimas yra dažnas, tačiau anketos atsakymuose buvo galima

rasti atsakymų, kuriuose teigiama, kad bendradarbiavimas su kitomis institucijomis (VSAT, Policija), yra prastas, kadangi kiekviena institucija turi pasiekti kuo aukštesnius rezultatus bendrai metinei statistikai, todėl daugeliu atveju, darbas atskirai ir nėra juntamo informacijos dalinimosi. Profesorius V.E. Kurapka, tik patvirtina, tarpžinybinio bendradarbiavimo trūkumą, kadangi, kiekviena institucija tirdami nusikaltimus tarpusavyje nesusikalba ir trūksta nenutrūkstamo bendradarbiavimo ir bendrumo. Manytina, jog žinybų vadovams reikalinga pradėti dialogą dėl stipresnio bendradarbiavimo, kuris sustiprintų institucijų ryšį ir padėtų efektyvių kovoti su nusikalstamumu. Natūralu, kad bendradarbiavimas vyksta tik pavadinkime „dokumentinu lygmeniu“, kai žinybų vadovai pasirašo formalias sutartis skatinti bendradarbiavimą.

IŠVADOS

1. Kontrabandos samprata nuo senų laikų iki šių dienų keitėsi, buvo įtraukiami arba pašalinami tam tikri požymiai atsižvelgiant į to laikmečio nusikaltimų tendencijas, tačiau išanalizavus sampratos pokyčius labiausiai teisiniame reglamentavime juntamas akivaizdus sankcijų griežtinimas.
2. Kontrabandos kriminalistinė charakteristika rodo šiam nusikaltimui būdingiausius bruožus, galimas situacijas, kurios yra naudingos tyrimo metodinėmis rekomendacijomis, nes taip galima parengti tinkamas rekomendacijas, kurios ikiteisminio tyrimo tyrėjams leistų geriau orientuotis galimose veikos situacijose bei sėkmingai pasiruošti tam tikriems procesiniams veiksmas, pavyzdžiui, kokių pėdsakų reikia ieškoti, kaip kontrabandos atveju reikalinga organizuoti apklausas ir pan. Šiai dienai, autorės nuomone, geriausiai kriminalistinę charakteristiką atspindi keturi elementai:. 1. Nusikaltimo būdas. 2. Asmuo, padaręs nusikaltimą. 3.. Nusikaltimo pasikėsinimo dalykas ir (arba) nukentėjusysis. 4. Nusikaltimo situacija.[247]
3. Tipinės tyrimo situacijos yra išskiriamos trys: kai turima informacija apie nusikaltimą, bet yra nežinomas nusikaltėlis, kai turima informacija tiek apie veiką, tiek apie nusikaltėlio buvimo vietą, kai turima informacija apie veika, bet nėra žinoma nusikaltėlio buvimo vieta. Pati palankiausia tyrėjui yra situacija, kada žinoma veika ir nusikaltėlis, tai dažniausiai nutinka muitinės postuose, kur su kontrabandos dalyku sulaikomas galimai veiką padaręs asmuo. Kitos situacijos nėra palankios tyrėjui, kadangi, reikia imtis papildomų veiksmų identifikuoti asmenį arba rasti veiką padariusio asmens lokacijos vietą.
4. Ikiteisminio tyrimo tyrėjai įvykio vietos apžiūros metu retai organizuoja įvykio vietos tyrimą, todėl manytina, jog prarandama dalis pėdsakų, svarbių kontrabandos tyrimui. Retą organizavimą vienas iš lemiančių veiksnių yra tinkamas sąvokų „įvykio vietos apžiūra“ nuo „įvykio vietos tyrimas“ neatribojimas.
5. Apklausų metu, ikiteisminio tyrimo tyrėjai tinkamai nepasiruošia apklausoms, o apklausų metu neužduoda esminių klausimų, ko pasekoje reikalinga organizuoti papildomas, pakartotines apklausas. Taip vilkinamas procesas ir rizikuojama negauti visos reikalingos informacijos, kadangi, apklausiant vėlesniu metu asmuo gali visko neprisiminti.
6. Atliekant kratą retai dalyvauja tam tikrų sričių specialistai, kurie turėdami specialių žinių gali padėti rasti daugiau naudingos tyrimui informacijos.

[247] Snieguolė Matulienė. Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika nusikaltimų tyrimo metodikoje: teorinių ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija. 46-47.

7. Šiai dienai teisėsauga turi nemažai technikos, informacinių technologijų kontrabandos tyrimuose, tačiau juntamas per mažas technologijų naudojimas kontrabandos aptikimo lygmenyje, todėl siūlytina investuoti į šio lygmens techninį aprūpinimą, kadangi daug užkardomų veikų gali būti būtent muitinės postuose pasienio zonose.
8. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas šiai dienai yra skurdus. Ikiteisminio tyrimo institucijos stipriai bendradarbiauja su Prokuratūra, tačiau kas liečia tarpžinybinį bendradarbiavimą tarp VSAT, Policijos, Muitinės, čia pasigendama aktyvaus bendradarbiavimo.

PASIŪLYMAI

1. Atsižvelgiant į atliktą tyrimą, siūlytina Generalinei prokuratūrai, Muitinės kriminalinei tarnybai ir kitoms teisėsaugos institucijoms bei Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Baudžiamosios teisės ir proceso institutui sudaryti bendrą darbo grupę, kuri parengtų bendrą nuolatinio kompetencijos tobulinimo modelį ar specialią programą, kuri padėtų spręsti pareigūnų klaidų darymo tyrimuose problemą. Manytina, kad naudinga pradėti ikiteisminio tyrimo institucijoms organizuoti ciklišku mokymus tyrėjams, kad šie galėtų efektyviau dirbti turėdami tvirtus kriminalistinius pagrindus. Taip pat, reikia atsižvelgti į kriminalistikos ir teismo ekspertologijos dalykų dėstymą aukštosiose teisės mokyklose, kadangi, tyrėjams sėkmingai pradėti dirbti nepakanka kelių akademinių valandų studijų metu.
2. Siūlytina ikiteisminio tyrimo institucijoms: VSAT, Muitinės kriminalinė tarnybai, Policijos kriminalinių tyrimų biurui plėtoti bendradarbiavimą, kuriant arba integruojant bendras sistemas dalijantis sukaupta informacija apie įtariamuosius, galimus pažeidėjus.
3. Šiai dienai nėra kontrabandos tyrimo metodikos įtvirtintos poįstatyminiu aktu, kadangi ikiteisminio tyrimo tyrėjai vadovaujasi kitais šaltiniais, tokiais kaip, teismų praktika, patyrusių kolegų patirtimi, BPK, BK juntamas kriminalistinių žinių trūkumas tiriant kontrabandą. Todėl siūlytina Generalinei prokuratūrai, visoms ikiteisminio tyrimo institucijoms sudaryti darbo grupes ir atsižvelgiant į tipines kontrabandos tyrimo situacijas sudaryti šių dienų kontrabandos nusikaltimams tirti tyrimo metodiką, kuri būtų tinkama naudoti visoms institucijoms atsižvelgiant į susidariusią situaciją. Metodika galėtų būti parengta nuosekliai įtraukiant rekomenduotinus tam tikro tyrimo veiksmo procesinius žingsnius. Arba atsižvelgiant į teisėsaugos institucijų kontrabandos tyrimų specifiškumą, sukurti kontrabandos tyrimo metodiką, kuri turėtų bendruosius tyrimo veiksmus, kurie reikalingi visose kontrabandos tyrimo bylose ir toliau detaliau išskaidyti pagal tarnybų specifiką visus svarbius tyrimo žingsnius.

NAUDOTA LITERATŪRA

Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti nacionaliniai bei tarptautiniai norminiai aktai

1. „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b8d908c0215b11e58a4198cd62929b7a/cwzwYcjnmN.

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr.

3. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199, 1991, 1992, 200 straipsnių pakeitimo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 rugsėjo 9 d. https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/84f43832052411e98a758703636ea610/format/ISO_PDF.

4. „ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555.

5. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199, 199-1, 199-2 ir 200 straipsnių pakeitimo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 2d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/84f43832052411e98a758703636ea610.

6. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1, 51, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 122, 437 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 17(1), 69(1), 71(1), 77(1) straipsniais ir priedu įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 28 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232221.

7. „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 28 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.434526?jfwid=q8i88mifd.

8. „Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 3 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232350/GblJENuCus.

9. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d. https://www.infolex.lt/ta/60123.

10. Lietuvos Respublikos policijos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 5 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111665/RTbgPRaHFD.

11. „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 spalio 3 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5956/xCSbITgrJh.

12. Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatymas. LRS, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d. https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6a2713c0f96011e4ab99c3ab3bbb5843?jfwid=rivwzvpvg.

13. Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas. LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.193737/dKDuGczEmz.

14. „Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.91654/fXBAzpISEg.

15. „Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo Nr. VIII-1666 pakeitimo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 5 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/9a0dd6b2660411e7a53b83ca0142260e.

16. „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro rekomendacijos dėl nusikalstamų veikų, padarytų rasiniais, nacionaliniais ksenofobiniais, homofobiniais ar kitais diskriminacinio pobūdžio motyvais, ikiteisminio tyrimo organizavimo, vadovavimo jam ir atlikimo ypatumų“, žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d. https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/met-rek-del-neapykantos-2009-12-23.pdf.

17. „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl metodinių rekomendacijų dėl elektroninėje erdvėje vykdomų sukčiavimų (telefoninio sukčiavimo) tyrimo ir nusikalstamų veikų kvalifikavimo patvirtinimo“ žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d. https://prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/rek-del-el-sukciavimu-2014-02-10.pdf.

18. „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir registravimo tvarkos patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 28 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325977.

19. „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl užduočių specialistams ir ekspertams skyrimo patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.391197?jfwid=-l5uh8yasx.

20. „Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus 2011 m. gruodžio 6 d. įsakymu Nr. 1B-668 Muitinės laboratorijos nuostatai.“, Lietuvos muitinė, žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d., https://www.lrmuitine.lt/web/guest/288 .

21. „Muitinės Departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus įsakymas “Dėl Importuojamų prekių muitinio įvertinimo kontrolės taisyklių patvirtinimo”, LRS, žiūrėta 2019 lapkričio 25 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.281745.

22. „Muitinės Departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus įsakymas “Dėl dedukcinio prekių muitinės vertės nustatymo metodo taikymo instrukcijos patvirtinimo, LRS, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.297181/asr.

23. Muitinės kriminalinė tarnyba. Dėl tarptautinės operacijos JAD ARKTOS. 2019-05-03. Nr.(15.3/5) 3R-899.

24. Council of the Europe Union (2016). Councuk Conclusions and Action Plan on the way forward in view of thee creation of an European Forensic Science Area“, Europa, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10128-2016-INIT/en/pdf.

25. „Konvencija dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 3 d., https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238210.

26. „Tarybos reglamentas (EB, Euratomas) Nr. 2988/95 Dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos. L 312, 23/12/1995 p. 0001 – 000“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. spalio 3 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A31995R2988.

27. „Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 116/2009 dėl kultūros vertybių eksporto“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 25 d. https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:039:0001:0007:LT:PDF.

28. „Tarptautinės konvencijos dėl tarpusavio administracinės pagalbos užkertant kelią muitinės įstatymų pažeidimams, vykdant šių pažeidimų tyrimą ir su jais kovojant (Nairobio konvencija)“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 1 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.112359?jfwid=-x5bl5snnu.

29. „1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92 nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą“. Europos Sąjungos oficialusis leidinys L 253, 1993 (su pakeitimais), žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A31992R2913.

30. „2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0952.

31. „2004 m. spalio 26 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2007/2004, įsteigiantis Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūrą.“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d., https://eurlex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2004.349.01.0001.01.LIT&toc=OJ:L:2004:349:TOC.

32. „2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio perdavimo tarp valstybių narių tvarkos“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32002F0584.

33. „2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1889/2005 dėl grynųjų pinigų, įvežamų į Bendriją ir išvežamų iš jos, kontrolės“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 14 d. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32005R1889.

34. „ 2018 m. spalio 11 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2018/1602, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2658/87 dėl tarifų ir statistinės nomenklatūros bei dėl Bendrojo muitų tarifo I priedas“, EUR-LEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 6d. https://eurlex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.273.01.0001.01.LIT&toc=OJ:L:2018:273:TOC.

35. „Lietuvos įstatymai: sistematizuotas įstatymų, instrukcijų ir įsakymų rinkinys“, Kaunas, 1922.

36. „Lietuvos muitinių įstatai“. Vyriausybės žinios 164 (1924).

37. „Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo“ LRS, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 10 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.20465?jfwid=-fxdp782c.

38. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo, Valstybės žinios 31, 740 (1990).

39. „Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, baudžiamojo proceso ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“, *Valstybės žinios* 5, 90 (1993).

40. „Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, baudžiamojo proceso ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“, *Valstybės žinios* 26, 597 (1993).

41. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5904?jfwid=-9dzqnu8gj.

42. „Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodeksų pakeitimo ir papildymo“, *Valstybės žinios* 59,1477 (1995).

43. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 160, 199 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 2761, 2762, 2763straipsniais įstatymas. Teisės aktų registras, 2015-05-18, nr. 7560.

44. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8(1), 11, 26, 35, 49, 54, 55, 207, 231, 231(2), 231(3), 232(1), 232(2), 232(4), 232(5), 232(6), 234, 234(1), 234(2), 234(3), 234(4), 236, 285, 287, 288, 289, 290, 294, 295, 312 straipsnių pakeitimo ir papildymo 132(1), 214(1), 312(1), 312(2) straipsniais įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. spalio 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.49792.

45. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8(1), 11(1), 45, 53(1), 232(1), 232(2), 232(5), 232(8), 312, 321(2) straipsnių pakeitimo, 232(3) straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir kodekso papildymo 340(1) straipsniu, įstatymas“, *Valstybės žinios* 9, 1258 (2002).

46. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas“ LRS, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555.

47. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 48, 60, 145, 147, 157, 212, 213, 214, 215, 226, 249, 251, 252, 256, 267, 270, 272, 274, 280 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir kodekso papildymo 147^1, 199^1, 199^2, 267^1, 270^1, 308^1 straipsniais“, LRS, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.258888.

48. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 1981, 1982, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256(1), 257(1) straipsniais įstatymas“, LRS, žiūrėta 2019 m. rugsėjo 25 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.301997.

Specialioji literatūra ir kitos publikacijos

49. Andrej Gorbatkov, „Kontrabandos kriminalistinė charakteristika“, *Teisė* 39. (2001): 18-32.

50. Andrej Gorbatkov,“ Kontrabandos tyrimas“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2005.

51. Anti-fraud coordination service (AFCOS), EUROPA, žiūrėta 2019 m. spalio 6 d. https://ec.europa.eu/anti-fraud/investigations/afcos_en.

52. Armanas Abramavičius, Egidijus Bieliūnas, Anna Drakšienė, Juozas Nocius, Vladas Pavilonis, Jonas Prapiestis, Dainius Stasiulis ir Gintaras Švedas. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2001.

53. Arvydas Barakauskas. *Kriminalistinės versijos*. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000.

54. Aurelijus Gutauskas. „Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika“, *Jurisprudencija* 49, 41, (2003): 5-18.

55. „Automated Fingerprint Identification System (AFIS) – a short history“, Gemalto, žiūrėta 2019 m. lapkričio 5 d. https://www.gemalto.com/govt/biometrics/afis-history.

56. „Beveik kaip CSI – Lietuvos policija nusikaltimo vietoms tirti naudos lazerinį 3D skenerį“, LRT, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d. https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/1103380/beveik-kaip-csi-lietuvos-policija-nusikaltimo-vietoms-tirti-naudos-lazerini-3d-skeneri.

57. Danguolė Povilauskienė, *Teisė ir muitinės veikla*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2006.

58. David Merriman, Ayda Yurekli, and Frank J. Chaloupka. „How big is the worldwide cigarette-smuglling problem?“ 2000 m. 385. http://siteresources.worldbank.org/INTETC/Resources/375990108990453917 2/365TO392.PDF.

59. „DHS-CBP-PIA-022 Border Surveillance Systems (BSS)“, DHS, žiūrėta 2019 lapkričio 2 d. https://www.dhs.gov/publication/border-surveillance-systems-bss.
60. Daiva Bereikienė, Mindaugas Bilius, Gediminas Bučiūnas, Olegas Fedosiukas, Edita Gruodytė, Inesa Gulbinienė, Aurelijus Gutauskas, Marius Kuzminovas, Albertas Milinis, Neringa Palionienė, Marijus Šalčius, Olegas Šibkovas ir Simona Žižienė. *Lietuvos baudžiamoji teisė: specialioji dalis. Antroji knyga*. Vilnius: Registrų centras. 2017.
61. Eglė Bilevičiūtė, Tatjana Bilevičienė, Egidijus Kurapka ir Snieguolė Matulienė, „Kriminalistinės informacinės sistemos tarptautinėje erdvėje“ iš *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika*. Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2017.
62. Eglė Kažemikaitienė, „Kriminalistinės registracijos sistema Lietuvoje“, *Jurisprudencija* 43, 35 (2003): 48-59.
63. Eglė Bilevičiūtė, Gabrielė Juodkaitė, Vidmantas Egidijus Kurapka, Hendryk Malevski, Snieguolė Matulienė, Žaneta Navickienė ir Sigutė Stankevičiūtė. *Europos kriminalistikos bendros erdvės 2020 vizijos įgyvendinimo Lietuvoje mokslinė koncepcija*. Vilnius:Mykolo Romerio universitetas. 2016.
64. Eglė Kažemikaitienė „Lietuvos Respublikos kriminalistinė informacinė sistema: dabartinė būklė ir naujas modelis“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2003.
65. Eugenijus Palskys, Marcelis Kazlauskas ir Petras Danisevičius. *Kriminalistika*. Vilnius:Mintis, 1985.
66. „Eurojust 2014 metų ataskaita.“, EUROJUST, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d. http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/eurojust%20Annual%20Reports/Annual%20Report%202014/Annual-Report-2014-LT.pdf.
67. „European Border And Coast Guard Agency. Pagrindinės pareigos“, FRONTEX, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d. https://frontex.europa.eu/lt/ka-mesdarom/pagrindines-pareigos/.
68. „European Commission Press release Operation "Warehouse": Major joint customs operation prevents large losses to the EU's and Member States' budgets“, EUROPA, žiūrėta 2019 m. spalio 20 d. https://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-37_en.htm.
69. „Europos policijos biuras (Europolas)“, EUROPA, žiūrėta 2019 m. spalio 20 d. https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/europol_lt.
70. Gautam Basu, „Combating illicit trade and transnational smuggling: key challenges for customs and border control agencies“. *World Customs Journal* 8,2,(2014): 15-26.
71. Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius. *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*, Vilnius: Registrų centras. 2017.

72. Genovaitė Babachinaitė, Gitana Jurgelaitienė, Viktoras Justickis, Justinas Sigitas Pečkaitis, Artūras Petkus, Vytautas Piesliakas, Vytautas Gavelis, Rokas Uscila, Algimantas Čepas, Svetlana Justickaja, Ingrida Mačernytė-Panomariovienė, Sonata Mališauskaitė-Simanaitienė, Jolita Malinauskaitė, Vaidas Kalpokas, Laura Ūselė ir Darius Valatkevičius. *„Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m.“* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
73. „HBI-120 Handheld X-Ray Imager“, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1d., https://www.vikendetection.com/hbi120.
74. Hendryk Malevski, *Įvykio vietos apžiūra* (Vilnius: Lietuvos teisės akademijos Leidybos centras, 1999).
75. Hendryk Malevski, Maksim Bayev, Oleg Bayev, Alexander Golovin, Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, Violetta Konovalova, Olga Korshunova, Vidmantas Egidijus Kurapka, Snieguolė Matulienė, Bahdan Shchur, Mykhaylo Shepitko, Valery Shepitko, Nikolai Yablokov, Stanislav Yalyshev ir Volodymyr Zhuravel. *Textbook of criminalistics. Volume I: General Theory*. Kharkiv: Apostille Publishing House LLC. 2016.
76. „Identification of applicants (EURODAC)“, Europa, žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d. https://ec.europa.eu/home-affairs/what-wedo/policies/asylum/identification-of-applicants_en. .
77. Jerzy Kasprzak, „Forensic otoscopy – new method of human identification“. Jurisprudencija 66, 58 (2005): 106-109.
78. Jonas Misiūnas. „Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. Kontrabanda“, *Teisės problemos* 2, 18 (1997):53-62.
79. Jolita Malinauskaitė, Gintautas Šulija ir Vytautas Šulija, *Kontrabanda: Kontrolė ir prevencija Lietuvoje*. Vilnius: Teisės institutas, 2002.
80. Juozas Mickus, Viktor Cilindz ir Audrius Marcinkus, Kontrabandos bylų tyrimas. Vilnius: Ciklonas, 2008.
81. Jurgita Baltrūnienė, „Neteisėta cigarečių apyvarta, kaip viena iš organizuoto nusikalstamumo formų ir tarptautinis kriminalistinis bendradarbiavimas kovoje su ja“ iš *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika* (Kaunas: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2019):167-178.
82. Jurgita Baltrūnienė ir Gintautas Šarauskas „Kontrabandinių nusikalstamų veikų kriminalistinė charakteristika ir praktiniai šių nusikaltimų atskleidimo aspektai Lietuvoje“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 6 (2011), https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14846/Baltr%c5%abnien%c4%97.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

83. Kristupas Vasiliauskas, „Kontrabandos ir muitinės prižiūrimų prekių ar produkcijos gabenimo nusikaltimai: kai kurie baudžiamojo įstatymo trūkumai ir tobulinimo galimybės“, *Jurisprudencija* 24, 1 (2017): 190-204.
84. Lietuvių kalbos institutas. Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2019 rugsėjo 24 d., http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=kontrabanda&lns=-1&les=-1&id=17181610000.
85. Lietuvių žodynas, žiūrėta 2019 m. lapkričio 6 d. https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Charakteristika.
86. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras II tomas, specialioji dalis (99-212 straipsniai), Vilnius: Registrų centras, 2009.
87. „Lietuvos Respublikos muitinės 2018 metų veiklos ataskaita“, žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d. https://www.lrmuitine.lt/mport/failai/veikla/ataskaitos/2018_veiklos_ataskaita.pdf.
88. „Liudytojų apklausos jau vyksta nuotoliniu būdu“, Teismai, žiūrėta 2019 m. lapkričio 3 d. https://www.teismai.lt/lt/naujienos/teismu-sistemos-naujienos/liudytoju-apklausos-jau-vyksta-nuotoliniu-budu/361.
89. Max. M. Houck, Jay Siegel. *Fundamentals of Forensic Sience* Cambridge:Academic Press is an Imprint of Eldever. 2006).
90. Meng Wang, Ming Li, Aoyang Yu, Ye Zhu, Mingying Yang and Chuanbin Mao, „Fluorescent Nanomaterials for the Development of Latent Fingerprints in Forensic Sciences“, NCBI, žiūrėta 2019 m. spalio 29 d. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5898818/#S1title.
91. „OAFCN Members“, EUROPA, žiūrėta 2019 m. spalio 6 d. https://ec.europa.eu/anti-fraud/media-corner/anti-fraud-communicators-network/oafcn-members_en.
92. „Operational task force leads to dismantling of one of Europe‘s most prolific crime groups behinds €680 million operation“, EUROPOL, žiūrėta 2019 m. spalio 20 d. https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/operational-task-force-leads-todismantling-of-one-of-europe%E2%80%99s-most-prolific-crimegroupsbehind%E2%82%AC680million-operation.
93. „Operation DIABOLO“, EUROPA, žiūrėta 2019 m. spalio 20 d. https://ec.europa.eu/anti-fraud/policy/joint-customs-operations/diabolo-i_en.
94. „Operation WAREHOUSE“, EUROPA, žiūrėta 2019 m. spalio 20 d. https://ec.europa.eu/anti-fraud/policy/joint-customs-operations/operation-warehouse_en.
95. „Pasienyje su Latvija – operacija prieš nelegalią migraciją“, Kauno diena, žiūrėta 2019 m. spalio 6 d. https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/pasienyje-su-latvija-operacija-pries-nelegalia-migracija-815188.

96. „Pasienyje su Rusija vyksta operacija prieš nelegalią migraciją“, TV3, žiūrėta 2019 m. spalio 6 d. https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/389625/pasienyje-su-rusija-vyksta-operacija-pries-nelegalia-migracija.
97. Paulius Veršekys, “Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai“ Teisė 82 (2012). 198-214.
98. Petras Ancelis, Gediminas Aleksonis, Gediminas Bučiūnas, Janina Juškevičiūtė, Marijus Šalčius, Rolandas Šlepetys ir Mindaugas Šukys. *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.2011.
99. Petras Ancelis, Gediminas Bučiūnas, Marijus Šalčius ir Rolandas Šlepetys. *Atskirų nusikalstamų veikų tyrimas*. Vilnius: Registrų centras. 2016.
100. Rakesh K. Garg, Harish Kumari amd Ramanjit Kaur, „A new technique for vizualization of latent fingerprints on various surfaces using powder from turmeric: A rhizomatous herbaceous plant (Curcuma longa)“, ResearchGate, žiūrėta 2019 m. lapkričio 2 d. https://www.researchgate.net/publication/257737155_A_new_technique_for_visualization_of_latent_fingerprints_on_various_surfaces_using_powder_from_turmeric_A_rhizomatous_herbaceous_plant_Curcuma_longa.
101. Ryšardas Burda, Rolandas Krikščiūnas, Eglė Latauskienė, Hendryk Malevski ir Snieguolė Matulienė, *Kriminalistikos taktika ir metodika*. Lietuvos teisės universitetas: Vilnius, 2004 .
102. Rinkos tyrimų bendrovės „Nielsen“ atliktas tuščių pakelių tyrimas“, LRT, žiūrėta 2019 rugsėjo 6 d., https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1075574/fiksuojamas-cigareciu-kontrabandos-augimas-80-proc-patenka-is-baltarusijos.
103. Samuel Hodge, „Current Controversies in the Use of DNA in Forensic Investigations. University of Baltimore Law Review“, Scholarwork, žiūrėta 2019 m. lapkričio 7 d. https://scholarworks.law.ubalt.edu/ublr/vol48/iss1/3/.
104. Snieguolė Matulienė. „Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika: teorijų ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija“, Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2004.
105. Snieguolė Matulienė „Issues of the Theory of Criminalistics Situation“ *Jurisprudencija* 18, 1 (2011): 345-366.
106. „Specialaus Eurobarometro 482 santrauka“, žiūrėta 2019 rugsėjo 9 d., https://ec.europa.eu/antifraud/sites/antifraud/files/eurobarometer_2019_summary_en.pdf.
107. Stuart H. James, Jon J. Norby, Suzanne Bell *Forensic science: an introduction to scietific and investigative techniques*. Boca Raton: CRC Press, 2009.

108. „Tarpžinybinis bendradarbiavimas“, Lietuvos muitinė, žiūrėta 2019 m. spalio 4 d., https://www.lrmuitine.lt/web/guest/730.
109. „The Editors of Encyclopaedia Britannica, Smuggling“. Encyclopaedia Britannica, žiūrėta 2019 rugsėjo 15 d. https://www.britannica.com/topic/smuggling.
110. „Teismo ekspertizių įstaigų ir teismo ekspertų sąrašas“, Teisingumo ministerija, žiūrėta 2019 m. lapkričio 5 d. https://tm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/teismo-ekspertai.
111. US Border Patrol is considering using body cameras with facial-recognition technology“, Businessinsider, žiūrėta 2019 m. lapkričio 2 d. https://www.businessinsider.my/us-customs-border-patrol-considers-body-cameras-with-facial-recognition-2019 10/.
112. „U.S. Customs Wants to Use Your Face As a Boarding Pass“, Nextgov, žiūrėta 2019 m. lapkričio 2 d. https://www.nextgov.com/emerging-tech/2018/02/us-customs-wants-use-your-face-boarding-pass/146115/.
113. „Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2018 metų veiklos ataskaita“, žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d., http://pasienis.lt/get_file.php?file=bVdPVm5HeWpuS1p5bm0lMkJUWnRwd21wZGlhbXhqYkpWaG1acGtwbkdrYWNLWm5aT2luS2VYYUclMkJwYXNWbzFtek1hcGVabzJXaGFxWERaSldqYjZ1YWtKZWtrcWx5bHB1bG02Sm54MnZDbWN0cnBwbWlscVJvWVppbVo1aHZxcHJLbVptWG9tJTJCZGxheHhhR2pSYVpKcTBHcVJhcHVUb1dXZW1KdHFxcGxtY05pY21wcWRiYURFbm5Dc21aTm15V3JNYko2Wm1taHVsR2ZGYjJ0bGFxZHV4WnlhazI5cnFwbXNiWnB0Mkd1Vm1aT1lZMnh0bFdacG9zV2FscDJiY20yY3hnJTNEJTNE.
114. „Victimless crime“, Wikipedia, žiūrėta 2019 rugsėjo 5 d. https://en.wikipedia.org/wiki/Victimless_crime.
115. Vidmantas Egidijus Kurapka ir Henryk Malevski. „Šiuolaikinė nusikaltimų tyrimo koncepcija ir jos kriminalistinis procesinis užtikrinimas. Pirmieji rezultatai“, *Jurisprudencija* 43, 35 (2003):77-90.
116. Vidmantas Egidijus Kurapka, Hendryk Malevski, Eugenijus Palskys ir Samuelis Kuklianskis, *Technikos pagrindai*. Vilnius: Eugrimas, 1998.
117. Vidmantas Egidijus Kurapka, Snieguolė Matulienė, Eglė Bilevičiūtė, Janina Juškevičiūtė, Lina Novikovienė, Raimundas Jurka ir Renata Valūnė, *Kriminalistika: teorija ir technika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012.
118. Vidmantas Egidijus Kurapka, Snieguolė Matulienė, Eglė Bilevičiūtė, Janina Juškevičiūtė, Edgaras Dereškevičius ir Karolis Kurapka. *Specialių žinių taikymo nusikaltimų tyrime mokslinė koncepcija ir jos realizavimo mechanizmas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2012.

119. Vidmantas Egidijus Kurapka, Snieguolė Matulienė, Eglė Bilevičiūtė, Ryšardas Burda, Redas Davidonis, Edgaras Dereškevičius, Janina Juškevičiūtė, Rolandas Krikščiūnas, Lina Novikovienė, Eglė Latauskienė ir Egidijus Radzevičius., Kriminalistika. Taktika ir metodika. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
120. Viktoras Justickis ir Justinas Sigitas Pečkaitis, „Baudžiamoji atsakomybė už narkotikų kontrabandą: teoriniai ir praktiniai aspektai“, *Teisės apžvalga* 2 14 (2016): 184-193.
121. Vytautas Piesliakas, *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1996.
122. „Zwalczanie przestępczości zorganizowanej“, ABW, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d. https://www.abw.gov.pl/pl/zadania/zwalczanie-przestepczo/9,Zwalczanie-przestepczosci-zorganizowanej.html.
123. Александр Геннадьевич Филипов, *Криминалистика*. Москва: Юрайт, 2010.
124. Алексей Алексеевич Эксархопуло, *Криминалистика в схемах и иллюстрациях*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс. 2002.
125. Борис Александрович Быков, *Особенности расследования групповых преступлений*. Ташкент: НИиРИО Ташк. ВШ МВД СССР, 1980.
126. Вадим Валерьевич Радаев и Владимир Иванович Фадяева, *Методика расследования преступлений с изполъзованием автотранспортных средств*. Волгоград, 2000.
127. Евгений Петрович Ищенко u Александр Геннадьевич Филиппов, *Криминалистика*. Москва: Инфра-М. 2007.
128. Евгений Ищенко, Василий Корма, Николай Егоров, Марина Жижина и Ярослава Комиссарова, *Криминалистика*. Москва: Проспект, 2015.
129. Евгений Петрович Ищенко. „Криминалистика“, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d. http://be5.biz/pravo/k011/35.html.
130. Евгений Петрович Ищенко, и другóй. *Криминалистика.* Москва: Инфра-М. 2007.
131. Елена Рафаиловна Россинская, *Криминалистика*. Москва. Юнити-Дана,1999.
132. Эрика Крутова, Ольга Бергер. *Роль международного обмена данными днк в решении криминалистических задач*. Iš Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika. Kaunas: Lietuvos teismo ekspertizės centras. 2019.
133. Иван Фёдорович Герасимов и Леонид Яковлевич Драпкин, *Криминалистика.* Москва, 1984.
134. Олег Анатольевич Мокринский, „Контрабанда огнестрельного оружия и боеприпасов к нему: правовые и технико крйминалистические проблемы расследования“. Волгоград 2004.

135. Татьяна Витальевна Аверьянова. *Суведная експертиза. Курс общей теории*. Москва: Норма 2006.
136. Татьяна Витальевна Аверьянова, Рафаил Самуилович Белкин, Корухов Юрий Корухов, Елена Рафаиловна Россинская. *Криминалистика* Москва: НОРМА—ИНФРА, 2000.
137. „Расследование контрабанды“, Gandars, žiūrėta 2019 spalio 28 d. http://www.grandars.ru/college/pravovedenie/rassledovanie-kontrabandy.html.
138. Рафаил Самуилович Белкин, *Криминалистика*, Москва, 2001.

Teismų praktika

139. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K-530/2005“, TEISĖS GIDAS, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d. http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=28610.
140. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis Nr. 2K-543/2005“, TEISĖS GIDAS, žiūrėta 2019 m. spalio 2d. http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=28727.
141. „Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1A-4-396/2019“ , ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1d. https://eteismai.lt/byla/102822752165633/1A-4-396/2019;
142. „Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1A-76-495/2018“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. spalio 25 d., https://eteismai.lt/byla/161971767102479/1A-76-495/2018.
143. „Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1A-190-487/2018“, LITEKO, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=67fd76af-d55a-421b-96ab-66734dcbef0b.
144. „Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus Nr. 1A-335-616/2018“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 25 d. https://eteismai.lt/byla/264802534559550/1A-335-616/2018.
145. „Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1A-532-165/2015“ ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1d. https://eteismai.lt/byla/265451451771887/1A-532-165/2015.

146. „Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1A-150/2007“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 25 d. https://eteismai.lt/byla/132485560607574/1A-150/2007.
147. „Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis Nr. 1A-266/2005“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d., https://www.infolex.lt/tp/73308.
148. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-98-290/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d. https://e-teismai.lt/byla/230893712106049/1-98-290/2019.
149. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-285-383/2019“ INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://www.infolex.lt/tp/1775727.
150. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-328-383/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://www.infolex.lt/tp/1772832.
151. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla 1-13-478/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d., https://e-teismai.lt/byla/183068058515004/1-13-478/2019.
152. „Kauno apygardos Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. N1-152-485/2019“, LITEKO, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=35fbd781-6bbf-48c2-949c-64084b40a4be.
153. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-133-383/2017“; INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://www.infolex.lt/tp/1429671.
154. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-376-485/2016“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d. https://www.infolex.lt/tp/1405882.
155. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-376-485/2016“
156. „Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-34-107/2015“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 9 d., https://eteismai.lt/byla/160880503670178/1-34-107/2015.
157. „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. N1-93-462/2019“, LITEKO, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f9e834e4-82bc-4717-a57b-4c43b2b0ec9d.
158. „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-60-651/2019“, LITEKO, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f8654396-1c7d-4123-96be-26545c5f7353.

159. „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-32-380/2019“,,žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d., https://www.infolex.lt/tp/1738714.
160. „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-87-417/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://www.infolex.lt/tp/1771190.
161. „Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-23-744/2018“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d. https://eteismai.lt/byla/226281794389202/1-23-744/2018.
162. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-135-312/2019“, LITEKO, žiūrėta 2019 m. gruodžio 1 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1b700bcc-7748-451e-80cc-dc251106f1ef.
163. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-69-497/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://www.infolex.lt/tp/1763241.
164. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. AN2-332-626/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d. https://e-teismai.lt/byla/267069825031001/AN2-332-626/2019.
165. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-215-497/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d. https://eteismai.lt/byla/131855235044559/1-215-497/2019.
166. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-79-574/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://www.infolex.lt/tp/1774743.
167. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-151-898/2018“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d. https://eteismai.lt/byla/227099063654736/1-151-898/2018.
168. „Vilniaus apygardos teismo baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-340-574/2018“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d. https://eteismai.lt/byla/30817641893373/1-340-574/2018
169. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-311-209/2016“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d., https://www.infolex.lt/tp/1303926.
170. „ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-466-312/2014“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://www.infolex.lt/tp/1042146.
171. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-153-209/2013“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 15 d., https://eteismai.lt/byla/201146553164338/1-153-209/2013.

172. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus byla Nr. 1-205-487/2013“, INFOLEX, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://www.infolex.lt/tp/686380.
173. „Alytaus apylinkės teismo Druskininkų rūmų administracinė byla Nr. A8.-488-810/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d. https://eteismai.lt/byla/19947355059802/A8_-488-810/2019.
174. „Druskininkų miesto apylinkės teismo byla Nr. 1-41-314/2016“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 28 d. https://e-teismai.lt/byla/238182131229809/1-41-314/2016.
175. „Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų byla Nr. 1-1835-311/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. spalio 2 d. https://eteismai.lt/byla/59993487307664/1-1835-311/2019?word=steroidai.
176. „Vilniaus miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-1659-1078/2019“, ETEISMAI, žiūrėta 2019 m. lapkričio 29 d. https://eteismai.lt/byla/112685228759173/1-1659-1078/2019.

ANOTACIJA

Baigiamojo darbo esmė išsiaiškinti kodėl nėra oficialios kontrabandos tyrimo metodikos įtvirtintos poįstatyminiu aktu bei kokios problemos kyla taikant kriminalistinę kontrabandos tyrimo metodiką atliekant pirminius bei tolimesnius tyrimo veiksmus ir atskleisti kokią vietą techninės priemonės ir technologijos užima kontrabandos tyrimuose. Baigiamajame darbe pateikta kontrabandos sampratos ir teisinio reglamentavimo analizė, teikiama kontrabandos kriminalistinė charakteristika ir jos reikšmė metodinėms rekomendacijoms. Taip pat, aptariami kontrabandos tyrimui svarbūs aspektai – bendradarbiavimas ir klaidų šalinimas tyrime, procesiniu veiksmų metu.

Atliktas tyrimas parodė, jog pareigūnai daro nemažai klaidų atlikdami procesinius veiksmus: įvykio vietos apžiūrą, apklausas, kratas. Taip pat, juntamas nuolatinis kompetencijos tobulinimo trūkumas, pavyzdžiui, dalis pareigūnų neskiria sąvokų „įvykio vietos apžiūra“ nuo „įvykio vietos tyrimas“. Tyrimo metu paaiškėjo, kad tyrimuose naudojama įvairių techninių priemonių, informacinių sistemų, ekspertizių įstaigos taip pat yra puikiai apsirūpinusios technikos priemonėmis, informacinėmis sistemomis, tačiau, pirminiame patikros lygmenyje beveik nenaudojamos technikos priemonės. Be to, didelę reikšmę kontrabandos nusikaltimų tyrimui turi ikiteisminio tyrimo institucijų bendradarbiavimas.

Raktiniai žodžiai: Kontrabanda, kriminalistika, tyrimo metodika, technologijos.

ANNOTATION

The essence of the final work is to find out why there is no official smuggling investigation methodology established in the substatutory act and what problems arise during smuggling investigation during initial and further research activities and to reveal the place of technical means and technologies in smuggling research. The thesis presents the analysis of the concept of smuggling and legal regulation, provides the criminalistic characteristic of smuggling and its significance for methodological recommendations. It also discusses aspects that are important to smuggling investigations - collaboration and error resolution in the investigation, through procedural steps.

The investigation showed that the officials make a number of mistakes in the course of the proceedings: inspection of the scene, surveys, searches. There is also a persistent lack of competence development, for example, some officials do not distinguish between 'view of incident place' and 'investigation of incident place'. During the research it turned out that various technical tools, information systems, expert institutions used in the research are also well equipped with technical tools, information systems, but at the primary level of verification hardly any technical tools are used. In addition, interinstitutional cooperation is crucial for the investigation of smuggling offenses.

Key words: Smuggling, Criminalistic, Investigation Methodology, Technologies.

KRIMINALISTINĖ KONTRABANDOS TYRIMO METODIKA IR ŠIUOLAIKINĖS TECHNOLOGIJOS

SANTRAUKA

Kontrabandos nusikaltimas reglamentuojamas nuo senų laikų. Šio nusikaltimo tyrimo metodinėms rekomendacijoms skirta nemažai dėmesio moksliniame lygmenyje, tačiau pasigendama rekomendacijų kaip norminio teisės akto. Todėl baigiamojo darbo tikslas buvo išsiaiškinti kodėl nėra oficialios kontrabandos tyrimo metodikos įtvirtintos poįstatyminiu aktu bei kokios problemos kyla taikant kontrabandos tyrimo metu atliekant pirminius bei tolimesnius tyrimo veiksmus ir atskleisti kokią vietą techninės priemonės ir technologijos užima kontrabandos tyrimuose.

Empirinio, interviu metodai, teismų praktikos analizė parodė, jog ikiteisminio tyrimo tyrėjai daro įvairių procesinių klaidų. Atliekant pirminius veiksmus: įvykio vietos apžiūrą, apklausas, reikalinga vadovautis metodiniais reikalavimais, tiek prieš pradedant pirminius veiksmus, tiek jų atlikimo metu. Pastebėta, jog pareigūnai vengia atlikti įvykio vietos tyrimą. Taip pat, tyrimo metu paaiškėjo, kad daliai tyrėjų trūksta teorinių žinių, kas yra „įvykio vietos apžiūra“, o kas yra „įvykio vietos tyrimas“. Kita grubi klaida – netinkamų apklausų atlikimas, kadangi, tyrėjai neturi parengtų rekomendacijų kaip atlikti apklausas kontrabandos bylose, todėl pastebima įvairios apklausos interpretacijos, kurios yra įdingos.

Kadangi, darbui aktualus ir technologijų naudojimo aspektas, darbe analizuota kokios techninės priemonės ir informacinės technologijos naudojamos tam tikruose lygmenyse: patikros lygmenyje, tyrimo lygmenyje, ekspertizių atlikimo lygmenyje. Pastebėtas prasčiausias technines aprūpinimas pirminiame patikros lygmenyje, kur vyksta didžiausias įvairių prekių, daiktų judėjimas.

Baigiamajame darbe analizuojama kontrabandos sampratos bei reglamentavimo pokyčiai, taip pat, aptariama ir tarpžinybinio bendradarbiavimo problema. Atlikus analize pateikiami pasiūlymai dėl bendradarbiavimo, techninio aprūpinimo tobulinimo bei klaidų šalinimo atliekant tam tikrus procesinius veiksmus.

CRIMINALISTIC METHODOLOGY FOR SMUGGLING INVESTIGATION AND MODERN TECHNOLOGIES

SUMMARY

The crime of smuggling has been regulated since ancient times. The methodological recommendations for investigating this crime have received considerable attention at the scientific level, but are lacking as a normative act. Therefore, the purpose of this final work was to find out why there is no formal smuggling investigation methodology established in the substatutory act and what problems arise during smuggling investigation during initial and subsequent research activities and to reveal the place of technical means and technologies in smuggling research.

Empirical, interview methods, and case law analysis have shown that pre-trial investigators make various procedural errors. During the initial steps: a survey of the site, the interviews required to follow the methodological requirements both before and during the initial steps. Officials were noted to avoid investigating the scene. The study also revealed that some investigators lack the theoretical knowledge of what is known as 'scene examination' and what is known as 'scene investigation'. Another gross mistake is making inappropriate interviews, as investigators do not have any recommendations on how to conduct smuggling interviews, and there are various interpretations of the interview that are obscure.

As the aspect of technology use is relevant to the thesis, the thesis analyzes what technical tools and information technologies are used at certain levels: verification level, research level, expert level. The worst technical provision was observed at the primary inspection level, where the largest movement of various goods and items takes place.

This thesis analyzes changes in the concept of smuggling and changes in regulation, as well as discusses the problem of interagency cooperation. The analysis provides suggestions for collaboration, improvement of technical support, and troubleshooting in certain procedural steps.

PRIEDAI

1. **Ikiteisminio tyrimo pareigūnų anketa.**
2. **Prokuroro ir advokato interviu preliminarūs klausimai.**
3. **Ekspertizių įstaigų atstovų interviu preliminarūs klausimai.**
4. **Mokslininko interviu preliminarūs klausimai.**
5. **Patvirtinimas apie atlikto darbo savarankiškumą.**

Priedas Nr. 1.

ANKETA

Laba diena, esu MRU Baudžiamosios teisės ir kriminologijos studijų programos studentė, šiuo metu rašau baigiamąjį magistro darbą tema „Kriminalistinė kontrabandos tyrimo metodika ir šiuolaikinės technologijos“. Darbe bus siekiama nustatyti kontrabandos nusikaltimų tyrimo būkle ir problemas. Respondentų apklausos duomenys bus panaudoti apibendrinta forma rašant baigiamąjį magistro darbą. Todėl norėčiau Jūsų paprašyti skirti keletą minučių savo brangaus laiko ir atsakyti į klausimus anketoje.

Nuoširdžiai dėkoju Jums už atsakymus ir sugaištą laiką. ☺

1. Jūs esate:
    a. Ikiteisminius tyrimus dėl kontrabandos atliekantis pareigūnas
    b. Pareigūnas vykdantis kriminalinę žvalgybą.
    c. Įstaigos, struktūrinio padalinio vadovas

2. Jūsų turimas išsilavinimas:
    a. Aukštasis neuniversitetinis
    b. Aukštasis universitetinis(teisės krypties)
    c. Aukštasis universitetinis (kita)

3. Jūsų darbo stažas:
    a. Iki 3 metų.
    b. 3-5 metai.
    c. 5-10 metų
    d. 10-15 metų
    e. 15-20 metų
    f. 20 ir daugiau metų.

Keletas klausimų apie kriminalistinę metodiką ir procesinius veiksmus:

4. Ar tiriant kontrabandą naudojatės tyrimo metodikomis?
    a. Taip visada
    b. Kartais
    c. Tiriant stambius nusikaltimus
    d. Nesinaudoju

Kokiomis metodikomis naudojatės? (pareigūno atmintinėmis, įsakymu, moksline metodine literatūra ir t.t.).....

5. Kokius procesinius veiksmus dažniausiai atliekate?

	Nenaudojama	Retai	Dažnai	Visada
Įvykio vietos apžiūra				
Įtariamojo/liudytojų apklausa				
Krata				

Poėmis				
Eksperimentas				
Parodymų patikrinimas vietoje				
Objektų tyrimas				
Ekspertizė				
Akistata				

6. Kada keliamos pirminės versijos?(po kokių veiksmų?)

.....

7. Kokiais pagrindais dažniausiai atsisakoma pradėti ikiteisminį tyrimą? (kai turima pirminė informacija)

.....

8. Ar įvykio vietos apžiūros ribų nustatymas ne muitinės poste yra reikšmingas?
   a. taip
   b. ne
   c. tam tikrais atvejais

   (*kokie veiksniai turi įtakos ribų nustatymui*):

.....
.....

9. Ar dažnai įvykio vietoje randami daiktai, objektai, pėdsakai būna reikšmingi ikiteisminiam tyrimui?
   a. Visada
   b. Dažniausiai
   c. Retai
   d. Niekada

   Prašome įvardinti kokių pėdsakų ieškoma kontrabandos tyrimo metu įvykio vietoje:

.....
.....

10. Kokių pirminių veiksmų imatės atvykę į įvykio vietą, kuomet kontrabandos nusikaltimo dalykas gabenamas transporto priemonėmis?
    a. Užfiksuojami transporto priemonės numeriai ir VIN kodas bei priekabos(jeigu tokia yra) numeris ir VIN kodas.
    b. Tikrinamas automobilis pagal atitinkamas įskaitas.
    c. Transporto priemonės atstumas iki/nuo valstybės sienos.
    d. Transporto priemonės techninė būklė
    e. Plombų ir vielinių pynių būklė (jeigu tokios yra)
    f. Tikrinami dokumentai.
    g. Gabenamas krovinys ir jo būklė

h. Pakrautumas
i. Erdvinės transporto priemonės detales
j. Kitus neatitikimus/nukrypimus(pvz., nėra tepalo žymių, kur paprastai turėtų būti, naujos suvirinimo siūlės, naujos transporto priemonės dalys tarp senai atrodančių ir pan.).
k. Kita.....

11. Ar įvykio vietos apžiūros metu esant reikalui organizuojamas įvykio vietos tyrimas?
    a. Taip
    b. Ne

    Taip pat, prašome įvardinkite kuo skiriasi vietos apžiūra nuo vietos tyrimo:

.....
.....

12. Ar dažnai pirmosios apklausos metu asmuo neigia savo kaltę (ypatingai, jeigu asmuo sulaikytas kartu su kontrabandos dalyku)?
    a. Taip
    b. Ne
    c. Kita.....

13. Įvardinkite kokie pėdsakai, objektai dažniausiai randami ir paimami įvykio vietos apžiūros metu?

.....

14. Kaip dažnai atliekant kratas dalyvauja specialistai?
    a. Labai dažnai
    b. Dažnai
    c. Retai
    d. Labai retai
    e. Mano darbo praktikoje nedalyvavo specialistai

15. Kokių sričių specialistai dalyvauja kratose? (jeigu dalyvauja)

.....

16. Iš kokių institucijų/tarnybų yra gaunama pirminė informacija?
    a. Kontrabandą aptikusių Muitinės ar VSAT pareigūnų
    b. Muitinės tarpininkų
    c. Krovinio siuntėjo ar gavėjo
    d. Įmonių gaminančių/prekiaujančių prekėmis, kuriose buvo gabenama kontrabanda
    e. Kitų asmenų mačiusių įvykį.
    f. Kita.....

17. Kokios ekspertinės įstaigos paslaugomis dažniausiai tenka naudotis?

	Niekada	Retai	Dažnai	Labai dažnai
Muitinės laboratorija				
Teismo medicinos tarnyba				
Lietuvos teismo ekspertizių centras				
Lietuvos policijos Kriminalistinių tyrimų centras				
Valstybinė teismo psichiatrijos tarnyba				

18. Kokias dažniausiai užsakote tiriant kontrabandą?

	Niekada	Retai	Dažnai	Labai dažnai
Rašysenos ekspertizės				
Kalbos, balso bei garso signalų ir jų įrašymo priemonių (fonoskopines) ekspertizės				
Dokumentų (dokumentų rekvizitų, dokumentų medžiagų, spausdintų tekstų ir spausdinimo priemonių) ekspertizės				
Vaizdų ekspertizės				
Narkotinių ir psichotropinių medžiagų ekspertizės				
Rankų pėdsakų ekspertizės				
Trasologinė ekspertizė				
Daktiloskopiniai tyrimai ir ekspertizės				
DNR tyrimai ir ekspertizės				
Prekių vertės nustatymo ekspertizė				

Tarifinio kodo nustatymo tyrimas				
Psichiatrinė ekspertizė				

19. Kokios, Jūsų manymu, yra didžiausios problemos tiriant kontrabandą?

.....

20. Koks yra bendradarbiavimas tarp institucijų tiriant kontrabandos bylas? (Policija, VSAT, Prokuratūra ir pan.)?

.....

21. Kokias šiuolaikines technologijas dažniausiai tenka taikyti darbinėje praktikoje ir koks jų našumas naudojant praktikoje?

Priemonė	Nenaudojama	Nėra naudinga	Kartais naudinga	Labai naudinga
Rentgeno kontrolė				
Termovizorius				
Metalo ieškikliai				
Universalieji techniniai rinkiniai (pvz.: tyrėjo(kriminalisto) lagaminas)				
Veidrodžių rinkiniai				i
UV spindulių šviestuvas				
Svarstyklės				
Vaizdo ir garso aparatūra				
Bepiločiai lėktuvai (dronai)				
Pirštų antspaudų skaitytuvas				
Lazerinis 3D skaneris (skirtas gauti įvykio vietos 3D vaizdą)				
Atstumo matavimo įrenginiai				
Naktinio matymo prietaisai				
Aido ir radio lokatoriai				

27. Jūsų nuomone, turimos techninės priemonės yra geros būklės, tinkamos naudoti?
a. Taip
b. Ne

c. Kita .....

22. Kokias informacines technologijas/sistemas naudojate kontrabandos tyrimuose?

.....

28. Kokių technologijų, jūsų nuomone, reikėtų įsigyti Muitinei, siekiant efektyvesnio ir kokybiškesnio tyrimo rezultatų?

.....
.....

Priedas Nr. 2.

Laba diena, esu MRU Baudžiamosios teisės ir kriminologijos studijų programos studentė, šiuo metu rašau baigiamąjį magistro darbą tema „Kriminalistinė kontrabandos tyrimo metodika ir šiuolaikinės technologijos“. Darbe bus siekiama nustatyti kontrabandos nusikaltimų tyrimo būkle ir problemas. Interviu duomenys bus panaudoti rašant baigiamąjį magistro darbą. Todėl norėčiau užduoti Jums keletą klausimų.

1. Ar tyrėjai pildydami protokolus daro klaidų? Kokie dažniausiai, Jūsų manymu, būna tokių protokolų trūkumai?
2. Su kokiomis metodinėmis klaidomis tenka susidurti analizuojant, vertinant bylas?
3. Kur matote silpniausią grandį, bendradarbiavime tarp: Prokuratūra-VSAT, Prokuratūra-Muitinė, Prokuratūra-Policija?
4. Kaip su objektų tyrimais ir ekspertizių skyrimu? Kiek dažnai skiriamos ekspertizės ir objektų tyrimas? Kokie objektai dažniausiai yra tiriami? Kokiais atvejais tyrėjai vengia skirti objektų tyrimus, nors pagal medžiagą galima buvo tai padaryti? Kokias ekspertizes ir tyrimus galima būtų dažniau skirti tiriant tokias bylas?
5. Kokios techninės galimybės šiandiena yra turimos ir kokios realiai naudojamos tiriant kontrabandą?
6. Kokia Jūsų nuomonė dėl kontrabandos bylų tobulinimo, keičiant teisinį reglamentavimą?
7. Kodėl Jūsų nuomone ikiteisminio tyrimo tyrėjai vengia įvykio vietos apžiūros metu organizuoti įvykio vietos tyrimą?
8. Jūsų nuomone, ar tikslinga jog kratose dalyvautų specialistai? Ir kaip dažnai kratose dalyvauja specialistai?
9. Kokios priemonės, būdai galėtų pagerinti tyrėjų darbo kokybę, rezultatus, ką Jūsų manymu, reikia keisti tiek metodinio darbo organizavimo prasme, tiek kalbant iš techninės pusės? Kaip Jūs vertinate, galimybę praplėsti įvairių duomenų bazių prieigas tyrėjams (VMI duomenų bazes, Registrų centro duomenų bazės), ar tai nebūtų perteklinė galimybė naudotis informacija?
10. Kokius metodinius šaltinius ir jų tinkamumą šių dienų realijoms galite įvardinti? Ar praktikoje nėra juntamas poreikis turėti specializuotas rekomendacijas tyrėjams tiriantiems kontrabandos nusikaltimus, kurie atitiktų šių dienų nusikaltimų tendencijas ir situacijas?
11. Kaip vertinate, ar tyrėjai neužduoda ekspertams perteklinių klausimų?

Priedas Nr. 3.

Laba diena, esu MRU Baudžiamosios teisės ir kriminologijos studijų programos studentė, šiuo metu rašau baigiamąjį magistro darbą tema „Kriminalistinė kontrabandos tyrimo metodika ir šiuolaikinės technologijos“. Darbe bus siekiama nustatyti kontrabandos nusikaltimų tyrimo būkle ir problemas. Interviu duomenys bus panaudoti rašant baigiamąjį magistro darbą. Todėl norėčiau užduoti Jums keletą klausimų.

1. Ar pareigūnai tinkamai formuluoja klausimus? Ar objektus iš įvykio vietos tinkamai paima, įpakuoja prieš pateikiant juos ekspertizei ar tyrimui? Ar ikiteisminio tyrimo tyrėjai neformuoja perteklinių klausimų? Ar tyrėjai yra pakankamai kompetentingi skiriant objektų tyrimus? Jeigu ne, tai ką Jūsų manymu tikslinga daryti? (Pvz., rengti mokymus, metodines rekomendacijas ir pan.).
2. Kas dažniausiai užsako tyrimus/ekspertizes tiriant kontrabandos bylas? Ir dažniausiai kokios rūšies objektai tiriami?
3. Kokios šiuolaikinės techninės priemonės (įrenginiai, sistemos) iš esmės pakeitė (palengvino) eksperto/specialisto darbą? Ir kokie tai įrenginiai (pavadinimai, kaip atrodo, funkcionalumas)?
4. Kokias tendencijas Jūs matote ekspertizių/tyrimų užsakymuose? Kokių tyrimų daugėja? Kokių mažėja? Kodėl?
5. Kaip ekspertai/specialistai galėtų padėti (kokiomis formomis) tiriant kontrabandos nusikaltimus?
6. Ar dažnai specialistai dalyvauja tyrimo veiksmuose? Jei taip, kokiuose (įvykio vietos apžiūroje, kratoje, parodymų patikrinimo vietoje ir t.t.)?
7. Kaip vertinate bendradarbiavimą su prokuratūra, VSAT, Muitine ir kitomis tarnybomis?

Priedas Nr. 4.

Laba diena, esu MRU Baudžiamosios teisės ir kriminologijos studijų programos studentė, šiuo metu rašau baigiamąjį magistro darbą tema „Kriminalistinė kontrabandos tyrimo metodika ir šiuolaikinės technologijos“. Darbe bus siekiama nustatyti kontrabandos nusikaltimų tyrimo būkle ir problemas. Interviu duomenys bus panaudoti rašant baigiamąjį magistro darbą. Todėl norėčiau užduoti Jums keletą klausimų.

1. Ar teisėsaugos institucijos, Jūsų manymu, bendradarbiauja tiriant kontrabandos nusikaltimus? Ir kokių vizijų turite, pagerinti institucijų bendradarbiavimą?
2. Jūsų nuomone, ar dažnai, specialistai dalyvauja procesiniuose tyrimo veiksmuose (įvykio vietos apžiūroje, kratoje, poėmiuose ir t.t.)?
3. Kaip bei kokiomis formomis, Jūsų nuomone, ekspertai/specialistai galėtų padėti tiriant kontrabandos nusikaltimus?
4. Ar svarbu pareigūnų kompetencijos ir kvalifikacijos kėlimo nuolatiniai mokymai? Ir kaip Jūsų nuomone, turėtų atrodyti mokymų sistema?

Priedas Nr. 5.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2019-12-16
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

_____

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė)_____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____

_____

___“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Vardas, pavardė, parašas